

P.4/2

AKADEMIA NAUK – BIBLIOTEKA W WARSZAWIE
STOWIARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH

przeгляд biblioteczny

ROCZNIK 45
zeszyt 3

1977

NA
PIĘCDZIESIĘCIOLECIE
PRZEGLĄDU
BIBLIOTECZNEGO

OSSOLINEUM

KOMITET REDAKCYJNY

MARIA DEMBOWSKA — redaktor naczelny
CECYLIA DUNINOWA, JOANNA GRABOWSKA
MARIA LENARTOWICZ (sekretarz redakcji), LEON ŁOŚ
HENRYK SAWONIAK, HANNA ZASADOWA

Stały dodatek do Przeglądu Bibliotecznego

BIBLIOGRAFIA ANALITYCZNA BIBLIOTEKOZNAWSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ

Opracowanie:

Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej
Redaktor: BARBARA EYCHLEROWA

Adres Redakcji:

Biblioteka PAN, 00-901 Warszawa, Pałac Kultury i Nauki VI p. tel. 20-33-02

Adres Wydawnictwa:

Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo PAN,
50-106 Wrocław, Rynek 9

INFORMACJA DLA AUTORÓW PRAC PRZYGOTOWYWANYCH DO PRZEGLĄDU BIBLIOTECZNEGO

Redakcja zamawia materiały u autorów, ewentualnie na podstawie wcześniejszego zgłoszenia tematu lub konspektu. Materiałów nie zamówionych Redakcja nie zwraca.

Maszynopisy materiałów zamówionych powinny być przygotowane według dostarczonej autorowi instrukcji. Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów oraz wprowadzania zmian.

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY
LIBRARY REVIEW

R. 45

1977

Zeszyt 3

TREŚĆ

Od Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 233

Artykuły

MARIA DEMBOWSKA: *Przegląd Biblioteczny wczoraj — dziś — jutro* 235

JOZEF KORPAŁA: Przegląd polskich czasopism bibliotekarskich 251

HENRYK SAWONIAK: *Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej*. Geneza i rozwój wydawnictwa 281

BARBARA EYCHLEROWA: *Recepcja Przeglądu Bibliotecznego w zagranicznych serwisach informacyjnych z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej* 297

MARIA DEMBOWSKA: Uwagi na temat zakresu i organizacji badań w dziedzinie informacji naukowej ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb wynikających z programu SINTO 307

Doniesienia

Automatyzacja i mechanizacja pracy w bibliotekach Wielkiej Brytanii
(*Danuta Konieczna*) 313

Sprawozdania

XV Krajowa narada informacji, Katowice 15-16 lutego 1977 (*Barbara Sordylowa, Hanna Zasadowa*) 319

Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Warszawie w 1976 r. (*Leon Łoś*) 324

Recenzje

Przegląd piśmiennictwa i wydawnictw informacyjnych krajowych (*Alicja Olejnik*) 331

Nowelizacja norm bibliograficznych. Komunikat (*Barbara Karamać*) . . 334

Kronika krajowa 337

Kronika zagraniczna 338

Wydawnictwa otrzymane 342

Autorzy 343

CONTENTS

From the Main Board of the Polish Library Association	233
---	-----

Articles

MARIA DEMBOWSKA: <i>Przegląd Biblioteczny (Library Review)</i> . Past — present — future (Summary — 249)	235
JÓZEF KORPAŁA: A survey of the library periodicals appearing in Poland in 1945-1975 (Summary — 279)	251
HENRYK SAWONIAK: The Polish abstracts of foreign literature on library and information science (Summary — 296)	281
BARBARA EYCHLEROWA: Presentation of the <i>Przegląd Biblioteczny</i> in informative services for library science and scientific information (Summary — 305)	297
MARIA DEMBOWSKA: Researches in the scientific information and the SINTO program (Summary — 312)	307

Communications

Automation and mechanization of the work in the British libraries (<i>Danuta Konieczna</i>)	313
--	-----

Reports

XV National Conference on the Scientific Information, Katowice 15 th -16 th February 1977 (<i>Barbara Sordylowa, Hanna Zasadowa</i>)	319
Library of Polish Academy of Sciences in Warsaw in 1976 (<i>Leon Łoś</i>)	324

Reviews	331
News from the country	337
News from abroad	338
Publications received	342
Contributors	343

Z okazji 50-lecia istnienia *Przeglądu Bibliotecznego* — wielce zasłużonego dla bibliotekarstwa polskiego kwartalnika — Zarząd Główny Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich składa Redakcji serdeczne podziękowanie za utrzymanie naszego periodyku na wysokim poziomie, zarówno co do treści jak i formy edytorskiej, nadanym mu przez poprzednie zespoły redakcyjne działające zwłaszcza pod kierunkiem Edwarda Kuntzego oraz Bogdana Horodyskiego.

W ciągu minionego pięćdziesięciolecia pismo to odegrało ogromną rolę w kształtowaniu nowoczesnej teorii i praktyki bibliotekarskiej w polskim środowisku bibliotekarskim — zgodnie z żywotnymi potrzebami naszego narodu, który w tym samym okresie dokonał ogromnych przeobrażeń społecznych, politycznych, gospodarczych, naukowych, oświatowych i kulturalnych.

Czterdzieści pięć roczników *Przeglądu Bibliotecznego* stanowi odzwierciedlenie najnowszych dziejów polskiego bibliotekarstwa powiązanych z dziejami naszego narodu. Trzydzieści roczników wydanych w okresie międzywojennym wyraża głęboką troskę bibliotekarzy o nowoczesny kształt polskiego bibliotekarstwa, ukazuje ogrom jego potrzeb w odbudowywanej wówczas państwowości polskiej, zawiera nie zrealizowany wtedy postulat silniejszej opieki państwa nad rozwojem bibliotekarstwa. Trzydzieści dwa roczniki wydane w Polsce Ludowej rejestrują ogrom zniszczeń dokonanych przez hitlerowskiego okupanta, radość z powodu wydania w 1946 r. dekretu o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi oraz w 1968 r. ustawy o bibliotekach, dokumentują twórczy wysiłek całego polskiego środowiska bibliotekarskiego w dynamicznym rozwoju bibliotek i ich działalności w służbie różnych dziedzin życia naszego narodu.

Na łamach *Przeglądu Bibliotecznego* rejestrowano bieżąco życie naszego Stowarzyszenia, aktywność polskich bibliotekarzy na forum międzynarodowym, przenoszono do polskiego środowiska bibliotekarskiego wiedzę o postępowych dokonaniach w światowej teorii i praktyce bibliotekarskiej.

W jubileuszowym roku *Przeglądu Bibliotecznego* wyrażamy przekonanie, że pismo to również i w przyszłości odgrywać będzie doniosłą i pożyteczną rolę w polskim bibliotekarstwie tak, aby zawsze służyć ono mogło potrzebom dynamicznie rozwijającego się społeczeństwa.

Zarząd Główny
Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

MARIA DEMBOWSKA

„PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY”
WCZORAJ — DZIŚ — JUTRO

Przeгляд Biblioteczny, najstarsze z wychodzących obecnie czasopism bibliotekarskich, wchodzi z końcem 1977 r. w drugie półwiecze swojego istnienia¹. Dorobek czasopisma, zawarty w 44 rocznikach (rocznik 14 ukazał się po przerwie wojennej w 1946 r.), dokumentuje szczegółowo opracowana w Bibliotece PAN w Warszawie przez Janinę Pełcową² bibliografia zawartości *Przeglądu*.

Czasopismo w różnych okresach swojego istnienia było przedmiotem opracowań omawiających i oceniających jego profil i przeznaczenie, strukturę zawartości, formę edytorską, zasięg autorski itp. Niektóre z tych opracowań zostały zamieszczone w samym *Przeglądzie Bibliotecznym* lub w innych czasopismach, inne pozostały nie opublikowane. Do pierwszej grupy należą następujące prace:

1. J. Grycz: *Pierwsze dziesięciolecie „Przeglądu Bibliotecznego”*. (Prz. bibliot. 1937 s. 1-14),
2. W. Wieczorek: *Rola „Przeglądu Bibliotecznego” w teorii i praktyce bibliotekarstwa lat 1927-1939*. (Prz. bibliot. 1969 s. 185-212),
3. I. Turowska-Bar: *Edward Kuntze jako redaktor „Przeglądu Bibliotecznego” 1927-1948*. (Prz. bibliot. 1967 s. 110-130),
4. H. Walterowa: *Analiza czasopism ZBiAP w świetle potrzeb terenu*. (*Bibliotekarz* 1953 nr 1 s. 24-28),
5. B. Olejniczak: *„Przeгляд Biblioteczny” w latach 1946-1966*. (Prz. bibliot. 1967 s. 130-137),
6. M. Dembowska: *50-lecie „Przeglądu Bibliotecznego”*. (*Informator Bibliotekarza i Księgarza* 1977 s. 119-123).

Druga grupa obejmuje opracowania nie opublikowane, przygotowane na zlecenie Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich lub Ministerstwa Kultury i Sztuki:

7. K. Głombiowski: *„Przeгляд Biblioteczny”*. *Organ naukowy SBP*. [1966], maszynopis,

¹ Zamieszczony w roczniku pierwszym wstęp „Od redakcji” datowany jest „w grudniu 1927 r.”

² Przy współpracy I. Gorczyńskiej, Z. Piętrzak i Z. Płucennik. (W druku).

8. J. Kornecka: *Analiza „Przeglądu Bibliotecznego” na podstawie roczników 1964, 1965 i 1966 z. 1/2.* [1966], maszynopis,

9. A. Kłossowski, K. Migoń: *Czasopisma bibliotekoznawcze i księgoznawcze w Polsce.* 1971, maszynopis,

10. J. Dunin: *Opinia dotycząca doboru treści i sposobu redagowania „Przeglądu Bibliotecznego” na podstawie numerów wydanych od roku 1972.* [1975], maszynopis.

Prócz tego charakterystykę ogólną *Przeglądu* — od jego powstania do chwili obecnej — zawiera publikowany w obecnym zeszycie naszego kwartalnika (s. 251-279) artykuł J. Korpały *Przegląd polskich czasopism bibliotekarskich.*

Pięćdziesięcioletnie dzieje *Przeglądu Bibliotecznego*, jego rozwój, ewolucja jaką przechodził równoległe ze zmieniającymi się warunkami życia politycznego i społecznego, którym to zmianom towarzyszyły nieuchronnie przemiany w zadaniach i funkcjach bibliotek — cała historia czasopisma, odbijającego na swoich kartach zróżnicowaną i bogatą problematykę swojego czasu, zasługuje bez wątpienia na obszerną, szczególnie udokumentowaną monografię. Nie może jej zastąpić żaden, nawet najdłuższy artykuł. Dlatego też na tym miejscu, w jubileuszowym numerze *Przeglądu Bibliotecznego*, ograniczymy się do nakreślenia ogólnych kierunków rozwoju czasopisma, opierając się na przytoczonych wyżej opracowaniach. Nieco obszerniej omówione zostanie ostatnie pięcioletcie, 1972-1976, ponieważ jest to okres, w którym nastąpiły istotne zmiany i przeobrażenia w życiu naszego czasopisma, zarówno natury organizacyjno-edytorskiej, jak i merytorycznej.

Przegląd Biblioteczny, powołany do życia w 1927 r. jako wydawnictwo Związku Bibliotekarzy Polskich, stanowił do końca okresu międzywojennego, a także w ciągu powojennego jedenastolecia (1946-1956) „centralny organ naukowy bibliotekarstwa polskiego”³. Wychodzący od 1929 r. *Biuletyn Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy*, noszący od rocznika 1934/1935 tytuł *Bibliotekarz* i przekształcony w 1938 r. na wspólne czasopismo Związku Bibliotekarzy Polskich i Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy, poświęcony był sprawom bibliotek publicznych. Po wojnie *Bibliotekarz* (wznowiony w 1945 r.) zmienił od 1947 r. swój podtytuł *Czasopismo poświęcone sprawom bibliotek powszechnych na Czasopismo poświęcone sprawom bibliotek i czytelnictwa*, jednakże profil tematyczny czasopisma określa w przeważającej mierze problematyka bibliotekarstwa publicznego⁴.

Dopiero powstanie w 1957 r. *Roczników Bibliotecznych*, a następnie *Rocznika Biblioteki Narodowej* (1965 r.) i *Studiów o Książce* (1970 r.)

³ Takí napis umieszczany był na s. 2, 3 lub 4 okładki *Przeglądu* do 1946 r.; zastąpił go w rocznikach 1949-1983 podtytuł „Organ naukowy Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich” a w latach następných do 1971 r. „Organ naukowy Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich”.

⁴ Por. R. Przelaskowski: Rys dziejów czasopisma „Bibliotekarz” (1919-1963). *Prz. bibliot.* 1964 R. 32 z. 3 s. 153-162.

stworzyło możliwości wyznaczenia ściślejszych pól specjalizacji wymienionych czasopism oraz *Przeгляdu Bibliotecznego* w ramach szerokiej problematyki księgoznawczej i bibliotekoznawczej. Tak więc w ciągu prawie całego pierwszego ćwierćwiecza swego istnienia (nie licząc 6-letniej przerwy wojennej) w okresie l. 1927-1939 i 1946-1956, którym odpowiadają 24 roczniki *Przeгляdu Bibliotecznego*, był on jedynym w kraju czasopismem powołanym do rozwijania na poziomie naukowym teoretycznej i praktycznej wiedzy bibliotekarskiej.

Naukowy charakter *Przeгляdu* podkreślił mocno Józef Grycz, sekretarz redakcji w l. 1927-1928, w artykule z okazji pierwszego dziesięciolecia czasopisma:

„I z całym naciskiem należy podkreślić, że *Przeгляд* jest organem naukowym i że to obowiązuje! Obowiązuje, mimo iż przeznaczony jest dla wszystkich bibliotekarzy, którzy też powinni w nim znaleźć wiadomości interesujące ich, podane w sposób przystępny, ale na właściwym poziomie. A że zainteresowania bibliotekarzy są z natury rzeczy różnorodne, zatem i treść ich fachowego centralnego czasopisma musi być różnorodna. Mianowicie co do zakresu, co do formy zaś ujęcia i podania tej treści musi obowiązywać jednolicie liczenie się z naukowym charakterem czasopisma”⁵.

Zgodnie z tymi założeniami, treść przedwojennych roczników *Przeгляdu Bibliotecznego* była różnorodna, a poziom zamieszczanych w nim prac — wysoki. *Przeгляд* publikował prace z dziedziny teorii i praktyki bibliotekarstwa, bibliografii, czytelnictwa, historii książki i bibliotek, zamieszczał artykuły biograficzne, prowadził bogaty dział *Miscellanea* obejmujący „mniejsze prace konstruktywne oraz mniej lub więcej surowe materiały z zakresu bibliotekarstwa, bibliografii i księgoznawstwa”⁶, działy recenzji i przeglądów czasopism, zawierał obszerną kronikę, obejmującą wiadomości urzędowe, informacje z życia bibliotek, z działalności Związku Bibliotekarzy Polskich, „z ruchu bibliotekarskiego”. W l. 1928-1934, 1936, 1938 ukazywała się w dodatku do *Przeгляdu* bieżąca *Bibliografia Bibliografii, Bibliotekarstwa i Bibliofilstwa*.

Oceniając rolę *Przeгляdu Bibliotecznego* dla rozwoju bibliotekarstwa polskiego w l. 1927-1939, stwierdzał Witold Wieczorek:

„*Przeгляд Biblioteczny* spełniał dla teorii i praktyki bibliotekarstwa polskiego dwa zadania:

1. Zaznajamiał bibliotekarzy naukowych [...] z najnowszymi problemami bibliotecznymi, z wynikami prac naukowych i z bieżącymi wydarzeniami, służył jako platforma dyskusji i opinii w zakresie spraw bibliotekarskich.
2. Gromadził i utrzymywał drukiem cenny materiał dla przyszłych badań”⁷.

⁵ *Prz. bibliot.* 1937 R. 11 z. 1 s. 1-2.

⁶ *Prz. bibliot.* 1937 R. 11 z. 1 s. 10.

⁷ *Prz. bibliot.* 1969 R. 37 z. 2/3 s. 212.

A Irena Turowska-Bar omawiając działalność Edwarda Kuntzego jako redaktora *Przeglądu* w l. 1927–1948, podkreśliła „instruktywną rolę” czasopisma, które w czasach dotkliwego braku polskich podręczników bibliotekarskich było dla młodych bibliotekarzy „kopalnią wiadomości z dziedziny księgoznawstwa, bibliotekarstwa i bibliografii”, stanowiących „podstawową lekturę dla kandydatów do państwowego egzaminu bibliotekarskiego”⁸.

Powojenne dwudziestolecie *Przeglądu Bibliotecznego*, 1946–1966, znalazło syntetyczne omówienie i ocenę w artykule Bernarda Olejniczaka⁹. W tym okresie zaczęły się ukazywać — poza wznowionym w 1945 r. *Bibliotekarzem* — inne czasopisma bibliotekarskie i księgoznawcze, przede wszystkim *Roczniki Biblioteczne* i *Rocznik Biblioteki Narodowej*, co umożliwiło ukształtowanie profilu *Przeglądu Bibliotecznego* jako czasopisma poświęconego głównie współczesnym problemom bibliotekarstwa. Toteż „przesunięcie akcentu z tematyki historycznej na zagadnienia aktualne, ze szczególnym uwzględnieniem postępu technicznego, zagadnienia ekonomiczności w bibliotekarstwie oraz badania czytelnictwa” umieszczone zostało na czele postulatów skierowanych do redakcji *Przeglądu* we wspomnianym artykule Olejniczaka. Inne postulaty dotyczyły: układu treści czasopisma, publikowania streszczeń prac magisterskich z zakresu bibliotekoznawstwa¹⁰, powiększenia liczby recenzji, zreformowania działu kronikarskiego „celem uzyskania pełnego i rzeczywistego obrazu współczesnego bibliotekarstwa polskiego”, rozszerzenia kręgu stałych współpracowników czasopisma i zwiększenia liczby autorów spoza Warszawy, wreszcie — zwiększenia objętości *Przeglądu* i „zapewnienia właściwej, kwartalnej częstotliwości jego ukazywania się”¹¹.

Ostatni punkt tej listy „spraw do załatwienia”, sprawa punktualnego ukazywania się kwartalnika, stanowiła od dawna główną bolączkę *Przeglądu* i przedmiot stałej troski wydawcy — Stowarzyszenia Bibliotekarzy — oraz zespołu redakcyjnego. W latach przedwojennych wiązało się to ściśle z sytuacją finansową czasopisma, które korzystało z niewielkiej i niestałej subwencji ministerialnej, opierając się poza tym na równie niestałych dochodach płynących ze składek członków Związku Bibliotekarzy Polskich i z prenumeraty. Trudności finansowe powodowały konieczność zmniejszania objętości poszczególnych roczników, opóźnienia w ukazywaniu się kolejnych zeszytów, a w szczególnie ciężkich latach kryzysu — niemożność wypłacania honorariów autorskich¹².

Również i w okresie powojennym sprawy objętości czasopisma i jego regularności nie przestały być aktualne. Pisał o tym B. Olejniczak stwierdzając, że sprawa regularności ukazywania się *Przeglądu* pozostawia ciągle „tak wiele do życzenia”, a jego objętość (zamykająca się w

⁸ *Prz. bibliot.* 1967 R. 35 z. 3 s. 118.

⁹ *Prz. bibliot.* 1967 R. 35 z. 3 s. 130–137.

¹⁰ *Przegląd* podjął taką próbę w roczniku 23 za 1955 r. s. 305–318.

¹¹ *Prz. bibliot.* 1967 R. 35 z. 3 s. 137.

¹² *Prz. bibliot.* 1937 R. 11 z. 1 s. 5–6.

omawianym okresie w granicach od 384 stron w l. 1955-1961 do 254 stron w 1963 r.) jest jedną z najmniejszych spośród wszystkich czasopism o podobnym charakterze i wychodzących w podobnych warunkach¹³.

Bardziej szczegółową analizę opóźnień w wydawaniu *Przeglądu* przeprowadzili A. Kłossowski i K. Miłoś, wykazując opóźnienia kolejnych zeszytów w okresie 1967-1970, dochodzące w ostatnich numerach z tego okresu do 1 roku i 4 miesięcy. Stwierdzali też, że „ranga [*Przeglądu*], m.in. z powodu opóźnień w wydawaniu, znacznie spadła ostatnio w środowisku bibliotekarskim”¹⁴.

Tak więc od 1967 r. *Przegląd Biblioteczny* wszedł w okres chronicznego kryzysu. Geneza tego stanu tkwiła w sytuacji powstałej dwa lata wcześniej, na skutek śmierci długoletniego redaktora *Przeglądu* Bogdana Horodyskiego, który prowadził pismo od 1951 r. Po nim funkcje naczelnego redaktora przejął — od zeszytu 2 za 1965 r. faktycznie, a od 1966 r. formalnie — Zbigniew Daszkowski (poprzednio — od 1956 r. — zastępca redaktora). Obciążony jednocześnie absorbującymi obowiązkami wicedyrektora Biblioteki Narodowej, nowy redaktor — pomimo intensywnej pracy, wykonywanej z pełnym osobistym zaangażowaniem, nie mógł uniknąć opóźnień w terminowym przekazywaniu materiałów do druku, tym bardziej że już w poprzednim okresie występowały pewne opóźnienia. Teraz jednak zaczęły się one powiększać, a że przy tym druk poszczególnych zeszytów często się przewlekał, terminy ukazywania się kolejnych numerów *Przeglądu* przesuwały się coraz dalej.

W związku z rezygnacją Z. Daszkowskiego ze stanowiska redaktora naczelnego z dniem 30.10.1968 r., Prezydium Zarządu Głównego powołało na to stanowisko na okres 1969-1971 Marię Dembowską, dyrektora Biblioteki PAN w Warszawie¹⁵. Sekretarzem redakcji został Tadeusz Zarzębski, wicedyrektor tej Biblioteki. Do kolegium redakcyjnego weszli: J. Baumgart, Z. Daszkowski, A. Lech, B. Olejniczak, E. Pawlikowska, S. Rosołowski, H. Sawoniak, H. Zasadowa. Nowa redakcja objęła swoje funkcje z dniem 1.10.1968 r. W tym czasie — jak zanotował sekretarz redakcji — „rozpowszechniano numer 2/1967, a więc opóźnienie prawie 1½-roczone”¹⁶. Nieco wcześniej (wrześień 1968) oddano do składania zeszyt 1/2 za 1968 r., zawierający materiały VI Zjazdu Bibliotekarzy Polskich (12-14.2.1968) zredagowany przez Jadwigę Kołodziejską; zeszyt 3/4 za ten rok przygotowywał do druku poprzedni zespół redakcyjny.

Nowa redakcja, przejąwszy prawie puste teki, mogła przekazać do druku pierwszy zeszyt rocznika 1969 dopiero w połowie maja tego roku. Zeszyt ten, wydany w nakładzie 1600 egzemplarzy, dotarł do czytelników.

¹³ *Prz. bibliot.* 1967 R. 35 z. 3 s. 137.

¹⁴ A. Kłossowski, K. Miłoś: *Czasopisma...* s. 9 (por. s. 236).

¹⁵ Sprawozdanie z działalności SBP w okresie 15 V 1968-15 I 1969. *Prz. bibliot.* 1969 R. 37 z. 1 s. 86.

¹⁶ Dane do sprawozdania z działalności redakcji za okres 1969-1971 (w posiadaniu autorki).

ków w końcu kwietnia 1970 r. Różnił się od poprzednich zeszytów *Przeglądu* wyglądem zewnętrznym (kolorowa okładka, nowa kompozycja tytułatury) oraz zmienionym układem treści. Poza częścią artykułową wprowadzono działy: *Opinie. Poglądy. Propozycje; Doniesienia; Sprawozdania; Recenzje; Z życia SBP; Z żałobnej karty; Kronika krajowa i zagraniczna*. Podano wykaz autorów, których prace umieszczono w zeszycie. Wszystkie te rozwiązania stosowane są w *Przeglądzie* do chwili obecnej.

A oto zestawienie dat dotyczących cyklu produkcyjnego roczników 1969-1971 (według sprawozdania redakcji¹⁷ oraz informacji podanych w metryce wydawniczej poszczególnych zeszytów):

Rocznik	Zeszyt	Przekazano do drukarni	Oddano do składania	Druk ukończono*
1969	1	14.5.1969	7.1969	3.1970
	2/3	9.1969	11.1969	9.1970
	4	3.4.1970	4.1970	4.1971
1970	1	13.6.1970	6.1970	5.1971
	2/3	28.9.1970	10.1970	10.1971
	4	3.3.1971	4.1971	12.1971
1971	1/4	2.1972	5.1972	2.1973

* Okres od ukończenia druku poszczególnych zeszytów do ich rozpowszechniania trwa zwykle kilka tygodni.

Tak więc w końcu 3-letniej kadencji nowego zespołu redakcyjnego opóźnienie *Przeglądu* przekraczało w dalszym ciągu jeden rok i nie można było liczyć w dotychczasowym układzie warunków (gdy druk jednego zeszytu wyjątkowo tylko trwał krócej niż rok) na poprawę tej sytuacji.

Brak terminowości w ukazywaniu się czasopism wydawanych przez SBP stanowił stałą bolączkę Stowarzyszenia. Ślad tego znajdujemy w okresowych sprawozdaniach z działalności SBP. Tak np. czytamy, że „w połowie roku 1969 sytuacja na tym odcinku stała się katastrofalna i stale się pogarszała. Dość wspomnieć, że w grudniu 1969 r. na rynku znalazły się dopiero czwarte, tj. kwietniowe numery miesięczników *Poradnik Bibliotekarza* i *Bibliotekarz*. Nie wyszedł w tym roku ani jeden numer kwartalnika *Przegląd Biblioteczny*”¹⁸.

W kolejnym sprawozdaniu (za okres 1.7-31.12 1970) stwierdzono m.in.: „Prezydium Zarządu Głównego i Referat Wydawniczy nadal borykają się z bardzo poważnymi trudnościami w wydawaniu czasopism Stowarzyszenia. [...] Brak odpowiedniej drukarni, która by terminowo i zgodnie z planem wykonywała druk czasopism [...] powoduje, że cza-

¹⁷ Por. przyp. poprzedni.

¹⁸ *Prz. bibliot.* 1970 R. 38 z. 1 s. 99.

pisma ukazują się nierytmicznie, przez co obniża się ich wartość użytkowa”¹⁹.

Nie widząc realnych możliwości wyprowadzenia *Przeglądu Bibliotecznego* z kryzysu w istniejących warunkach, redaktor naczelny M. Dembowska na posiedzeniu Kolegium Redakcyjnego w dn. 5.3.1971 z udziałem przedstawicieli Komisji Wydawniczej ZG SBP (J. Cygańskiej) i Referatu Wydawniczego ZG SBP (W. Bartoszewskiego i H. Walter) zapowiedziała złożenie rezygnacji z dalszego prowadzenia czasopisma. Jako ewentualne wyjście z sytuacji wysunęła sugestię wydawania *Przeglądu* — począwszy od rocznika 1972 — jako wspólnego organu Biblioteki PAN w Warszawie i Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. W tym przypadku Biblioteka PAN gotowa byłaby zrezygnować z posiadania własnego organu, który miał być powołany w 1972 r.²⁰

Podjmując tę sugestię, przedstawiciele Referatu Wydawniczego ZG SBP wspólnie z redakcją *Przeglądu Bibliotecznego* przeprowadzili wstępne rozmowy orientacyjne z Biurem Wydawnictw i Bibliotek PAN, którego dyrektor Czesław Dejnarowicz ustosunkował się pozytywnie do projektu przejęcia *Przeglądu* przez Bibliotekę PAN jako współwydawcę. Rzecznikiem tej sprawy był w Biurze Wydawnictw i Bibliotek PAN Leon Łoś, wówczas pracownik BWB, obecnie dyrektor Biblioteki PAN w Warszawie.

W wyniku tych rozmów, przewodniczący Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Stanisław Badoń wystąpił w piśmie z dn. 16.4.1971 do zastępcy sekretarza naukowego PAN prof. Bohdana Dobrzańskiego z propozycją „dalszego wydawania *Przeglądu* — począwszy od rocznika 1972 — jako wspólnego organu SBP i Biblioteki PAN w Warszawie”. W umotywowaniu tej propozycji stwierdzano: „Zgodność profilu tematycznego naszego kwartalnika i prac naukowo-wydawniczych Biblioteki PAN w Warszawie oraz uzasadnione względami ekonomicznymi wskazywałyby naszym zdaniem na słuszność połączenia wysiłków obu instytucji [...] i w konsekwencji — wyżej proponowanej kontynuacji *Przeglądu Bibliotecznego* wspólnym wysiłkiem. Pozwoliłoby to na dalsze podniesienie poziomu naukowego i edytorskiego pisma oraz jego rangi u odbiorców. Umożliwiłoby również poszerzenie ich kręgu w kraju i za granicą, a co za tym idzie — zwiększenie nakładu. Miałoby to poważne znaczenie zarówno na zasięg oddziaływania pisma, jak i na ekonomikę jego produkcji”.

Pismo zawierało również sformułowania dotyczące warunków proponowanej współpracy:

„Prezydium Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich skłonne byłoby przekazać *Przegląd* pod całkowitą opieką wydaw-

¹⁹ Prz. bibliot. 1971 R. 39 z. 291.

²⁰ Kronika dyrektora Biblioteki PAN w Warszawie za marzec 1966 — grudzień 1974 (w posiadaniu autorki) oraz uzasadnienie do projektu planu wydawniczego Biblioteki PAN w Warszawie na 1972 r. — czasopisma i publikacje ciągłe, poz. 3 *Przegląd Biblioteczny* (w aktach Biblioteki).

niczą jednego z wydawnictw specjalistycznych, których usługami dysponuje Biuro Wydawnictw i Bibliotek PAN, wraz ze wszystkimi wynikającymi stąd skutkami natury technicznej, prawnej i ekonomicznej, przy czym Stowarzyszenie partycypowałoby w pokrywaniu ew. deficytu. [...] Zarząd Główny Stowarzyszenia pragnąłby powołać połowę członków kolegium oraz uczestniczyć w podejmowaniu decyzji dotyczących osób kierujących redakcją. Stowarzyszenie zachowałoby oczywiście prawo do współfirmowania czasopisma"²¹.

Dnia 3.7.1971 r. (decyzją nr 177/71) sekretarz naukowy Polskiej Akademii Nauk prof. Dionizy Smoleński wyraził zgodę „na przejęcie przez Bibliotekę PAN w Warszawie od Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich kwartalnika pt. *Przegląd Biblioteczny* o objętości 40 arkuszy wydawniczych rocznie"²².

Biuro Wydawnictw i Bibliotek PAN pismem z dnia 8.7.1971 zawiadomiło Zarząd Główny SBP, podając jednocześnie założenia, na których miały być oparte zasady współpracy pomiędzy Stowarzyszeniem a Biblioteką PAN w Warszawie:

„*Przegląd Biblioteczny* od roku 1972 będzie wspólnym organem naukowym Biblioteki PAN w Warszawie i Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, za który pod względem organizacyjnym i naukowym odpowiadać będzie Biblioteka PAN w Warszawie.

Przegląd Biblioteczny wydawany będzie przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo w ramach planu wydawniczego PAN. Ewentualny deficyt zostanie pokryty w równych częściach przez Polską Akademię Nauk i Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, na podstawie kalkulacji Wydawnictwa Ossolineum²³.

Tytułaria do omawianej publikacji zostaną zatwierdzone przez Biuro Wydawnictw i Bibliotek na wniosek Biblioteki PAN w Warszawie.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich przekaże pulę papieru uzyskaną na *Przegląd Biblioteczny* na rzecz Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

Biblioteka PAN w Warszawie i Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu w porozumieniu z RUCHEM i Ośrodkiem Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN zorganizują kolportaż i wymianę zagraniczną omawianego czasopisma. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich przekaże listę prenumeratorów krajowych do Ośrodka Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN, zaś listę kontrahentów zagranicznych do Biblioteki PAN w Warszawie.²⁴

Dnia 11.5.1972 r. powołany został przez sekretarza naukowego PAN komitet redakcyjny *Przeglądu* na okres bieżącej kadencji władz Aka-

²¹ Odpis pisma w aktach Biblioteki PAN w Warszawie.

²² Od 1973 r. objętość *Przeglądu* została powiększona do 50 arkuszy wydawniczych.

²³ Partycypowanie w kosztach wydawania *Przeglądu* stanowiło wyraźny warunek Stowarzyszenia, choć istniała możliwość całkowitego finansowania pisma przez Polską Akademię Nauk.

²⁴ Odpis pisma w aktach Biblioteki PAN w Warszawie.

demii 1972-1974. Do komitetu weszli — z ramienia Biblioteki PAN w Warszawie: Maria Dembowska, dyrektor Biblioteki, redaktor naczelny, Tadeusz Zarzębski, wicedyrektor Biblioteki, zastępca redaktora naczelnego, Romana Steczowicz, sekretarz redakcji, Leon Łoś — oraz zgłoszeni przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich: Stefan Rosołowski, Henryk Sawoniak, Hanna Zasadowa²⁵.

Główną troską zarówno redakcji *Przeglądu*, jak i Wydawnictwa Ossolineum było jak najszybsze zlikwidowanie opóźnień w publikowaniu kolejnych zeszytów czasopisma oraz osiągnięcie rytmiczności cyklu produkcyjnego. Udało się to zrealizować już w ciągu jednego roku: zeszyt 1 rocznika 1972 wyszedł z druku w czerwcu tego roku, zeszyt 2 — we wrześniu, zeszyt 3/4 — w grudniu. Można więc było w sprawozdaniu Biblioteki PAN w Warszawie za 1972 r. stwierdzić, że „po raz pierwszy od wielu lat — dzięki nowym warunkom organizacyjnym — *Przegląd* ukazywał się bieżąco, bez opóźnień”. Stało się to możliwe w dużym stopniu dzięki temu, że w Bibliotece — poza pracami redakcyjnymi — wykonywane były (i są dotychczas) wszystkie prace techniczne i organizacyjno-administracyjne związane z przygotowaniem do druku czasopisma. Przestrzegane są przy tym ściśle ustalone w harmonogramie wydawniczym terminy przekazywania poszczególnych zeszytów do Wydawnictwa.

Uregulowanie terminowości wydawania *Przeglądu Bibliotecznego* wywarło widoczny wpływ na wzrost zainteresowania czasopiśmem. Świadczy o tym zwiększający się w ciągu ostatnich lat nakład kwartalnika:

1972 r. — 1740 egz.

1973 r. — 2000 (z. 1/2), 2140 (z. 3-4)

1974 r. — 2940, 2960, 3020, 3000

1975 r. — 3500

1976 r. — 4500 (z. 1-2), 4560 (z. 3), 4565 (z. 4)

W wyniku starań Biblioteki PAN i Stowarzyszenia, Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk wyraził (na początku 1976 r.) zgodę na zwiększenie nakładu *Przeglądu Bibliotecznego* do 5000 egz.

Warto zaznaczyć, że obecny nakład *Przeglądu* przewyższa o ponad 1000 egz. sumę nakładów trzech innych najważniejszych czasopiśm bibliotekoznawczych i księgoznawczych: *Roczników Bibliotecznych* (740 egz. w 1976 r. z. 1/2), *Rocznika Biblioteki Narodowej* (857 egz. w 1975 r.) i *Studiów o Książce* (1900 egz. w 1977 r.). Określa to w jakiś sposób zasięg społecznego oddziaływania naszego kwartalnika.

Regularne od paru lat ukazywanie się *Przeglądu Bibliotecznego* jest ważnym, ale zapewne nie jedynym powodem zwiększania się liczby prenumeratorów. Czynniki wpływającymi na kształtowanie się i roz-

²⁵ Przed końcem kadencji (19.5.1974) wystąpił z redakcji T. Zarzębski, funkcję zastępcy redaktora naczelnego objęła po nim Maria Lenartowicz. W Komitecie Redakcyjnym powołanym na kolejną kadencję 1975-1977 M. Lenartowicz jest sekretarzem redakcji, a Stowarzyszenie reprezentują: C. Duninowa, H. Sawoniak i H. Zasadowa.

wój zainteresowania czasopismem są również jego profil, charakter i sposób prezentowania określonych treści, w pewnym stopniu również — struktura formalna i postać zewnętrzna.

Tematyka *Przeglądu Bibliotecznego* ukierunkowana jest w ostatnich latach coraz wyraźniej na zagadnienia współczesnego bibliotekarstwa naukowego z uwzględnieniem jego powiązań z informacją i dokumentacją naukową.

Zgodnie z postulatem wysuniętym w 1967 r. w artykule B. Olejniczaka (por. s. 238) czasopismo „radykalnie ograniczyło ilość materiałów historycznych, skupiając się na zagadnieniach ściśle fachowych. Te procesy wydają się słuszne i nieuniknione” stwierdza J. Dunin w opinii dotyczącej *Przeglądu Bibliotecznego* od rocznika 1972 (por. s. 236) rozpatrując *Przegląd* na tle innych pism bibliotekarskich i księgoznawczych wychodzących w kraju.

Zestawiając nasz kwartalnik z najpoważniejszymi z tych czasopism — *Rocznikami Bibliotecznymi*, *Rocznikiem Biblioteki Narodowej* i *Studiami o Książce* — stwierdzić można, że w *Przeglądzie Bibliotecznym* dominuje zdecydowanie problematyka z zakresu organizacji bibliotek i bibliotekarstwa, ich roli w systemie informacji naukowej, kształcenia bibliotekarzy oraz współczesnych kierunków rozwoju bibliotekarstwa i działalności dokumentacyjno-informacyjnej w skali międzynarodowej i światowej. W *Rocznikach Bibliotecznymi*, a przede wszystkim w *Studiach o Książce*, przeważa tematyka związana z historią książki i bibliotek, natomiast *Rocznik Biblioteki Narodowej*, uprawiający szerokie pole problematyki bibliotekarsko-księgoznawczej, ma jednocześnie charakter organu określonej biblioteki, prezentującego jej zasoby materiałowe.

W ostatnich pięciu rocznikach *Przeglądu* (1972-1976) zamieszczono 82 artykuły, wśród których 31 dotyczyło problematyki bibliograficzno-dokumentacyjno-informacyjnej, 11 — ogólnej problematyki bibliotek w Polsce, 13 — poszczególnych sieci bibliotecznych (w tym 6 — sieci PAN), 7 — kształcenia bibliotekarzy, 6 — działalności poszczególnych bibliotek; 8 artykułów o treści historycznej wiązało się z rocznicami Komisji Edukacji Narodowej i 500-lecia druku polskiego.

Znaczną część artykułów (32) stanowią materiały Podsekcji Informacji i Dokumentacji Naukowej II Kongresu Nauki Polskiej, VII Zjazdu Bibliotekarzy Polskich, II ogólnokrajowej konferencji SBP nt. działalności informacyjnej bibliotek oraz dwóch konferencji bibliotek PAN — nt. modelu biblioteki w placówce naukowej i gromadzenia zbiorów. Spośród innych prac zamieszczonych w *Przeglądzie* w omawianym okresie na szczególną uwagę zasługują artykuły: o systemach informacji naukowej — UNISIST (Chamerska, 1975) i SINTO (Kulikowski, 1975)²⁸, o światowej organizacji informacji bibliograficznej UBC (Pelcowa,

²⁸ Była to pierwsza opublikowana informacja na temat koncepcji krajowego Systemu Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej SINTO.

1976), o specjalizacji bibliotek naukowych w Polsce (Romańska, 1974), o nowych programach studiów z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej (Więckowska, 1975), o wykorzystywaniu zautomatyzowanych systemów informacyjnych w bibliotekach Politechnik: Wrocławskiej i Warszawskiej (Daniłowicz, Domański, 1975). Są to wszystko przykłady artykułów, które stanowią m.in. istotną pomoc dla studentów szeroko obecnie rozbudowanych studiów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

W dziale *Doniesień* opublikowano m.in. informacje o pracach badawczych prowadzonych w poszczególnych bibliotekach (np. nad polskimi przepisami katalogowania, zaopatrzeniem bibliotek krajowych w piśmiennictwo naukowe, stanem przygotowania bibliotecznego studentów pierwszego roku).

W okresie ostatnich pięciu lat *Przegląd* zamieścił 50 recenzji, wśród nich 23 o wydawnictwach zagranicznych. Do tego działu należy również, wprowadzony jako stała pozycja od 1974 r., przegląd piśmiennictwa i wydawnictw informacyjnych krajowych (w opracowaniu A. Olejnik). Dla porównania warto przytoczyć liczby recenzji opublikowanych w podobnym okresie przez inne pokrewne czasopisma: *Roczniki Biblioteczne* w l. 1972-1975 zamieściły 58 recenzji (w tym 27 prac zagranicznych), *Rocznik Biblioteki Narodowej* w tym samym okresie — 26 recenzji (w tym 10 prac zagranicznych). *Studia o Książce* w 5 rocznikach (1971-1976) — 50 recenzji (34 prac zagranicznych)²⁷. Należy przy tym wziąć pod uwagę, że w *Przeglądzie Bibliotecznym* ukazuje się jako wkładka *Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej (BABIN)*, która w l. 1972-1976 zamieściła analizy 1045 artykułów ze 147 czasopism zagranicznych oraz zasygnalizowała 1526 książek²⁸. Roczna objętość *BABIN-u* obejmuje obecnie 14 ark. wyd., tj. 28% ogólnej objętości *Przeglądu*. Słusznie też stwierdza J. Korpała w cytowanym na wstępie artykule, że krytycy *Przeglądu Bibliotecznego* zwracający uwagę na zbyt małą, ich zdaniem, objętość działu recenzji nie uwzględnili faktu, „że właśnie przegląd piśmiennictwa obcojęzycznego z zakresu bibliotekoznawstwa stanowi nie tylko organiczne dopełnienie jego [tj. *Przeglądu*] zawartości, lecz również otwiera bibliotekarstwu polskiemu szeroko okno na świat”²⁹.

Nowa sytuacja *Przeglądu Bibliotecznego*, stanowiącego obecnie wspólny organ Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich i Biblioteki PAN w Warszawie, zaważyła w pewnym stopniu na tematyce czasopisma, nie zmieniając jednak zasadniczo jego profilu. Poza rocznymi, związłymi sprawozdaniami z działalności Biblioteki i sporadycznymi doniesieniami o prowadzonych w Bibliotece pracach badawczych, *Przegląd* uwzględnia

²⁷ Średnia objętość *Roczników Bibliotecznych* wynosiła w tych latach 75,5 ark. wyd., *Rocznika Biblioteki Narodowej* — 35 ark. wyd., *Studiów o Książce* — 26,5 ark. wyd., *Przeglądu Bibliotecznego* — 46,5 ark. wyd.

²⁸ Por. artykuł H. Sawoniaka, tab. 4 na s. 285.

²⁹ Por. s. 254.

obecnie w większym niż dawniej zakresie problematykę bibliotek Polskiej Akademii Nauk. Nie można jednak traktować tego jako „serwitut wobec sieci PAN”, gdyż materiały problemowe i informacyjne dotyczące bibliotek Akademii mogą zainteresować również szersze kręgi bibliotekarskie. Zresztą — jak zauważa J. Dunin w swojej opinii — „to zajęcie się problematyką bibliotek PAN jest rekompensowane stosunkowo bogatym materiałem dotyczącym prac Stowarzyszenia i innych sieci”. Poza tym — dadajmy — szersza aktywizacja bibliotekarzy sieci PAN jako autorów prac zamieszczanych w *Przeglądzie* jest na pewno zjawiskiem pozytywnym z ogólnospołecznego punktu widzenia, ponieważ przyczynia się do większego zintegrowania tej grupy pracowników bibliotek (jednej z najmłodszych sieci resortowych w kraju) z całym środowiskiem bibliotekarzy naukowych.

W tym kontekście warto przyjrzeć się, jak wygląda zespół autorów piszących w *Przeglądzie* w ostatnich pięciu latach — w podziale na grupy „instytucjonalne”. W sumie ukazały się w *Przeglądzie* w l. 1972—1976 prace 145 osób, w tym 85 z Warszawy i 60 spoza stolicy (odpowiednio ok. 58,6% i ok. 41,4%). Autorami artykułów było 70 osób (41 z Warszawy i 29 z innych miast, odpowiednio: ok. 58% i ok. 42%). Podział autorów według typów bibliotek wygląda następująco:

Autorzy ogółem		Autorzy artykułów	
Biblioteki szkół wyższych	47		23
w tym biblioteki uniwersyteckie	(32)		(15)
Biblioteki i inne placówki PAN	31		16
w tym Biblioteka PAN w Warszawie	(17)		(5)
Biblioteka Narodowa	20		11
Inne biblioteki naukowe	8		4
Instytuty i zakłady bibliotekoznawstwa i informacji naukowej	8		5
Biblioteki publiczne	5		2
Bibliotekarze emerytowani	11		6
Inni	15		3
Razem	145		70

Jak wynika z tego zestawienia, prawie 1/3 autorów prac zamieszczonych w *Przeglądzie* w omawianym okresie 5-letnim to pracownicy bibliotek szkół wyższych, zwłaszcza bibliotek uniwersyteckich. Na drugie miejsce wysuwają się pracownicy bibliotek (i innych placówek) PAN stanowiący ponad 1/5 ogólnej liczby autorów (21,3%), przy czym współwydawca czasopisma — Biblioteka PAN w Warszawie — reprezentowa-

na jest przez ponad połowę liczby osób tworzących tę grupę (ale już tylko przez 1/3, jeśli chodzi o autorstwo artykułów). Jest to właśnie wynik nowej sytuacji organizacyjnej czasopisma, która wpłynęła na włączenie się do współpracy z *Przeglądem* znacznej grupy bibliotekarzy „panowskich”³⁰. Trzecie miejsce zajmują pracownicy Biblioteki Narodowej (20 osób, tj. ok. 14⁰/₀ wszystkich autorów). Niewielki jest udział autorski w *Przeглядzie* pracowników instytutów i zakładów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej (8 osób), jeszcze mniejszy — pracowników bibliotek publicznych (5 osób)³¹. Należałoby dążyć do rozszerzenia współpracy tych środowisk z *Przeglądem Bibliotecznym*.

Przeгляд Biblioteczny rozpoczyna swoje drugie 50-lecie w sytuacji ustabilizowanej i rokującej dalszy pomyślny rozwój czasopisma. Rozwiązane zostały w ostatnich latach podstawowe, „bytowe” sprawy kwartalnika, wyrównane ciągnące się od lat opóźnienia, zwiększony prawie trzykrotnie nakład.

Powstrzymując się — ze zrozumiałych względów — od własnej oceny merytorycznej strony *Przeglądu* w jego obecnym kształcie, pozwolę sobie przytoczyć fragment opinii J. Dunina dotyczącej trzech roczników naszego kwartalnika, wydanych od 1972 r. (por. s. 236):

„Sumując — tematyka trzech roczników musi zadowalać, pomimo że pominięto szereg aktualnych spraw bibliotekarstwa. Nie można bowiem wymagać, aby w tak krótkim czasie poruszono wyczerpująco wszelkie ważne zagadnienia, wiele z nich znalazło się zresztą w dawniejszych rocznikach lub powinny pojawić się w przyszłości.

Zbadanie problematyki trzech roczników *Przeglądu Bibliotecznego* prowadzi do wniosku, że pismo to ma jasną linię programową, trzyma się stosunkowo ściśle praktycznej problematyki bibliotekarskiej, może być ważnym czynnikiem w modernizacji bibliotekarstwa polskiego, jednym z materiałów do ustawicznego kształcenia kadr.

Godny podkreślenia jest zawarty w *Przeглядzie* ogromny materiał informacyjny, zarówno w artykułach, kronice, jak i recenzjach, które nie tylko omawiają, ale i referują wiele powszechnie niedostępnych prac — obcych lub bardzo specjalnych”.

Ta ogólnie pozytywna ocena nie oznacza oczywiście, że *Przeгляд* w obecnej postaci jest czasopismem nie wymagającym dalszych zmian i udoskonaleń (co wyraźnie podkreśla w swojej opinii J. Dunin).

I tu przechodzimy do ostatniego punktu naszych rozważań na temat przeszłości, teraźniejszości i przyszłości *Przeglądu Bibliotecznego*.

Wielokrotnie, w różnych okresach formułowano wnioski i postulaty pod adresem naszego kwartalnika (jak zresztą i innych czasopism biblio-

³⁰ Dla porównania: w *Rocznikach Bibliotecznych* w l. 1972—1975 na 149 autorów przypadało 14 z placówek PAN (w tym 9 z bibliotek); w *Studiach o Książce* za l. 1973—1977 na 73 autorów — 6 z placówek PAN (w tym 4 z bibliotek).

³¹ Podobnie jest zresztą w innych pokrewnych czasopismach: w *Rocznikach Bibliotecznych* na 149 autorów w l. 1972—1975 przypadają 3 osoby z bibliotek publicznych, w *Studiach o Książce* w l. 1973—1977 — na 73 autorów i osoba z bibliotek publicznych.

tekarskich i księgoznawczych). Niektóre z tych postulatów były tu przypomniane, niemało spraw zostało załatwionych, wyłoniły się natomiast nowe problemy i potrzeby.

Jak powinien kształtować się w perspektywie jutra charakter *Przeglądu Bibliotecznego* — jako czasopisma poświęconego teorii i praktyce bibliotekarstwa?

Wydaje się, że ogólny program czasopisma nakreślony przez redakcję na wstępie rocznika 1969 i potwierdzony w 1972 r. (z. 1) jest w dalszym ciągu aktualny i powinien wytyczać również w przyszłości główny kierunek rozwoju *Przeglądu Bibliotecznego*.

„Podstawowym założeniem tego programu jest rozwijanie i upowszechnianie koncepcji nowoczesnego bibliotekarstwa, powiązanego z całością życia społecznego kraju, z oświatą, kulturą, nauką i gospodarką narodową, oraz nowoczesnego bibliotekoznawstwa, tworzącego naukowe podstawy dla praktycznej działalności bibliotek”³².

Tę ogólną formułę przełożyć należy na konkretne zadania stojące przed naszym bibliotekarstwem, omówione w *Programie rozwoju bibliotekarstwa polskiego*, opracowanym z inicjatywy Państwowej Rady Bibliotecznej³³.

Rola *Przeglądu Bibliotecznego* powinna polegać na przedstawianiu i upowszechnianiu problemów ważnych dla realizacji tego programu, inicjowaniu dyskusji i wymiany poglądów na ten temat, na popieraniu i inspirowaniu badań bibliotekoznawczych, m.in. przez publikowanie doniesień lub sprawozdań z prac prowadzonych w różnych ośrodkach, w szczególności w instytutach i zakładach bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Można by podjąć na nowo zapoczątkowane w 1955 r. publikowanie w *Przeglądzie* streszczeń wyróżniających się prac magisterskich dotyczących teoretycznych i praktycznych problemów bibliotekarstwa.

Wśród problemów, którym *Przegląd* powinien udostępniać swoje łamy, wysuwają się na plan pierwszy: zagadnienia organizacji i zarządzania bibliotek oraz ich modernizacji, sprawy związane z organizacją zbiorów (w szczególności zasady ich racjonalnego doboru i selekcji), problemy specjalizacji i współpracy bibliotek, ich udziału w krajowym systemie informacji, roli i zadań bibliotecznej służby informacyjnej — w powiązaniu z potrzebami różnych kategorii użytkowników bibliotek. Sprawy kształcenia i doskonalenia pracowników bibliotek powinny być również w przyszłości jednym z głównych tematów poruszanych na łamach czasopisma.

Do ważnych zadań *Przeglądu* winno też należeć coraz szersze informowanie środowiska bibliotekarskiego o aktualnych problemach i postępach bibliotekarstwa światowego i wskazywanie możliwości zastosowania konkretnych rozwiązań na gruncie krajowym.

³² Od redakcji. *Prz. bibliot.* 1972 R. 40 z. 1 s. 5.

³³ Warszawa 1977.

Szerzej niż dotychczas powinny być w *Przeglądzie* omawiane problematyka i metody badawcze dziedzin wiążących się z bibliotekoznawstwem: nauki o informacji naukowej, naukoznawstwa, nauki o organizacji i kierowaniu, socjologii i in.

Nie jest to oczywiście program, który będzie można łatwo i szybko zrealizować. Ludzi odpowiednio przygotowanych, chcących i mogących pisać, nie mamy w naszym zawodzie zbyt wielu. Nieliczna w stosunku do potrzeb grupa tych osób jest ponad miarę obciążona obowiązkami organizacyjnymi i dydaktycznymi.

Ale mówimy przecież o *Przeglądzie Bibliotecznym* jutro — a jutro należy do naszych następców, kształcących się obecnie w kilkunastu ośrodkach akademickich bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Miejmy nadzieję, że zdobędą oni odpowiednie kwalifikacje, aby móc podjąć w swoim czasie twórczą pracę nad rozwijaniem praktycznej i teoretycznej wiedzy bibliotekarskiej. Do nich też będzie należało kształtowanie — stosownie do potrzeb nadchodzących czasów — profilu i charakteru *Przeglądu Bibliotecznego* w jego drugim 50-leciu.

MARIA DEMBOWSKA

„PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY” („LIBRARY REVIEW”)
PAST — PRESENT — FUTURE

This year the *Przegląd Biblioteczny*, the oldest of the Polish library periodicals currently published, is celebrating its 50th anniversary. It was founded in 1927 as a central Polish scientific library organ published by the Polish Library Association. Its publication was resumed after the war in 1946. Till 1956, when there were in Poland no other scientific periodicals in the field of library science, the *Przegląd Biblioteczny* admitted papers concerning library theory and practice, bibliography, reading, history of the book and libraries. At present, its profile is more precisely specified. It has been publishing articles referring to problems of modern librarianship, such as the role of libraries in the system of scientific information, the organization of library resources, mechanization and automation of library processes, education of library workers.

The first editor-in-chief until 1948 was dr Edward Kuntze, the head of the Jagiellonian University Library. He was replaced from 1951 to 1965 by the assistant professor Bogdan Horodyski, the deputy director of the National Library and for many years president of the Polish Library Association. Since 1972 the *Przegląd Biblioteczny* has been a common organ of the Polish Library Association and of the Library of Polish Academy of Sciences in Warsaw.

JÓZEF KORPAŁA

PRZEGLĄD POLSKICH CZASOPISM BIBLIOTEKARSKICH

Zbliżający się jubileusz półwiecza najstarszego polskiego czasopisma bibliotekarskiego — *Przeгляdu Bibliotecznego* jest dobrą okazją do podjęcia chociażby szkicowej charakterystyki polskich czasopism bibliotekarskich za okres trzydziestolecia 1945-1975. Nie jest to pierwsza próba takiego opracowania, gdyż w wymienionym okresie kilkakrotnie podejmowano podobne prace, w postaci krytycznej analizy poszczególnych czasopism Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich lub całego ich zespołu¹ bądź też oceny innych wydawnictw periodycznych, publikowanych przez resort szkolnictwa wyższego albo przez poszczególne biblioteki.

Przedmiotem niniejszego przeglądu są wszystkie czasopisma bibliotekarskie, czyli zarówno periodyki fachowe służące doskonaleniu zawodowemu i omawiające zagadnienia pracy bibliotek i bibliotekarstwa, jak i czasopisma naukowe i informacyjne wydawane przez poszczególne biblioteki. A jest tych czasopism niemało, czemu się bynajmniej dziwić nie należy, gdyż niewiele jest zawodów — jak to trafnie zauważyła Helena Walterowa — tak bardzo zróżnicowanych pod względem zagadnień wchodzących w zasięg działalności poszczególnych grup pracowników tego zawodu, jak właśnie zawód bibliotekarski.

Zróżnicowanie tych czasopism jest również znaczne, tak że zachodzi konieczność wyodrębnienia w tym przeglądzie czterech grup wydawnictw. Do pierwszej wchodzi czasopisma Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, do drugiej — czasopisma naukowe resortu szkolnictwa wyższego i nauki, do trzeciej — czasopisma naukowe i informacyjne bibliotek, zarówno szkół wyższych jak i PAN oraz Biblioteki Narodowej, wreszcie do czwartej — czasopisma bibliotekarskie i biuletyny dużych bibliotek publicznych.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, jako organizacja społeczna o charakterze fachowym i naukowym, działająca już od sześćdziesięciu lat, jest wydawcą najliczniejszej i najbardziej zróżnicowanej grupy cza-

¹ H. Walterowa: Analiza czasopism ZBIAP w świetle potrzeb terenu. *Bibliotekarz* 1953 R. 20 nr 1 s. 24-28. — F. Bursowa: „Bibliotekarz”. Lata 1945-1963. *Bibliotekarz* 1965 R. 32 nr 4 s. 101-109. — R. Przelaskowski: Rys dziejów czasopisma „Bibliotekarz” (1919-1963). *Prz. bibliot.* 1964 R. 32 z. 3 s. 153-162. — B. Olejniczak: „Przeгляд Biblioteczny” w latach 1946-1966. *Prz. bibliot.* 1967 R. 35 z. 2 s. 130-137.

sopism bibliotekarskich. W okresie największej wydawniczej aktywności Stowarzyszenia ukazywało się 5 periodyków SBP. Były to: *Przegląd Biblioteczny*, *Bibliotekarz*, *Poradnik Bibliotekarza*, *Informator Bibliotekarza i Księgarza* oraz *Z Doświadczeń Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych*. W 1972 r. po ukazaniu się dziesiątego rocznika *Z Doświadczeń Bibliotek...* wydawnictwo to — z uwagi na niewystarczającą pomoc finansową ze strony resortu oświaty — zostało przez Stowarzyszenie zawieszono.

Najstarszym i najpoważniejszym czasopismem bibliotekarskim jest *Przegląd Biblioteczny*, założony w 1927 r. z inicjatywy krakowskiego środowiska bibliotekarskiego skupionego wokół Biblioteki Jagiellońskiej, poświęcony głównie problemom bibliotekarstwa naukowego.

Pierwszy powojenny rocznik *Przeglądu Bibliotecznego* za 1946 r. ukazał się dopiero w kwietniu 1947 r. pod redakcją jego założyciela Edwarda Kuntzego, dyrektora Biblioteki Jagiellońskiej. Objętościowo był to rocznik bardzo skromny, ale zawierał dwie ważne pozycje: artykuł dyrektora Naczelnej Dyrekcji Bibliotek Józefa Grycza *Problemy biblioteczne obecnej doby* omawiający konsekwencje dekretu o bibliotekach, strukturę Naczelnej Dyrekcji Bibliotek, ogólny zarys programu i sprawy kadrowe bibliotekarstwa oraz nowy *Statut Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich* opracowany po przystąpieniu archiwistów do organizacji bibliotekarskiej.

Z początkiem 1948 r. druk czasopisma przeniesiono do Warszawy. Podwójny zeszyt *Przeglądu* za pierwsze półrocze 1948 r. poświęcony był 200 rocznicy otwarcia Biblioteki Żałuskich w Warszawie. Do końca 1948 r. faktycznie a formalnie do 1 lutego 1949 r. redakcją *Przeglądu* kierował E. Kuntze, który w końcowym okresie swej pracy zaprosił na zastępcę redaktora Józefa Korpałę, dyrektora Miejskiej Biblioteki Publicznej w Krakowie. Ten zaś — biorąc pod uwagę ówczesną sytuację odbudowującego się bibliotekarstwa a także projekt zorganizowania szerszego zjazdu bibliotekarzy — zamieścił w najbliższym zeszycie (1948 z. 3/4) obszerny artykuł krytyczno-programowy pt. *Refleksje przed Krajowym Zjazdem Bibliotekarzy*. Odbił się on żywym echem i wielokrotnie był później wzmiankowany.

Po rezygnacji E. Kuntzego, po przejściowym prowizorium redakcyjnym (1949), od z. 3/4 z 1950 r. redakcję pisma objął Bogdan Horodyski, który redagował *Przegląd* przez 15 lat.

B. Horodyski był niewątpliwie jednym z najbardziej kompetentnych na to stanowisko kandydatów, gdyż działał w centrum zagadnień bibliotekarstwa polskiego, a zarazem miał kontakty z bibliotekarstwem światowym. Dzięki osobistym walorom i dużemu zaangażowaniu w rozwiązywanie najważniejszych problemów bibliotekarstwa polskiego (ustawa biblioteczna, status zawodu, problemy kształcenia kadr, budownictwo biblioteczne i konkurs na gmach Biblioteki Narodowej, zjazdy bi-

biotekarzy polskich itp.) udało mu się utrzymać *Przegląd Biblioteczny* na wysokim poziomie, zwłaszcza w dziale artykułów problemowych i historyczno-przeglądowych, spośród których szczególnymi walorami wyróżnia się jego artykuł o J. Gryczu (1955 z. 1). Dbał o aktualność tematyki i regularność ukazywania się pisma. Jako specjalista-rękopisoznawca ogłosił w *Przeglądzie* cenny artykuł *Z pogranicza bibliotekarstwa i archiwistyki* (1956 z. 3), określający istotną różnicę między rękopisem bibliotecznym i archiwalnym. Jego zasługą było zamieszczanie w *Przeglądzie* wyczerpujących sprawozdań z posiedzeń IFLA, a także z posiedzeń Zarządu Głównego SBP.

Słabością *Przeglądu* była stosunkowo mała liczba recenzji, chociaż zdarzały się zeszyty i roczniki w nie obfitujące. W krytycznej analizie zawartości czasopisma w dwudziestolecie powojennym Bernard Olejniczak² wytknął, że dział recenzji stanowił tylko ok. 15% objętości czasopisma, podczas gdy w podobnych wydawnictwach zagranicznych bywa on działem najobszerniejszym. Krytyczną opinię wyraził również tenże recenzent *Przeglądu* o jego części kronikarskiej, która w rocznikach przedwojennych była cenną dokumentacją bibliotekarstwa naukowego.

W okresie redagowania *Przeglądu Bibliotecznego* przez Horodyskiego ukazał się na jego kartach szereg cennych artykułów teoretycznych Ryszarda Przelaskowskiego. Wyszedł głośny *Pamiętnik Konferencji Krynickiej* (1951 z. 3/4), a w 10 lat później zeszyt monograficzny poświęcony problemom organizacyjnym bibliotek (1961 z. 1). Czesław Kozioł ogłosił artykuł o projekcie nowej ustawy bibliotecznej (1960 z. 2), który wywołał późniejszą wieloletnią dyskusję w zespołach SBP. Do dyskusji na temat projektu ustawy włączył się także B. Horodyski artykułem *Na jaką ustawę o bibliotekach czekamy?* (1965 z. 1).

Do rzadkości jednak należały dyskusje na łamach samego *Przeglądu*, jak choćby ta, w której o zawodzie bibliotekarza wypowiedzieli się: R. Przelaskowski, Władysław Piasecki i J. Korpała (1962 z. 1/4). Dotychczas nie straciły swej wartości informacyjnej artykuły: Jana Baumgarta z okazji 40-lecia SBP *Rzut oka na dzieje Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 1917-1957* (1957 z. 4), Wandy Piusińskiej *Polskie czasopisma bibliograficzne w latach 1901-1927* (1963 z. 2), czy R. Przelaskowskiego *Rys dziejów czasopisma „Bibliotekarz” 1919-1963* (1964 z. 3), Haliny Chamerskiej *Osiągnięcia w zakresie informacji o polskich zbiorach bibliotecznych w latach 1944-1964* (1964 z. 1/2) czy J. Korpały *Biblioteki powszechne w dwudziestolecu Polski Ludowej* (1965 z. 3).

Analiza zawartości ostatnich dwóch roczników *Przeglądu Bibliotecznego* zredagowanych przez B. Horodyskiego (1964-1965) stawiała redakcji pisma jeszcze wyższe wymagania niż te, jakie udało mu się osiągnąć. Domagano się, by *Przegląd* wyraźniej służył rozwojowi postępowej myśli bibliotekarskiej (B. Olejniczak — por. s. 251), by dążył do dalszego pod-

² B. Olejniczak: „Przegląd Biblioteczny” ... s. 134 (por. przyp. poprzedni).

niesienia poziomu naukowego zamieszczanych prac (Karol Głombiowski)³. Powołując się na przykłady czasopism zagranicznych postulowano rozbudowę działu *Z życia*, żądano znacznie obszerniejszej i dokładniejszej dokumentacji pracy bibliotek, zarówno dla potrzeb bieżącej informacji, jak i dla historii bibliotekarstwa polskiego (Józefa Kornecka)⁴. Oczywiście, z uznaniem przyjęto wprowadzenie od 1955 r. dodatku bibliograficznego w postaci *Przeglądu Piśmiennictwa o Książce* (obecnej *Bibliografii Analitycznej Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej*) redagowanego w Instytucie Bibliograficznym Biblioteki Narodowej przez Henryka Sawoniaka (od 1974 z. 2 przez Barbarę Eychlerową). Zapatrzeni w zawartość poszczególnych roczników *Przeglądu*, jego krytycy z lat 1955-1965 nie uwzględniali tej bardzo istotnej poprawki, że właśnie przegląd piśmiennictwa obcojęzycznego z zakresu bibliotekoznawstwa stanowił nie tylko organiczne dopełnienie jego zawartości, lecz również otwierał bibliotekarstwu polskiemu szeroko okno na świat.

Po zgonie B. Horodyskiego redakcję *Przeglądu Bibliotecznego* objął Zbigniew Daszkowski, wieloletni zastępca redaktora. Pod jego redakcją ukazały się trzy roczniki pisma (1966-1968) zawierające m.in. materiały konferencji SBP *Biblioteczna służba informacyjna* (1966 z. 4). Na ten okres przypada niestety załamanie się rytmiczności publikowania *Przeglądu*. Dość wskazać, że rocznik 1967 drukowany był na przestrzeni dwóch lat (6.1967 — 1. 1969), a druk z. 1/2 następnego rocznika poświęconego w całości materiałom VI Zjazdu bibliotekarzy polskich ukończono dopiero w październiku 1969 r.

W takiej sytuacji redakcję *Przeglądu* od rocznika 1969 objęła Maria Dembowska, były wieloletni sekretarz generalny SBP, wówczas dyrektor Biblioteki PAN w Warszawie. Nowy zespół redakcyjny starał się uczynić z *Przeglądu* organ nowoczesnego bibliotekarstwa, bibliotekarstwa pracującego najbardziej racjonalnymi i społecznie efektywnymi metodami. Najtrudniejszy do przewyciężenia okazał się duży odstęp między datowaniem zeszytów *Przeglądu* a ich faktyczną publikacją. Wydanie monograficznego rocznika 1971 w lutym 1973 r., poświęconego w całości życiu i działalności Adama Łysakowskiego oraz problematyce przez niego uprawianej, było efektowną formą odrabiania zaległości.

Trudności na rynku drukarskim skłoniły Zarząd Główny SBP do przyjęcia propozycji dyrekcji Biblioteki PAN wprowadzenia w 1972 r. także Biblioteki jako współwydawcy *Przeglądu*. Zapewniło to czasopismu włączenie do planu wydawniczego PAN. Oczywiście, konsekwencją tego partnerstwa jest szersze niż dotychczas (do 1972 r.) uwzględnianie problematyki bibliotek PAN, co zresztą nie zmieniło zasadniczego profilu pisma. Przyjęta od 1952 r. zasada publikowania materiałów ważniej-

³ K. Głombiowski: „Przegląd Biblioteczny”. Organ naukowy SBP. [1966], maszynopis.

⁴ J. Kornecka: Analiza „Przeglądu Bibliotecznego” na podstawie roczników 1964, 1965 i 1966 z. 1/2. [1966], maszynopis.

szych konferencji bibliotekarskich jest nadal stosowana w nowej sytuacji wydawniczej, czego wyrazem jest np. z. 1/2 rocznika 1973 zawierający materiały ogólnokrajowej konferencji SBP nt. działalności informacyjnej bibliotek. „Problematyka teoretyczno-modelowa dominuje — jak trafnie zauważa Janusz Dunin⁵ — we wszystkich ostatnich rocznikach czasopisma”. Znacznemu ograniczeniu uległy materiały sprawozdawczo-opisowe, wśród których wyróżniały się opisy nowych gmachów bibliotek naukowych. Bogato prezentuje się natomiast materiał informacyjny w formie kroniki krajowej i zagranicznej, czego od dawna domagano się od *Przeglądu*. Ogólne uznanie znajdujący wszystkie artykuły dotyczące współczesnej problematyki bibliotekarstwa polskiego w związku z II Kongresem nauki polskiej, *Raportem o stanie oświaty w PRL*, Prognozą rozwoju kultury polskiej i *Raportem o stanie bibliotek polskich*. Ogromny i ciekawy materiał informacyjny i refleksyjno-problemowy zawarty w artykułach i recenzjach korzystnie wpłynął na kryształowanie się profilu *Przeglądu Bibliotecznego*, który w obecnej postaci staje w rzędzie żywych i oczekiwanych z zainteresowaniem fachowych czasopism naukowych. Dzięki tym walorom *Przegląd Biblioteczny* stanowi ważny czynnik przyspieszania procesu unowocześniania bibliotekarstwa polskiego.

Drugim czasopismem bibliotekarskim Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich jest *Bibliotekarz*, którego początkiem był *Biuletyn Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy* wydawany od 1929/30 r. pod redakcją Faustyna Czerwijowskiego i Leona Bykowskiego. W 1934/35 r. przyjął on tytuł *Bibliotekarz — Biuletyn Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy*. Dokooptowanie do kolegium redakcyjnego Wandy Dąbrowskiej spowodowało rozszerzenie tematyki *Bibliotekarza* na sprawy interesujące ogół organizowanych przez samorządy bibliotek publicznych. Toteż od 1938 r. *Bibliotekarz* stał się wspólnym wydawnictwem Związku Bibliotekarzy Polskich i Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy — jako czasopismo poświęcone sprawom bibliotek publicznych. W 1939 r. na numerze 5/6 urywa się 11 rocznik *Bibliotekarza*.

Inicjatywa wznowienia czasopisma wyszła od Józefa Janiczka i Rejginy Fleszarowej, pracujących wówczas w Wydziale Bibliotek Ministerstwa Oświaty. Pierwszy powojenny numer *Bibliotekarza* wyszedł w październiku 1945 r. pod redakcją W. Dąbrowskiej, która kierowała redakcją do końca 1946 r. Ukazał się w nim prawdziwie rewelacyjny artykuł głównego autora projektu dekretu o bibliotekach — J. Grycza *Co wnosi polska ustawa biblioteczna?* Natomiast nr 1/2 z 1946 r. przyniósł obszerny artykuł pioniera bibliotek publicznych J. Janiczka *Sprawy biblioteczne w ramach działalności Ministerstwa Oświaty*, rysujący perspektywy i formułujący konkretne zadania oraz program działalności władz

⁵ J. Dunin: *Opinia dotycząca doboru treści i sposobu redagowania „Przeglądu Bibliotecznego” na podstawie numerów wydanych od roku 1972. [1975], maszynops.*

bibliotekarskich resortu oświaty. W tym gorącym okresie każdy numer *Bibliotekarza* przynosił materiał żywo interesujący nowe kadry bibliotekarstwa. Dość wskazać, że już numer specjalny z marca 1946 r. informował o uchwaleniu przez Radę Ministrów dn. 31.I.1946 dekretu o bibliotekach i zapowiadał pierwsze święto oświaty pod hasłem: „Biblioteka szkołą nowego człowieka”. W ówczesnej sytuacji, kiedy szanse realizacji dekretu o bibliotekach przedstawiały się mglisto, a biblioteki powstawały spontanicznie, artykuły takich wybitnych i znanych osobistości świata bibliotekarskiego jak Helena Radlińska, J. Grycz czy Jan Muszkowski przyjmowane były jako wskazania dla działalności praktycznej. Taki zresztą sens miał artykuł H. Radlińskiej *Rozległość zadań bibliotekarza-oświatowca* (1947 nr 3/4), w którym autorka stwierdziła, że wszystkie wskazania wychowawcze bibliotekarstwa „opierają się na tej samej zasadzie: zainteresowania człowiekiem, wejścia między ludzi, czynienia z książki wspólnego dobra” (s. 40). Uzyskanie tego artykułu było niewątpliwie dużym sukcesem nowego, ambitnego redaktora *Bibliotekarza*, absolwenta studiów oświatowo-bibliotekarskich Wolnej Wszechnicy Polskiej Czesława Kozioła, który najdłużej, bo przez lat niemal dwanaście (1947—1958), kierował redakcją *Bibliotekarza*. Sam redaktor, chociaż pełnił coraz bardziej absorbujące i odpowiedzialne funkcje w resorcie, pisywał sporo i to nie tylko okolicznościowe artykuły wstępne, lecz również artykuły problemowe. A zaczął już w pierwszym roczniku głośnym wówczas artykułem pod symbolicznym tytułem *Brzydkie kaczątko* (1947 nr 9/10), w którym upominał się o wyższą rangę społeczną i o pomoc bibliotek naukowych dla bibliotek publicznych. *Bibliotekarz* — mimo że jego redaktor w latach 1948 i 1949 wyjeżdżał na dłuższe okresy do ZSRR i Stanów Zjednoczonych — „starał się związać swoją działalność z życiem bibliotek i ich potrzebami teoretycznymi i praktycznymi”⁶ i dzięki temu już w pierwszych latach powojennych stał się wspólnym organem całego bibliotekarstwa polskiego.

Intensywnie pracując zawodowo i społecznie w Zarządzie Głównym ZBiAP a potem SBP, kończąc studia wyższe w toku pracy zawodowej, szybko przesuując się po szczeblach drabiny administracyjnej, doszedł Cz. Kozioł do stanowiska dyrektora Departamentu Bibliotek, a od 1958 r. — po zmianach organizacyjnych w Ministerstwie — zastępcy dyrektora Departamentu Pracy Kulturalno-Oświatowej i Bibliotek w Ministerstwie Kultury i Sztuki. Był również wykładowcą bibliotekarstwa w Uniwersytecie Warszawskim. W toku licznych wyjazdów zagranicznych nawiązał bliskie kontakty z czołowymi bibliotekoznawcami i zyskał sobie uznanie jako poważny partner na forum zjazdów i konferencji międzynarodowych. Znalazło to wyraz także na łamach *Bibliotekarza*. Istotne jest, że czasopismo to bardzo żywo reagowało na wszystkie aktualne problemy bibliotekarstwa polskiego, zwłaszcza powszechnego. W szczegóło-

⁶ H. Walterowa: *Analiza czasopism...* s. 26 (por. przyp. 1).

wej analizie zawartości *Bibliotekarza* za l. 1945-1963 Feliksa Bursowa wykazała⁷, że pismo to stopniowo obejmowało coraz szerszy zakres problematyki bibliotecznej, że od czasu ofensywy bibliotecznej zainicjowanej przez Komitet Upowszechniania Książki i głośnego artykułu J. Janiczka, sygnalizującego *Nowy etap w pracach nad upowszechnieniem książki* (1949 nr 1/2), po kilku latach chudych — *Bibliotekarz* od 1955 r. ukazywał się regularnie już jako miesięcznik, w zmienionym mniejszym formacie.

Odtąd z każdym rokiem czasopismo nabierało rumieńców życia, wprowadzając nowe zagadnienia i nowe działy. Likwidacja systemu centralnego zaopatrywania bibliotek (1954), powstanie sieci bibliotek fachowych (1953), reorganizacja administracji i powołanie bibliotek gromadzkich, a także utworzenie w Bibliotece Narodowej Instytutu Książki i Czytelnictwa odbiły się żywym echem w postaci artykułów problemowych, relacji o funkcjonowaniu różnych sieci i rozmaitych typów placówek bibliotecznych. Śledząc roczniki pisma F. Bursowa zwróciła uwagę, że stało się ono „trybuną różnych typów bibliotek w szczególnych sytuacjach, np. nowych pod względem formalno-prawnym, czasem trudnych”⁸.

Chociaż główną problematyką pozostały sprawy bibliotek publicznych, *Bibliotekarz* już przy końcu pierwszego dziesięciolecia powojennego przekształcił się w fachowy organ ogólnobiblioteczny, poruszający wszystkie aktualne problemy bibliotekarstwa w artykułach najczęściej o charakterze popularyzatorskim i informacyjnym. Nie brak było jednak i artykułów zasadniczych, jak np. R. Przelaskowskiego *Miejska sieć biblioteczna Warszawy, jej stan i potrzeby* (1949 nr 5/6) czy tegoż autora *Znaczenie zagadnień organizacyjnych i planowania w życiu bibliotek* (1953 nr 1). Po Konferencji Krynickiej coraz częściej rozwija *Bibliotekarz* zagadnienia informacji i dokumentacji w bibliotekach fachowych a także w bibliotekach powszechnych (Maria Michońska 1953 nr 2, J. Korpała 1955 nr 9, H. Chamerska 1956 nr 10, Janina Kościów 1957 nr 2). Tej grupy zagadnień dotyczą również artykuły poświęcone bibliografii zalecającej i pomocy świadczonej przez Instytut Bibliograficzny w postaci kart katalogowych i bibliografii zalecających (Helena Hleb-Koszańska 1954 nr 1, J. Leśniczak 1956 nr 9, Janina Olkowska 1956 nr 7, Adam Wróblewski 1957 nr 6).

W związku z decentralizacją zakupu książek dla bibliotek publicznych pismo poświęcało dużo miejsca polityce zakupu nowości i analizie struktury księgozbiorów. Autorami byli w większości pracownicy Instytutu Książki i Czytelnictwa, którzy omawiali wyniki badań terenowych. W 1959 r. (nr 5) ukazał się zasadniczy w tej sprawie artykuł Krystyny Remerowej *O polityce kształtowania księgozbiorów w bibliotekach powszechnych*. Najczęściej poruszonym tematem w *Bibliote-*

⁷ F. Bursowa: „Bibliotekarz” ... s. 104 (por. przyp. 1).

⁸ F. Bursowa: „Bibliotekarz” ... s. 105 (por. przyp. 1).

karzu była i jest nadal problematyka czytelnictwa, interesująco zapoczątkowana w pierwszych rocznikach artykułami Julii Millerowej (1946 nr 10), Jana Augustyniaka (1947 nr 3/4), Izabeli Nagórskiej (1948 nr 6/7 i 8/9), Mariana Porwita (1948 nr 4/5) i cennym artykułem Anieli Mikuckiej *Na marginesie sprawozdań z ostatnich prac badawczych nad czytelnictwem* (1948 nr 12). Problematyka badań nad czytelnictwem wróciła na łamy *Bibliotekarza* po dłuższej przerwie dzięki pracownikom Instytutu Książki i Czytelnictwa (Klara Siekierycz 1957 nr 7, Jadwiga Kołodziejska 1957 nr 11/12), którzy także w następnych rocznikach omawiali wyniki prac badawczych w tej dziedzinie.

Obejmując stanowisko dyrektora Departamentu Bibliotek Cz. Kozioł musiał zrezygnować z redaktorstwa *Bibliotekarza*. Przez dwa lata (1959-60) redagowała go doświadczona bibliotekarka i działaczka Stowarzyszenia, ongiś współpracowniczką W. Dąbrowskiej — Jadwiga Czarnecka. Na czasy jej redaktorstwa przypada wprowadzenie na łamy *Bibliotekarza* stałej rocznej syntetycznej charakterystyki publicznych bibliotek powszechnych opracowywanej przez Tadeusza Zarzębskiego w ciągu 10 lat na podstawie urzędowej dokumentacji, a także zainicjowanie problematyki punktów bibliotecznych. Przez osiem lat (1961-1968) redakcją *Bibliotekarza* kierowała Ewa Pawlikowska. Za jej redaktorstwa ponownie zaczęły się ukazywać sprawozdania z działalności Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy, która nadal jest współwydawcą *Bibliotekarza*. Od 1961 r. pojawiła się także stała informacja o ukazujących się przepisach prawnych dotyczących bibliotek, a od 1962 r. — podsumowywanie polskiego dorobku wydawniczego z zakresu bibliotekarstwa. W tymże czasie opublikowano cykl artykułów na temat uproszczeń techniki bibliotecznej, wolnego dostępu do półek, działalności audiowizualnej w bibliotekach (K. Siekierycz). Dzisiaj jeszcze z dużym pożytkiem warto wrócić do nru 3/4 z 1962 r., w którym ukazały się artykuły: Antoniny Kłoskowskiej *Socjologiczna problematyka czytelnictwa*, Anny Przeclawskiej *Pedagogiczne aspekty czytelnictwa*, Andrzeja Sicińskiego *Rola książki w kulturze masowej*. Coraz częściej pojawiają się artykuły o bibliotekach zagranicznych a także artykuły wybitnych bibliotekoznawców z krajów zaprzyjaźnionych. W roczniku 1965 (nr 7/8) na uwagę zasługuje artykuł kierownika katedry bibliotekoznawstwa w Uniwersytecie Karola w Pradze Jiří'ego Cejпка *Czechosłowacka ustawa biblioteczna po sześciu latach*, z załączonym tekstem ustawy z 9.7.1959 r. o jednolitym systemie bibliotek. Jednym z ostatnich numerów *Bibliotekarza* zredagowanych przez E. Pawlikowską był nr 6 (1968) zawierający tekst ustawy o bibliotekach, artykuł Cz. Kozioła o ustawie i charakterystykę sylwetki Cz. Kozioła, który już nie doczekał uchwalenia ustawy.

Po powołaniu E. Pawlikowskiej na stanowisko zastępcy dyrektora Departamentu Pracy Kulturalno-Oświatowej i Bibliotek redakcję *Bibliotekarza* od nru 10 z 1968 r. objęła J. Kołodziejska, która przy lic-

nych, odpowiedzialnych zajęciach (kierownictwo Instytutu Książki i Czytelnictwa, zajęcia dydaktyczne w Instytucie Bibliotekoznawstwa UW) przejęła pismo w trudnym okresie zakłócenia rytmiczności jego publikowania. Sekretariat redakcji objął Jerzy Maj, od szeregu lat zasilający pismo swymi artykułami. Dzięki związkowi redakcji z Instytutem Książki i Czytelnictwa *Bibliotekarz* stał się w dużym stopniu organem i trybuną Instytutu, co można uważać za okoliczność korzystną i dla czasopisma, i dla czytelników, bo zapewniającą współpracę znacznego grona kompetentnych autorów i czerpanie pełną garścią z bogatego źródła informacyjnego, jakim jest Biblioteka Narodowa.

W roczniku 1969 *Bibliotekarza* (nr 7/8) ogłoszona została dość obszerna dokumentacja Zjazdu delegatów SBP w Kielcach i artykuły o ustawie bibliotecznej. W tymże numerze pojawił się po raz pierwszy felieton bibliograficzny („bibliograficzny” w sensie Lelelewolskim) podpisany pseudonimem „współautorzy”, pod którym łatwo było rozszyfrować bibliotekarską spółkę małżeńską Cecylię i J. Dunińów. Autorzy zapowiedzieli, że będą zamieszczać różne informacje ze świata książki i bibliotek, które rzadko trafiają na łamy czasopisma albo nie bywają nigdzie odnotowywane. To pewne, że felieton przyczynił się do ożywienia pisma różnymi „nowinkami”. Jakby dla podbudowy tych tendencji C. Dunińowa zamieściła w *Bibliotekarzu* (1969 nr 10) obszerny artykuł „*Public Relation*” w programach działania publicznych bibliotek wielkomiejskich, czyli o formach działania społecznego bibliotek, które mają na celu szerszą propagandę swojej pracy w środowisku.

Ramy tego przeglądu nie pozwalają na omawianie poszczególnych roczników *Bibliotekarza* w takim zakresie, jak to uczyniła F. Bursowa. Ale nie można pominąć artykułu J. Kołodziejkiej (1970 nr 7/8) *Normy i wskaźniki w bibliotekach publicznych* czy sondażu Jadwigi Kowalik z Instytutu Książki i Czytelnictwa w tym samym numerze *Prasa zawodowa w opiniach bibliotekarzy gromadzkich*. W 1971 r. nr 7/8 *Bibliotekarza* poświęcony był w całości Miejskiej Bibliotece Publicznej w Krakowie z okazji jej 25-lecia. Natomiast aż potrójny numer (1971 nr 10-12) zajęły referaty wygłoszone na sesji naukowej SBP w Olsztynie poświęconej *Roli biblioteki gromadzkiej w rozwoju oświaty na wsi*. Po reformie administracji w 1975 r. cała problematyka organizacyjna tej sesji wymagałaby ponownej weryfikacji.

Podwójny numer *Bibliotekarza* w 1972 r. (nr 6/7) zajęło sprawozdanie z działalności Prezydium Zarządu Głównego SBP oraz z działalności okręgów SBP przed Krajowym zjazdem delegatów SBP w Bydgoszczy. Międzynarodowy Rok Książki 1972 znalazł swe odbicie w szeregu artykułów, np. *Deklaracja UNESCO o bibliotekach publicznych* (nr 11/12), J. Kołodziejkiej *Miejsce bibliotek w planowaniu kultury* (nr 10). Do problematyki rozszerzonej działalności bibliotek nawiązuje J. Korpała w artykule *Nowoczesny model biblioteki publicznej* (1973 nr 9). Waż-

ną problematykę bibliotek dla dzieci przedstawiła Maria Gutry w syntetycznym artykule *Rozwój bibliotek dla dzieci w Polsce na przestrzeni półwiecza* (1973 nr 7/8). Numer ten jest w całości poświęcony bibliotekom dla dzieci. Natomiast nr 11/12 zawiera dużo interesujących wiadomości z sesji bibliotekarskich za granicą oraz artykuł J. Cejпка *Kształtowanie i rozwój współczesnej terminologii bibliotekoznawczej*. W następnym roczniku 1974 (nr 7/8) wyróżnia się artykuł J. Maja *Podstawy teoretyczne optymalnej struktury przestrzennej sieci bibliotecznej w gminie*. W tymże roczniku pojawia się koncepcja bibliotek publiczno-szkolnych (Jan Burakowski, nr 1/2) i przysposobienia biblioteczno-informacyjnego uczniów szkół średnich (Danuta Gwiazdowska, Teresa Jasińska, Stanisław Siadkowski, nr 6). Do wcześniejszych postulatów nawiązuje C. Duninowa w artykule *Stan, metody i potrzeby aktywnej propagandy bibliotecznej* (1974 nr 1/2). Rocznik *Bibliotekarza* 1975 wykazuje wielomiesięczne opóźnienia w wydaniu pisma. Jest on pod niektórymi względami b. charakterystyczny dla techniki redagowania czasopiśma, gdyż zawiera cztery kolejne numery podwójne, w tym jeden (nr 1/2) prezentuje teksty polskich referatów na Międzynarodowej konferencji specjalistów krajów socjalistycznych w zakresie czytelnictwa (Budapeszt 14-19.10.1974) autorstwa Witolda Adamca, Janusza Ankudowicza, J. Kołodziejkiej i Stanisława Siekierskiego. W numerze 3/4 godne uwagi jest wspomnienie Witolda Stankiewicza o Wandzie Dąbrowskiej, zmarłej w końcu 1974 r. i artykuł E. Pawlikowskiej *Jak realizowano ustawę o bibliotekach w latach 1968-1974* (czyli w tym okresie, w którym autorka kierowała sprawami bibliotekarstwa w resorcie kultury). W następnym numerze podwójnym (5/6) warto odnotować artykuł *Szybkie czytanie*, którego autorami są Jerzy Sonnwend i Zdzisław Szkutnik, pracownicy Instytutu Bibliotekoznawstwa UAM w Poznaniu. Numer 7/8 rocznika zawiera relację J. Kołodziejkiej o polsko-radzieckim seminarium na temat propagandy i czytelnictwa literatury technicznej zorganizowanym w Leningradzie (maj 1975) wraz z tekstami dwóch polskich referatów (S. Siekierski i Grażyna Struss). Ponadto jest w nim wspomnienie E. Pawlikowskiej o redaktorce *Poradnika Bibliotekarza* Romanie Łukaszewskiej i relacja o wynikach badania organizacji księgozbiorów w wypożyczalniach z wolnym dostępem do półek (Ewa Szolańska). Wreszcie w numerze 9 rocznika 1975 C. i J. Duninowie opisują przebieg VII Zjazdu bibliotekarzy polskich w Zielonej Górze (czerwiec 1975), a Urszula Ołdakowska przedstawia *Podstawy prawne działalności bibliotek szkolnych i pedagogicznych w XXX-leciu PRL*, podając chronologiczne zestawienie dokumentacji prawnej (94 pozycje) do 1973 r. włącznie. Przegląd zawartości *Bibliotekarza* na przestrzeni 30 lat jego publikacji potwierdza opinię J. Burakowskiego⁸ wyrażoną w uwagach o treści i redagowaniu pisma, że właśnie ze względu „na różnorodność prezentowa-

⁸ J. Burakowski: Uwagi odnośnie treści i redagowania czasopiśma „Bibliotekarz” 1 „Poradnik Bibliotekarza” (1972-1974). [1975], maszynopis.

nych problemów środowisk odgrywa ono podstawową rolę w informacji i integracji środowiska bibliotekarskiego”, co jest niewątpliwie zasługą redaktorów tego czasopisma. Jest ono również odbiciem przemian, jakie dokonały się w bibliotekarstwie polskim.

Trzecim czasopismem fachowym wydawanym przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich jest *Poradnik Bibliotekarza*. Idea *Poradnika*, początkowo — według pomysłu Franciszka Sedlaczka — jako dodatku informacyjno-poradniczego do *Bibliotekarza*, zrodziła się na Krajowym zjeździe delegatów ZBiAP we Wrocławiu w kwietniu 1949 r. w kilka miesięcy po wielkiej, prawdziwie rewolucyjnej kampanii zakładania 1600 bibliotek gminnych i filialnych w całym kraju. Zarysowało się wówczas jasno poszukiwanie przez bibliotekarzy nowych dróg i metod, lepiej dostosowanych do zadań stojących przed ogółem bibliotekarzy bibliotek publicznych. Koncepcję *Poradnika Bibliotekarza*, jako popularnego czasopisma instruktażowego, opracowało Prezydium Zarządu Głównego ZBiAP i uzyskało dla niej aprobatę władz oświatowych.

Pierwszy numer *Poradnika Bibliotekarza* wyszedł w październiku 1949 r. w skromnej a nawet ubogiej postaci, ale stosunkowo wysokim nakładzie 11 000 egz., który okazał się jednak zbyt niski, tak że dodrukowano jeszcze 7000 egz. pierwszego numeru. Redaktorką była Jadwiga Szemplińska, a w skład redakcji wchodziły również Irena Lewandowska i Zofia Żołątkowska. W pracach redakcyjnych brał udział także Cz. Kozioł, redaktor *Bibliotekarza*. Potrzebę takiego czasopisma potwierdziły liczne opinie działaczy Stowarzyszenia i zgłoszenia prenumeraty pisma.

Od 1951 r. redakcję *Poradnika Bibliotekarza* objęła Romana Łukaszevska, łącząc tę funkcję z pracą zawodową na odpowiedzialnym samodzielnym stanowisku w Departamencie Bibliotek w resorcie kultury. Na stanowisku redaktora *Poradnika* wytrzymała do końca pracowitego życia przez blisko dwadzieścia pięć lat. Był to jedyny a zarazem niezwykle w dziejach czasopism bibliotekarskich fenomen kierowania redakcją popularnego pisma fachowego przez jedną i tę samą osobę w ciągu tak długiego okresu. Plastyczną sylwetkę R. Łukaszevskiej nakreśliła dobrze ją znająca E. Pawlikowska (*Bibliotekarz* 1975 nr 7/8). Zwróciła tam uwagę na takie jej cechy charakteru, jak umiejętność zjednywania sobie ludzi, takt, opanowanie, które pomogły jej zgromadzić wokół *Poradnika Bibliotekarza* grono wypróbowanych, stałych współpracowników i korespondentów.

Poradnik Bibliotekarza przechodził — podobnie jak i inne czasopisma bibliotekarskie — znaczną ewolucję uwarunkowaną rozwojem i reorganizacją podstawowej sieci bibliotek publicznych, tj. bibliotek gminnych i punktów bibliotecznych a także bibliotek szkolnych i związkowych. W zasadzie był i jest nadal czasopismem o charakterze instruktażowym, czymś w rodzaju żywego poradnika a początkowo nawet elementarnego podręcznika na co dzień. Zamieszcza głównie krótkie artykuły z zakresu

praktyki bibliotecznej, zwłaszcza omówienie form pracy z czytelnikiem, jak też materiały okolicznościowe ułatwiające organizację różnego rodzaju imprez. *Poradnik* zmienił swą postać od 1955 r. zwiększając format i zrównał się typograficznie z *Bibliotekarzem*. Było to nie tylko formalne podniesienie rangi *Poradnika* zaopatrzonego obecnie w sztywną okładkę, lecz również uznanie jego obywatelstwa w świecie bibliotekarskim.

Kiedy z okazji pierwszego dziesięciolecia zorganizowano mały jubileusz, w nrze 11 z 1959 r. zebrało się sporo interesujących materiałów dotyczących zarówno pomysłu założenia czasopisma (wywiad z F. Sedlaczkiem), jego pierwszego okresu (J. Szemplińska), jak i doświadczeń redaktorki. „Pismo zamierzone początkowo — pisze R. Łukaszevska — wyłącznie dla bibliotekarzy niżej zorganizowanych bibliotek, a więc kierowników bibliotek gromadzkich i małych miejskich, w miarę potrzeb zaczyna rozszerzać swoją tematykę, obejmuje nią początkowo zagadnienia czytelnictwa dzieci i młodzieży, a w ten sposób służy pomocą kierownikom bibliotek dla dzieci i bibliotekarzom szkolnym”¹⁰. Stałe kontakty z Ośrodkiem Metodycznym Bibliotek dla Dzieci i Młodzieży przy Bibliotece Publicznej m. st. Warszawy, później z Instytutem Książki i Czytelnictwa ułatwiły ukształtowanie profilu pisma i podniesienie jego poziomu oraz wzbogacenie jego zawartości. Toteż, po dwudziestu latach redagowania pisma przez R. Łukaszevską, stały jej współpracownik, Jan Makaruk mógł z pełnym przekonaniem napisać (1971 nr 6), że *Poradnik Bibliotekarza* ustalił sobie opinię pożytecznego pisma zarówno wśród czytelników, jak i władz. Miał wiele udanych zeszytów monograficznych, a jednym z najciekawszych jest podwójny zeszyt specjalny (1975 nr 9/10) *O pracy w bibliotekach*¹¹. To pewne, że jest to pismo żywe, które uczy metod pracy z czytelnikiem.

Dorobek bibliotekarstwa polskiego w dziedzinie bibliotekoznawstwa, usprawnienia techniki bibliotecznej i organizacji pracy, wymiany doświadczeń, lepszego wykorzystania zbiorów, sprawniejszej obsługi potrzeb czytelnicznych i różnych form działalności informacyjnej, dydaktycznej i poradniczej oraz recepcji postępowej myśli bibliotekarskiej, zawarty w rocznikach omówionych trzech czasopism bibliotekarskich Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, jest ogromny i godny szczegółowej analizy dla wykorzystania go w przygotowaniu młodych kadr bibliotekarskich.

W 1953 r. Stowarzyszenie podjęło wydawanie popularnego rocznika informacyjnego o charakterze kalendarza. Pierwszy rocznik tego wydawnictwa *Kalendarz Bibliotekarza* na rok 1956 ukazał się z końcem 1955 r. pod redakcją B. Horodyskiego. Skromny objętościowo, zawierał elementarne informacje dla szerokiego ogółu bibliotekarzy, m. in. *Ma-*

¹⁰ R. Łukaszevska: Po dziesięciu latach. *Por. Bibl.* 1959 nr 11 s. 315—316.

¹¹ Zeszyt 9/10 pt. *O pracy w bibliotekach* dedykowany kandydatom do zawodu bibliotekarskiego opracowali C. i J. Duninowie oraz E. Pawlikowska.

ły słownik bibliotekarza. Począwszy od drugiego rocznika publikacja ta za l. 1957-1959 ukazywała się pod nazwą *Informator Bibliotekarza*, pełniej odzwierciedlającą rozszerzoną i wzbogaconą jego zawartość. W l. 1958-1961 redakcją *Informatora* kierowała K. Remerowa. Od rocznika piątego (na rok 1960) *Informator* uległ dalszym przemianom, gdyż do współpracy w jego redagowaniu, publikacji i rozpowszechnianiu przystąpiło Stowarzyszenie Księgarzy Polskich. Od tego też momentu zmieniło tytuł na *Informator Bibliotekarza i Księgarza*.

Od 1962 r. redakcją *Informatora* kieruje E. Pawlikowska, która w ciągu 15 lat swej pracy wydatnie przyczyniła się do ukształtowania i ulepszenia profilu wydawnictwa. Każdy rocznik *Informatora* wysuwa jakieś hasło naczelne; zwykle jest nim ważna rocznica czy nowy problem. Obok tego są podawane stałe informacje o Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich, Stowarzyszeniu Księgarzy Polskich, o różnych typach bibliotek i księgarń, o ważniejszych, aktualnych zagadnieniach bibliotekarstwa, bibliografii, informacji i księgarstwa (m.in. o zakładach kształcenia bibliotekarzy, przepisach prawnych, normach bibliograficznych, konkursach czytelniczych itp.), a także sylwetki pracowników książki, przeglądy literatury fachowej, kalendarze rocznic literackich, wykazy laureatów nagród literackich i publicystycznych oraz przydatne w praktyce słowniki wymowy nazwisk pisarzy obcych. W każdym roczniku *Informatora* poza stałymi działami są nowe, aktualne i przydatne pracownikom bibliotek informacje bibliograficzne, rzeczowe i encyklopedyczne ze świata książki i bibliotek. I tak np. w *Informatorze* na rok 1975 znajduje się obszernie zestawienie bibliotek Polskiej Akademii Nauk wraz z charakterystyką ich zbiorów, kontynuowane w roczniku następnym w postaci omówienia bibliotek towarzystw naukowych dotowanych przez PAN. W tymże roczniku znajduje się *Słowniczek terminów dotyczących automatycznego przetwarzania danych* a także zestawienie akronimów polskich z zakresu bibliotekarstwa, informacji naukowej i wydawnictw. Materiały zamieszczane w *Informatorze* opracowywane są w formie kronik, przeglądów w układzie chronologicznym, rzeczowym lub alfabetycznym oraz w formie artykułów o charakterze informacyjnym.

Przez kilkanaście lat Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich publikowało rocznik *Z Doświadczeń Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych* pod redakcją Janiny Popławskiej. Pierwszy zeszyt tego wydawnictwa ukazał się w 1959 r. z inicjatywy Sekcji Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych Okręgu Stołecznego SBP i Sekcji Bibliotekarskiej ZNP i był pierwszą próbą pokazania, czym jest biblioteka szkolna, jaką funkcję powinna pełnić biblioteka pedagogiczna. Główny trzon każdego rocznika stanowiły artykuły i rozprawy ogólne dotyczące pracy umysłowej, funkcji bibliotek i czytelnictwa w rozwoju umysłowym człowieka, bogaty dział z doświadczeń bibliotek szkolnych i nieco skromniejszy ilościowo

opis prac i doświadczeń bibliotek pedagogicznych. W każdym roczniku podawano interesujące przeglądy piśmiennictwa i kronikę ważniejszych wydarzeń z życia bibliotek szkolnych i pedagogicznych. W artykule refleksyjnym oceniającym dorobek wydawnictwa jego redaktorka J. Popławska¹² trafnie zwróciła uwagę, że dotychczasowe roczniki posiadają nadal „w większości trwałą wartość dla bibliotekarzy stojących aktualnie przy warsztacie pracy z książką i czytelnikiem”, że opisy i omówienia doświadczeń poszczególnych bibliotek, „stanowią czynnik inspirowania praktyczne poczynania tych bibliotek”.

Do 1972 r., tj. w okresie czternastu lat, ukazało się dziesięć roczników tego wydawnictwa. Niektóre roczniki ukazywały się ze znacznym opóźnieniem spowodowanym trudnościami produkcyjnymi, co zakłócało rytmiczny kontakt z bibliotekami szkolnymi i pedagogicznymi i pociągnęło za sobą obniżenie nakładu wydawnictwa. Ostatni rocznik wydany w jesieni 1972 r. zawiera *Spis treści 10 roczników za lata 1959-1972* oraz *Skorowidz tematyczno-zagadnieniowy* całego ciągu czasopisma, co ogromnie ułatwia korzystanie z jego bogatego dorobku.

Zamykając przegląd czasopism bibliotekarskich wydawanych przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, nie mogę pominąć tak niezwykle cennego osiągnięcia Stowarzyszenia w tej dziedzinie jego działalności, jakim jest pozyskanie w okresie 30 lat do współpracy w tych czasopismach dużej liczby stałych współpracowników spośród wybitnych, czynnych bibliotekarzy i jeszcze większej liczby niestałych, ochotniczych współpracowników i korespondentów. Wszyscy wnieśli ogromny wkład wiedzy, doświadczeń i refleksji do wielkiego dorobku tych czasopism.

Ogromny materiał dokumentalny, refleksyjny i koncepcyjny utrwalony w czasopismach Stowarzyszenia odzwierciedla wszechstronnie i wyraziście ewolucję i przyspieszony w ostatnich latach rozwój bibliotekarstwa polskiego, zwłaszcza bibliotek naukowych i większych bibliotek publicznych. Stały się one obecnie poważnym partnerem w dyskusjach nad ukształtowaniem jednolitego systemu bibliotecznego w Polsce.

Czasopisma bibliotekarskie Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, mimo ich szerokiego zakresu tematycznego i zróżnicowania adresu czytelniczego, nie zaspokajały potrzeb coraz dynamiczniej rozwijających się bibliotek naukowych a także zakładów kształcenia bibliotekarzy w uniwersytetach, zwłaszcza gdy biblioteki te zobowiązane zostały do prowadzenia prac naukowo-badawczych w zakresie bibliotekoznawstwa, bibliografii, nauki o książce, dokumentacji zbiorów własnych. „W chwili gdy biblioteki uczelniane po raz pierwszy uwzględniono w planach prac naukowo-badawczych szkół wyższych (1953 r. — J. K.), jeden tylko *Przegląd Biblioteczny* był ogólnie dostępnym w kraju czasopismem naukowym, poświęconym problematyce bibliotek. Jako organ Stowarzy-

¹² J. Popławska: Przed nowym etapem pracy. Zamiast słowa wstępnego. *Z Dośw. Bibl. szk.* 1972 R. 10 s. 5-9.

szczenia Bibliotekarzy Polskich był on nastawiony na prace interesujące szerszy ogół bibliotekarzy, związane przede wszystkim z praktyczną działalnością bibliotek"¹³.

W tej sytuacji ówczesne Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego na wniosek Komisji do Spraw Bibliotek zgodziło się w 1956 r. na utworzenie nowego czasopisma bibliotekarskiego — *Roczników Bibliotecznych* jako organu naukowego bibliotek szkół wyższych, powierzając jego redakcję prof. drowi Antoniemu Knotowi we Wrocławiu. Czasopismo to należy więc do drugiej grupy omawianych wydawnictw, tzn. do czasopism publikowanych przez resort nauki i szkolnictwa wyższego. Pierwszy rocznik *Roczników Bibliotecznych* ukazał się w 1957 r., a otwierało go słowo wstępne, w którym komitet redakcyjny nakreślił ambitny i szeroki program naukowy pisma. Zaplanowane — wbrew nazwie — jako kwartalnik, publikowane jest w praktyce jako półrocznik zawierający zeszyty podwójne. Wyjątkowo tylko materiał całego rocznika (1957, 1960) mieścił się w jednym tomie. *Roczniki Biblioteczne* ukazują się dość rytmicznie z nieznacznym opóźnieniem w stosunku do ich datowania. Pierwsze dziesięciolecie zamknął w 1967 r. zeszyt podwójny 3/4 za rok 1966, zawierający m.in. bibliografię zawartości dziesięciu roczników (1957-1966) opracowaną przez Marię Rotterową. Z tego zestawienia wynika, że już w tym okresie przeciętny podwójny zeszyt *Roczników* miał objętość ponad 20 arkuszy wydawniczych, a w następnym dziesięcioleciu (1967-1975) objętość *Roczników* znacznie się zwiększyła, tak że niektóre zeszyty obejmowały po ok. 50 arkuszy wydawniczych. Jest to więc największe objętościowo czasopismo bibliotekarskie na wysokim poziomie naukowym.

W pierwszym dziesięcioleciu ukazały się w nim prace 154 autorów wywodzących się głównie spośród bibliotekarzy bibliotek naukowych i pracowników katedr bibliotekoznawstwa. Około 25% autorów pozyskano ze środowiska wrocławskiego, oni też (głównie pracownicy naukowcy katedry bibliotekoznawstwa) zapełnili około 40% łamów *Roczników*¹⁴. Szczegółowa analiza zawartości 10 roczników pisma wykazała, że na bogatą ich treść składają się obszernie artykuły dotyczące przeważnie historii bibliotekarstwa i książki polskiej. „Wiele z nich posiada — zdaniem H. Więckowskiej¹⁵ — charakter poważnych studiów opartych na nieznanym materiałach źródłowych i prezentujących nowe metody badawcze”. Najwięcej odkrywczych rozpraw dotyczy książki śląskiej i jej polskiego rodowodu. Natomiast problematyka współczesnych bibliotek naukowych znalazła w tym okresie bardzo słabe odbicie w sprawozdaniach, opisach, recenzjach, kronikach bibliotek i charakterystykach zasłużonych bibliotekarzy. Niektóre zeszyty były poświęcone lub dedykowane wybit-

¹³ A. Kłossowski: Wydawnictwa ciągłe resortu oświaty i szkolnictwa wyższego z zakresu nauki o książce i bibliotece. *Rocz. Bibl. Nar.* 1970 (R. 1) 6 s. 299.

¹⁴ A. Kłossowski: *Wydawnictwa...* s. 301 (por. przyp. poprzedni).

¹⁵ Fragment wypowiedzi H. Więckowskiej w cytowanym artykule A. Kłossowskiego (s. 302).

nym lub zasłużonym ludziom książki. I tak rocznik 1957 dedykowano Wiktorowi Hahnowi, z 1/2 rocznika 1958 Janowi Kuglinowi, a z 3/4 tegoż rocznika poświęcono pamięci Karola Estreichera; cały rocznik 1961 dedykowano Aleksandrowi Birkenmajerowi, a rocznik 1964 Uniwersytetowi Jagiellońskiemu.

Analiza zawartości *Roczników* w pierwszym ich dziesięcioleciu miała spowodować modyfikację programu pisma, ograniczenie materiałów historycznych i bibliograficznych oraz lepsze przystosowanie pisma do wymogów stawianych przez współczesne biblioteki naukowe. Od 1967 r. zlikwidowano podtytuł *Organ naukowy bibliotek szkół wyższych* (gdyż w rzeczywistości *Roczniki* takim organem nie były), natomiast patronat nad pismem objęła Rada Główna Szkolnictwa Wyższego i jej organ — Komisja do Spraw Bibliotek i Informacji Naukowej. Komisja zaś, rozszerzając zasięg *Roczników* na Biblioteki PAN, postulowała częstsze publikowanie materiałów związanych z działalnością księżnic uczelnianych i prac interesujących szerszy krąg bibliotekarzy lub naukowców. W praktyce jednak realizacja tych postulatów okazała się niewykonalna. Spośród 17 podwójnych zeszytów drugiego dziesięciolecia *Roczników* — pięć ma charakter ksiąg pamiątkowych z okazji 40-lecia pracy naukowej prof. A. Knota (1970 z. 1/2), 50-lecia pracy naukowej prof. H. Więckowskiej (1971 z. 1/2), 40-lecia pracy prof. J. Baumgarta (1972 z. 1/2), 70-lecia prof. Marty Burbianki (1973 z. 1/2); wreszcie z. 1/2 1974 r. poświęcony był w znacznej części Helenie Radlińskiej dla uczczenia 20 rocznicy jej zgonu. W tych też zeszytach było sporo artykułów dotyczących problematyki współczesnej. Dużo cennego materiału do refleksji wniosły artykuły: A. Wróblewskiego *Biblioteki szkół wyższych w liczbach* (1972 z. 3/4), Michała Dorembowicza o naukowych czasopismach zagranicznych w Polsce (1972 z. 3/4), Jana Radożyckiego i Leona Łosia z zakresu problematyki wymiany wydawnictw naukowych (1973 z. 3/4), Henryka Sawoniaka o wolnym dostępie do półek w uniwersalnych bibliotekach naukowych (1974 z. 3/4) i w tym samym zeszycie dłuższa rozprawa J. Cejпка (Praga) o roli bibliotek w rozwiązywaniu społecznego problemu informacji. Wzrost *Roczników* jako źródła informacyjnego o sytuacji w bibliotekach naukowych podnoszą artykuły badawczo-sondażowe i przeglądowe z różnych typów bibliotek a także kroniki i bogate w niektórych zeszytach przeglądy i recenzje literatury bibliotecznej.

Zanim ukazał się pierwszy zeszyc *Roczników Bibliotecznych* (1957), Uniwersytet Wrocławski już w 1955 r. wydał — jako pierwszy *Zeszyt Naukowy Serii A* swej uczelni — publikację *Bibliotekoznawstwo*. Należy ona już do trzeciej grupy omawianych tu czasopism. W przedmowie do tego zeszytu rektor Uniwersytetu podkreślił, że „Biblioteka Uniwersytecka jest od dawna nie tylko księgozbiorem, ale także aktywnym ośrodkiem pracy badawczej nad dziejami książki na Śląsku. Toteż nie jest

sprawą przypadku, że pierwszy z *Zeszytów Naukowych* zawiera rozprawy, które wyszły z Biblioteki i są poświęcone jej zbiorom..."¹⁶. W następnym roku ukazał się drugi zeszyt *Bibliotekoznawstwa*, ale później nastąpiła dłuższa przerwa, spowodowana prawdopodobnie w dużym stopniu zaangażowaniem znacznego grona pracowników naukowych Biblioteki UW r. w wydawnictwie *Roczników Bibliotecznych*. Trzeci zeszyt ukazał się dopiero w 1962 r. pod redakcją Bronisława Kocowskiego, a dwa następne w odstępach — czteroletnim (1966) i dwuletnim (1968), oba pod redakcją K. Głombiowskiego. Problematyka *Bibliotekoznawstwa* koncentrowała się wokół tematyki śląskiej i uczelnianej.

Za przykładem Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego poszły biblioteki uniwersyteckie w Poznaniu i w Toruniu, jednakże ze znacznym w stosunku do Wrocławia opóźnieniem. W ramach *Zeszytów Naukowych Uniwersytetu im. A. Mickiewicza* ukazał się w 1960 r. pierwszy tom (t. 29 ogólnego zbioru) poświęcony zagadnieniom bibliotekoznawstwa pt. *Biblioteka Główna* (od t. 2 *Biblioteka*) pod redakcją Stanisława Kubiaka. Następne tomy ukazywały się stosunkowo dość rytmicznie, mniej więcej raz w roku. Ogółem w l. 1960-1970 ukazało się 9 tomów *Biblioteki*. Najwięcej miejsca przeznaczono w nich na prezentację zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej.

Od 1962 r. toruńska Biblioteka Uniwersytecka zapoczątkowała w ramach *Zeszytów Naukowych Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu* publikowanie specjalnych zeszytów bibliotekoznawczych *Nauka o Książce* pod redakcją Marii Puciatowej i Marii Dunajówny. W l. 1962-1968 ukazało się 5 zeszytów tego wydawnictwa.

Wspólną cechą publikacji wymienionych trzech uniwersytetów jest ich wyraźnie regionalny charakter. Wobec tego, że w innych ośrodkach uniwersyteckich nie podjęto publikacji takich wydawnictw ciągłych, które umożliwiałyby własnym pracownikom ogłaszanie prac bibliotekoznawczych, powstało „niekorzystne zjawisko wyraźnego uprzywilejowania tylko trzech środowisk, a właściwie trzech uczelni..."¹⁷. W celu zapewnienia równych szans rozwoju naukowego i publikacji prac wszystkim pracownikom książki w resorcie szkolnictwa wyższego, uznano za celowe połączenie trzech wydawnictw bibliotekoznawczych we wspólne ogólnoresortowe wydawnictwo, poświęcone teorii, metodologii i ogólnym zagadnieniom nauki o książce. W ten sposób powstało nowe, drugie w resorcie szkolnictwa wyższego wydawnictwo ciągłe, ukazujące się w zasadzie raz w roku, a mianowicie *Studia o Książce*. Wydawanie pisma zlecono Uniwersytetowi Wrocławskiemu, a redakcję powierzono K. Głombiowskiemu.

Pierwszy tom nowego wydawnictwa ukazał się w listopadzie 1970 r. Utrzymano na ogół rytm wydawniczy dla nadania mu charakteru roczni-

¹⁶ Por. E. Marczeński: Przedmowa... *Zesz. nauk. UW r. Bibliotekoznawstwo 1955 nr 1 s. 6-7*.

¹⁷ A. Kłossowski: *Wydawnictwa ... s. 307 (por. przyp. 13)*.

ka, czego dowodem jest fakt, że w l. 1970-1976 wydano 6 tomów *Studiów o Książce*. W tym okresie ustalił się profil wydawnictwa obejmującego zagadnienia księgoznawstwa, bibliotekoznawstwa, informacji o książce i czytelnictwa w aspekcie zarówno historycznym jak i współczesnym. Duży nacisk położono na teoretyczne zagadnienia nauki o książce oraz na omówienia i recenzje literatury księgoznawczej zagranicznej. Tom trzeci (1973) poświęcono analizie twórczości Jana Muszkowskiego. Na szczególną uwagę zasługują teoretyczne zagadnienia nauki o książce i czytelniku, dotychczas rzadko omawiane w czasopismach bibliotekarskich, a obecnie rozwijane w różnych aspektach przez K. Głombiowskiego i Krzysztofa Migonia. Ich artykuły mają niejako charakter programowy w odniesieniu do problematyki zarówno bibliotekoznawstwa, jak i czytelnictwa jako przedmiotów studiów bibliotekoznawczych.

Periodykiem ogólnobibliotecznym na wysokim poziomie naukowym jest *Rocznik Biblioteki Narodowej*, ukazujący się od 1965 r. pod redakcją W. Stankiewicza. Publikuje on obszerne artykuły i rozprawy z dziedziny bibliotekoznawstwa, nauki o książce i informacji naukowej a także z dziedzin pokrewnych. Zakres tematyczny *Rocznika* jest bardzo szeroki, gdyż redakcja postawiła sobie ambitny cel przewyższenia ciężącego na czasopismach bibliotekarskich partykularyzmu i izolacjonizmu zawodowego. Wychodząc z nieco odmiennych (od istniejących dotąd periodyków fachowych) założeń, przewidujących większą integrację bibliotek i pokrewnych instytucji (archiwów i ośrodków inte) *Rocznik Biblioteki Narodowej* od pierwszego tomu starał się służyć unowocześnianiu myśli bibliotekarskiej, nie zamykając się w ramach najszerszej nawet pojęcia bibliotekoznawstwa.

W zasadzie w każdym roczniku znajdują się rozprawy i artykuły dotyczące bibliotekoznawstwa, informacji i dokumentacji naukowej, czytelnictwa, działalności bibliotek i ośrodków dokumentacyjnych, wreszcie recenzje z poważniejszych publikacji polskich i zagranicznych. *Rocznik* spełnia więc dwie funkcje: czasopisma bibliotekoznawczego i dokumentacji naukowej zbiorów Biblioteki Narodowej. Wśród dotychczasowych tomów *Rocznika* wyjątkiem jest tom czwarty (1968), obejmujący wyłącznie studia nad dawną książką, poświęcone prof. dr Alodii Gryczowej z okazji 40-lecia jej pracy naukowej.

Największy udział w tym ważnym wydawnictwie, pełniącym funkcję organu naukowego centralnej biblioteki państwowej, mają z natury rzeczy pracownicy naukowcy Biblioteki Narodowej, jej instytutów i zakładów naukowych. Publikacja stanowi znakomity bodziec dla rozwoju zawodowych i naukowych ambicji doskonalącej się w BN kadry bibliotecznej. Redakcji udało się pozyskać współpracę szeregu wybitnych znawców problematyki informacji zautomatyzowanej, dokumentacji naukowej, bibliotekoznawstwa i zagadnień wydawniczych. W t. 9 (1973) *Rocznika* znajduje się referat W. Stankiewicza *Stan i perspekty-*

wy rozwoju informacji i dokumentacji naukowej, przedstawiony na II Kongresie Nauki Polskiej w 1972 r. W t. 10 (1974) *Rocznika* zamieszczono *Spis treści Rocznika Biblioteki Narodowej (1: 1965-10: 1974)* opracowany przez Halinę Zarębę. Okazuje się, że w tym okresie na kartach *Rocznika* publikowało swe prace 162 autorów. W tym samym tomie na uwagę zasługuje praca Anny Sitarskiej *Problemy automatyzacji bieżącej bibliografii narodowej*.

Inny charakter mają periodyki biblioteczne wydawane przez Bibliotekę Polskiej Akademii Nauk w Krakowie i Gdańsku oraz przez biblioteki naukowe fundacyjne przejęte przez Polską Akademię Nauk, tj. przez Bibliotekę Zakładu Narodowego im. Ossolińskich i Bibliotekę Kórnicką. Wszystkie wymienione biblioteki publikują wydawnictwa ciągłe typu rocznika o różnej częstotliwości ich ukazywania się, zawierające rozprawy historyczne oparte na własnych zbiorach oraz materiały źródłowe z własnych zasobów. W tej grupie wydawnictw największą regularnością wyróżnia się *Rocznik Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie*, którego pierwszy tom ukazał się w 1955 r. Publikuje on rozprawy i artykuły pracowników Biblioteki oparte głównie na zasobach własnych: materiały źródłowe (listy, pamiętniki), wykazy cenniejszych zespołów rękopisów, map, atlasów, ponadto sprawozdania z działalności Biblioteki a także prace związane z dziejami Biblioteki, charakterystyki wybitniejszych bibliotekarzy.

W l. 1965-1961 działała w Bibliotece specjalna Pracownia Naukowa, która koordynowała prace naukowe Biblioteki, a jej pracownicy prowadzili indywidualne prace badawcze. Rezultatem tych prac są roczniki 2-5 z l. 1956-1959. W t. 5 (1959) ukazał się *Katalog atlasów (XVI-XVIII w.) Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie* w opracowaniu Barbary Kmiecikowej. Po zlikwidowaniu pracowni publikację *Rocznika* oparto na współdziałaniu szerszego zespołu pracowników naukowych Biblioteki w dokumentowaniu zbiorów i naukowym opracowaniu zagadnień dotyczących historii życia naukowego i kulturalnego Krakowa i regionu krakowskiego. W t. 19 (1964) zamieszczono artykuł Zbigniewa Jabłońskiego zawierający charakterystykę pierwszego dziesięcioletniego dorobku *Rocznika*¹⁸. Natomiast w t. 20 (1974) ukazała się bibliografia zawartości *Rocznika* pt. *Rocznik Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie 1955-1974. Bibliografia zawartości i wykaz materiałów ilustracyjnych* w opracowaniu Krystyny Stachowskiej. Bardzo poważny udział w ukształtowaniu profilu *Rocznika* ma jego wieloletni redaktor Z. Jabłoński, dyrektor Biblioteki.

Najstarszym periodykiem bibliotecznym bibliotek samodzielnych PAN jest *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej* założony w 1929 r. jako organ

¹⁸ Nieco wcześniej w pierwszym tomie *Rocz. Bibl. Nar.* 1965 s. 453-459 ukazała się krytyczna ocena 7 roczników (1-7) tego wydawnictwa autorstwa E. Horodyskiej.

naukowy Biblioteki Kórnickiej przez jej ówczesnego dyrektora J. Grycza. Ukazuje się nieregularnie. W l. 1946-1976 wyszło tylko 10 tomów (3-12). Pamiętnik zamieszcza rozprawy historyczne i historycznoliterackie, przeważnie dotyczące XIX w., oparte głównie na materiałach Biblioteki, edycje poszczególnych zabytków i źródeł oraz wykazy poszczególnych zespołów. Ostatni (12) rocznik jest całkowicie poświęcony Adamowi Tytusowi i Janowi Kantemu Działyńskim, założycielom Biblioteki.

Do tej grupy periodyków naukowych zaliczyć trzeba także *Rocznik Zakładu Narodowego im. Ossolińskich* zapoczątkowany podwójnym tomem (1/2) w l. 1927-1928. Trzeci tom *Rocznika* przygotowywany przed wojną ukazał się dopiero w 1948 r. po przeniesieniu biblioteki do Wrocławia i zawierał rozmaite prace naukowe zarówno dawnych, jak i ówczesnych Ossolińczyków, takich np. jak Franciszek Pajączkowski, który ogłosił artykuł o Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich w ostatnim dwudziestoleciu (1928-1948). W słowie wstępnym od redakcji zapowiedziano, że w przyszłości *Rocznik* zawierać będzie prace oparte na nie wyzyskanym dotychczas bogactwie zbiorów biblioteki Zakładu. T. 4 ukazał się dopiero w 1953 r. i zawierał już wyłącznie prace oparte na materiałach Biblioteki oraz prace dotyczące ludzi związanych z Ossolineum. Jednakże nowemu redaktorowi *Rocznika* (od t. 4 — F. Pajączkowski) nie udało się utrzymać rytmu wydawniczego wydawnictwa, tak że t. 5 ukazał się dopiero w 1957 r., a t. 6 — po kilkunastoletniej przerwie — w 1970 r., po jubileuszu 150-lecia Zakładu i zawierał dokumentację jubileuszu. Regularnie ukazuje się *Rocznik* dopiero od t. 7 (1972), pod redakcją Eugeniusza Adamczaka i Janusza Albina. Do 1976 r. wydano dalsze cztery tomy *Rocznika* (8-11). W tym okresie ukształtował się profil wydawnictwa jako periodyku naukowego Biblioteki Ossolineum, publikującego rozprawy oparte głównie na zasobach Biblioteki. Na t. 11 z 1976 r. przerwano wydawanie czasopisma.

Najmłodszym wydawnictwem ciągłym samodzielnej regionalnej biblioteki PAN, będącej kontynuacją Biblioteki Miejskiej w Gdańsku, są *Libri Gedanenses. Rocznik Biblioteki Gdańskiej PAN*, wydawany nieregularnie od 1967 r., zawierający rozprawy dotyczące historii książki w Gdańsku oraz — w pierwszych tomach — sprawozdania Biblioteki Gdańskiej, posiadającej bogate zasoby starych druków gromadzonych w Bibliotece Miejskiej od 1596 r. W l. 1970-1975 ukazały się trzy tomy tego wydawnictwa, zawierające po dwa roczniki za l. 1968/1969, 1970/1971 i 1972/1973. Ostatnie roczniki (1974 R. 8 i 1975 R. 9 wydane w 1976 r.) przedstawiają się okazale i świadczą korzystnie o ukształtowaniu profilu wydawnictwa nastawionego na problematykę morską mającą odbicie w literaturze, rękopisach, grafice i kartografii. Jednakże czasopismo przestało wychodzić, a jego tematykę przejął *Rocznik Gdański*.

Oddzielne miejsce w zespole czasopism naukowych publikujących materiały biblioteczne zajmuje półrocznik *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*, organ naukowy międzywydziałowego zakładu Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, założonego z inicjatywy dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej KUL O. Romualda Gustawa pod nazwą: Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych. W l. 1959-1976 ukazały się 32 tomy tego półrocznika pod redakcją Stanisława Librowskiego. Jego zakres tematyczny wyrażony w tytule jest szerszy, niż innych omawianych poprzednio czasopism naukowych wydawanych przez biblioteki naukowe. Ogłasza on głównie informacje o materiałach źródłowych, znajdujących się w archiwach i bibliotekach kościelnych, także rozprawy o dziejach bibliotek kościelnych i klasztornych w Polsce. Liczne prace źródłowe publikowane w tym czasopiśmie odtworzyły na podstawie szczątków inwentarzy i innych dokumentów zasoby wielu bibliotek średnio-wiecznych (XII-XV w.) rozproszonych na całym obszarze ziem polskich. Każdy tom czasopisma przynosi materiały cenne dla dziejów bibliotek i kultury książki w Polsce.

Specjalną grupę wśród czasopism bibliotecznycy wydawanych przez duże biblioteki naukowe stanowią biuletyny biblioteczne. Niektóre z nich od początku miały charakter informacyjno-naukowy, inne zaś dopiero z czasem ukształtowały się jako czasopisma naukowe tych bibliotek. Bodaj najciekawszym i najbardziej zbliżonym do periodyków naukowych innych bibliotek PAN jest biuletyn Biblioteki Ossolineum *Ze Skarbca Kultury* nazwany w podtytule początkowo *Biuletynem informacyjnym Zakładu Narodowego im. Ossolińskich* (1951, 1953), później zaś *Biuletynem Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*. Pierwszy zeszyt tego *Biuletynu* ukazał się pod koniec 1951 r. W l. 1952, 1953 i 1955 ukazywały się dwa zeszyty rocznie. Później wydawano *Biuletyn* jako rocznik. Od początku miał on pełnić funkcję informatora o zasobach rękopisów i starych druków oraz grafiki, a także publikować fragmenty lub całości materiałów źródłowych znajdujących się w Bibliotece. „Pierwsze zeszyty *Ze Skarbca Kultury* sprawiły jednak wrażenie sztabuchów rzeczy ciekawych”¹⁹, lecz nie przyniosły zapowiadanych informacji o zasobach biblioteki Ossolineum. Dopiero począwszy od z. 3 (1952) zaczęły się ukazywać prace w przeważającej większości związane z warsztatem naukowym i zbiorami Ossolineum. Tylko nieliczne prace publikowane w tym czasopiśmie nie opierają się bezpośrednio na zbiorach Ossolineum lub pochodzą od autorów nie związanych z tą instytucją. Najliczniejszą grupę stanowią prace dotyczące zbiorów rękopiśmiennych i starych druków oraz zasobów grafiki. W *Biuletynie* znajdują się również materiały informacyjne o różnego rodzaju zbiorach bibliotecznycy, obszerne prace monograficzne i drobne artykuły przyczynkarskie

¹⁹ J. Wołosz: „Ze Skarbca Kultury”. *Rocz. Btbl. Nar.* 1966 [R.] 2 s. 515-523. Artykuł ten zawiera krytyczną ocenę pierwszych 16 zeszytów (1951-1964).

oparte na zasobach Biblioteki. W zasadzie tematycznie grupują się one wokół problemów z zakresu historii literatury, historii drukarstwa i książki, stosunków społeczno-gospodarczych w dawnej Polsce, dziejów prasy, historii sztuki. Stosunkowo najwięcej miejsca zajęło w *Biuletynie* publikowanie materiałów do trzeciego tomu *Inwentarza rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich* (z. 3, 6, 8), zestawienie bibliograficzne *Materiałów do bibliografii dziejów polskiego ruchu robotniczego z lat 1848-1939* (z. 13) oraz *Katalogu czasopism XVI-XVIII w.* (z. 20). W z. 22 zamieszczono *Bibliografię zawartości „Ze Skarbca Kultury”* ... z. 1-20 autorstwa Janiny Loret-Heintschowej. Założycielem i długoletnim redaktorem *Ze Skarbca Kultury* był Edward Kiernicki, który redagował pismo do 1972 r. Od z. 23 (1973) redaguje *Biuletyn* Józef Szczepaniec. Od 1977 r. pismo stało się jedynym organem Biblioteki.

Najstarszym biuletynem informacyjnym biblioteki naukowej jest *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej* założony z inicjatywy Adama Barwa w 1949 r. Pod jego redakcją ukazywał się początkowo jako powielany kwartalnik o niewielkiej objętości, głównie rejestrujący ważniejsze nowości wydawnicze krajowe i zagraniczne wpływające do Biblioteki. W 1953 r. *Biuletyn* przekształcony został na miesięcznik i ukazywał się nadal jako maszynopis powielany pt. *Biuletyn Miesięczny Biblioteki Jagiellońskiej*. Istotna zmiana polegała na tym, że nie tylko zwiększono częstotliwość periodyku, lecz również wzbogacono jego treść, gdyż na łamach *Biuletynu* pojawiły się rozprawki i artykuły naukowe oparte na zbiorach Biblioteki lub dotyczące jej dziejów, a także kronika życia i działalności Biblioteki. Autorami prac byli pracownicy Biblioteki oraz pracownicy naukowcy Uniwersytetu. Utrzymanie wydawnictwa *Biuletynu* jako miesięcznika w praktyce napotykało duże trudności, dlatego w l. 1954-1956 pojawiło się sporo zeszytów podwójnych; specjalny potrójny zeszyt *Biuletynu* (1954 nr 7/9) o znacznej objętości poświęcony był w całości osiągnięciom Biblioteki w okresie pierwszego dziesięciolecia PRL.

W 1955 r. od nru 3 redakcję *Biuletynu* po A. Barze przejęła Irena Barowa. Obszerny nr 5 z 1955 r. poświęcony został pamięci A. Bara. Szereg numerów poświęcono w tym okresie dokumentacji w postaci katalogów wystaw bibliotecznych. Jako ostatni z powielanych numerów ukazał się jubileuszowy zeszyt Mickiewiczowski (1956 nr 12) poprzedzony słowem wstępnym Stanisława Pigionia. W artykule o autografach Adama Mickiewicza w zbiorach krakowskich wprowadzono po raz pierwszy duży zestaw zdjęć listów i utworów poety ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej.

Przełomowym momentem w rozwoju *Biuletynu* i w jego przekształcaniu się w organ naukowy Biblioteki Jagiellońskiej był rok 1957, kiedy *Biuletyn* zaczął ukazywać się drukiem i stał się półrocznikiem, powracając do nazwy *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*. W tym okresie

dobrą zapowiedzią kształtowania się nowego profilu czasopisma był podwójny numer poświęcony K. Estreicherowi w pięćdziesiątą rocznicę jego śmierci (1959 nr 1/2). W 1960 r. redakcję *Biuletynu* objął Ignacy Zarębski. We wstępie do nru 2 zapowiedziano, że w większym stopniu podkreślony będzie aspekt naukowy *Biuletynu*, co miało ułatwić start naukowy młodym pracownikom naukowym Biblioteki. Od tego czasu — poza wykazami nabytków, które publikowano aż do 1967 r. w *Biuletynie* — zamieszcza się artykuły i rozprawy historyczne i literackie oparte głównie na zbiorach Biblioteki, także z zakresu historii książki, oraz charakterystyki wybranych druków i rękopisów. W roku jubileuszowym Uniwersytetu jeden rocznik (1964) poświęcono dziejom Wszechnicy i środowiska naukowego. Od tego też rocznika zaczęły się w *Biuletynie* ukazywać streszczenia artykułów w języku francuskim.

Nowy etap w rozwoju czasopisma nastąpił po dłuższej przerwie (w l. 1967-1968) z chwilą objęcia w 1969 r. redakcji przez Stanisława Grzeszczuka, który rozszerzył krąg autorów *Biuletynu* odwołując się głównie do pracowników UJ, co wzbogaciło dział naukowy periodyku. Dotąd czasopismo było tylko nominalnie półrocznikiem, faktycznie wydawane było od 1969 r. w postaci rocznika sygnowanego jako numery podwójne. Od tego momentu wyraźnie poprawiła się regularność publikowania *Biuletynu*, ustalił się profil czasopisma i podniósł jego poziom naukowy. Do ciekawszych roczników w tym okresie należą: rocznik 1970 zawierający materiały z sesji poświęconej jubileuszowi 200-lecia J. S. Bandtkiego, rocznik 1973 poświęcony J. Baumgartowi oraz rocznik 1974 wydany z okazji obchodów Kopernikowskich. Od 1976 r. redakcję *Biuletynu* objął dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej Władysław Serczyk. W roczniku 1976 nr 1/2 zamieszczono *Zestawienie treści „Biuletynu Biblioteki Jagiellońskiej” za lata 1949-1975* autorstwa Władysława Berbelickiego i Krystyny Bednarskiej-Ruszajowej, ze wstępem pierwszego z tych autorów, długoletniego sekretarza redakcji *Biuletynu*, zawierającym rys historyczny rozwoju pisma.

Biuletyn Informacyjny Biblioteki Śląskiej zaczął się ukazywać w skromnej, powielanej postaci od 1956 r. Przez piętnaście lat (1956-1970) był kwartalnikiem publikującym artykuły informacyjne i naukowe o zbiorach Biblioteki oraz bogatą dokumentację jej działalności dydaktycznej, wystawienniczej i propagandowo-oświatowej, a także bibliografię Biblioteki i wykazy najważniejszych nabytków. Poziom naukowy *Biuletynu* stopniowo wzrastał, a roczniki 1969-1970 poświęcone problemom szkolnictwa wyższego woj. katowickiego i 25-leciu województwa spotkały się z szerokim oddźwiękiem. Od 1971 r. *Biuletyn* ukazuje się jako rocznik, mimo to nadal utrzymuje się znaczny rozjem między datowaniem rocznika a jego publikacją, czego wyrazem jest choćby ten fakt, że rocznik 1973 ukazał się dopiero w 1975 r. Z tej

przyczyny zrezygnowano z publikowania w *Biuletynie* sprawozdań Biblioteki.

Początki *Biuletynu Głównej Biblioteki Lekarskiej w Warszawie* ukazującego się od lutego 1952 r. w postaci powielanego miesięcznika pod wieloma względami (format, zawartość, wykazy nabytków) były podobne do początków *Biuletynu Biblioteki Jagiellońskiej*. Również ten *Biuletyn* od 1957 r. zmienił format i szatę graficzną, rozszerzył tematykę nie ograniczając się jedynie do informacji o działalności Biblioteki i o metodach korzystania ze zbiorów; w związku z tym dodano podtytuł *Miesięcznik poświęcony krytyce lekarskiej i dokumentacji naukowej*. Każdy zeszyt zawierał w ramach stałych rubryk artykuły programowe i fachowe dotyczące działalności GBL i bibliotek medycznych, artykuły z dziedziny biografii i bibliografii lekarskiej, bibliotekarstwa lekarskiego, recenzje piśmiennictwa lekarskiego, zwłaszcza książek zagranicznych, kronikę poloników w czasopismach zagranicznych i sprawozdania z naukowych podróży zagranicznych. Redaktorem *Biuletynu* przez 20 lat (1952-1971) był Stanisław Konopka. Od 1972 r. redakcję objął dyrektor Biblioteki Feliks Widy-Wirski. Jednocześnie *Biuletyn* otrzymał podtytuł *Czasopismo poświęcone metodyce i organizacji medycznej dokumentacji*. Obecnie czasopismo to spełnia również rolę koordynatora pracy ośrodków informacyjno-dokumentacyjnych bibliotek medycznych Ministerstwa Zdrowia.

Na uwagę zasługuje również *Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej* jako typowy biuletyn informacyjny o działalności centralnej biblioteki państwa. Początki jego były skromne, gdyż był on organem wewnętrznym Biblioteki, powstałym z pilnej potrzeby stałego wzajemnego informowania różnych rozproszonych po stolicy agend o bieżących pracach i życiu Biblioteki Narodowej. Pierwszy powielany zeszyt w małym formacie i szczupłej objętości ukazał się jako kwartalnik w 1958 r. W tej postaci ukazywał się do września 1962 r. (do nr 18). Lukę od października 1962 r. do czerwca 1964 r. wypełnia powielany numer 19 całego ciągu. Od 1964 r. *Biuletyn* ukazuje się nadal jako kwartalnik, lecz w większym formacie, w postaci drukowanej i o znacznie bogatszej zawartości treściowej, urozmaiconej ilustracjami. Ustalił się również profil *Biuletynu*. Część ogólna czasopisma ma charakter problemowo-dokumentacyjny, informuje o ważniejszych zagadnieniach i wydarzeniach w świecie bibliotekarskim i w życiu Biblioteki. Część druga *Z warsztatów pracy Biblioteki Narodowej* podaje bieżące informacje o działalności, ciekawszych nabytkach i wynikach pracy głównych działów BN. Kronika informuje o bieżącym życiu Biblioteki i jej organizacji społecznych. Wreszcie część bibliograficzna podaje zestawienia bibliograficzne bieżących wydawnictw BN, bibliografię BN i wykaz ważniejszych nabytków. Niestety *Biuletyn* ukazuje się nieregularnie i z opóźnieniem.

Czwartą, znaczną grupę periodyków bibliotekarskich i wydawnictw bibliotecznych poświęconych problematyce pracy bibliotek stanowią regionalne czasopisma bibliotekarskie i biuletyny bibliotek publicznych. Spośród tych czasopism bibliotekarskich szatą graficzną wyróżniają się: *Bibliotekarz Lubelski*, *Bibliotekarz Gdański* i *Bibliotekarz Olsztyński*. *Bibliotekarz Lubelski* ukazuje się od 1956 r. pod redakcją Marii Gawareckiej i zespołu jako kwartalnik bibliotek publicznych woj. lubelskiego. Pierwsze jego numery były bardzo niepokazne, ale już nr 1/2 z 1958 r. przedstawiał się zewnętrznie i treściowo dość interesująco, podając m. in. streszczenia referatów wygłoszonych na seminariach szkoleniowych przez wybitnych prelegentów. Od 1959 r. znikają materiały bezpośrednio związane ze szkoleniem, zjawiają się numery o charakterze monograficznym, np. cały rocznik 1960 obrazuje stan i działalność Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej (WiMBP), 1961 — biblioteki w ruchu regionalnym, 1962 był Rokiem Kraszewskiego; półrocznik 1963 r. (nr 1/2) miał charakter informatora o bibliotekach Lubelszczyzny, natomiast drugi półrocznik 1965 (nr 3/4) zawierał charakterystykę inkubatorów Biblioteki, a rocznik 1967 poświęcony był jubileuszowi 60-lecia Biblioteki. Od 1965 r. *Bibliotekarz Lubelski* ukazuje się w postaci półrocznika zawierającego podwójne numery nominalnego kwartalnika, podając stale począwszy od 1957 r. materiały do bibliograficznej kartoteki regionalnej i przegląd wydawnictw regionalnych a także informacje o cenniejszych zasobach Biblioteki.

Efektownie pod względem typograficznym przedstawia się *Bibliotekarz Gdański* wydawany od 1970 r. przez WiMBP w Gdańsku, Zarząd Okręgu SBP oraz Wojewódzką Radę Związków Zawodowych w Gdańsku. Ukazuje się nieregularnie, nie ma określonej częstotliwości. Zakres tematyczny wykracza znacznie poza problematykę regionalną. W każdym zeszytzie są zamieszczane artykuły problemowe lub analityczne, przeglądy i informacje o pracy wybranych placówek lub bibliotek zagranicznych. Najbliższe zainteresowań bibliotekarzy „terenowych” są krótkie artykuły refleksyjno-instrukcyjne zawarte w dziale *Opinie, poglądy, propozycje*. Ponadto systematycznie omawia się zarządzenia dotyczące bibliotek, publikuje recenzje i omówienia nowości Wydawnictwa Morskiego a także przegląd zagranicznej prasy fachowej. Szczególnie interesująco przedstawiają się ostatnie zeszyty *Bibliotekarza Gdańskiego* z grudnia 1975 r. (Zbigniew Binerowski: *Zagadnienia środowiskowej współpracy bibliotek Trójmiasta na tle krajowej problematyki*) i z marca 1976 r. (Elżbieta Buchalczyk: *Nowy mikrosystem informacji w bibliotekach publicznych województwa gdańskiego*).

Młodszym czasopismem jest *Bibliotekarz Olsztyński*, który ukazuje się (nieregularnie) od maja 1972 r., jako biuletyn przeznaczony do użytku pracowników bibliotek publicznych, pedagogicznych i związkowych a wydawany jest przez WiMBP w Olsztynie przy współudziale (przez kilka

lat) Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej oraz Wojewódzkiej Komisji Związków Zawodowych. Zamierzeniem zespołu redakcyjnego było omawianie wymiany doświadczeń przez publikowanie artykułów problemowych dotyczących zagadnień czytelnictwa i pracy bibliotek, wypowiedzi bibliotekarzy i czytelników, materiałów z badań czytelnictwa i opracowań metodycznych przydatnych w pracy bibliotecznej. Do końca 1975 r. ukazało się 13 zeszytów znacznej objętości (8-10 ark. wyd.). Bogata treść każdego zeszytu związana jest ściśle z tematyką regionalną. Szczególnie obszerna jest kronika bibliotek, informacja o działalności różnych typów bibliotek, o doświadczeniach w pracy bibliotecznej itp. Redakcji udało się pozyskać do współpracy znaczne grono współpracowników terenowych, także z innych sieci bibliotecznych. Szereg artykułów z *Bibliotekarza Olsztyńskiego* przedrukował *Poradnik Bibliotekarza*.

Niewiele młodszy od *Bibliotekarza Lubelskiego* jest *Bibliotekarz Zachodnio-Pomorski* — biuletyn poświęcony sprawom bibliotek i czytelnictwa Pomorza Zachodniego, zapoczątkowany jako kwartalnik przez WiMBP w Szczecinie w 1959 r. w postaci powielanej. Od 1960 r. współwydawcą jest również Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Od 1965 r. do wydawnictwa *Bibliotekarza Zachodnio-Pomorskiego* przyłączyła się WiMBP w Koszalinie. Po reformie administracyjnej dokonanej w 1975 r. współwydawcą jest również WiMBP w Słupsku. W pierwszych latach (1959-1961) *Bibliotekarz Zachodnio-Pomorski* był faktycznie rocznikiem, następnie (1962-1966) półrocznikiem. Od 1967 r. starano się nadać mu charakter kwartalnika przez wydawanie pojedynczych numerów. Tematyka tego periodyku jest ściśle związana z zagadnieniami i potrzebami pracy bibliotecznej w rejonie Pomorza Zachodniego, zwłaszcza bibliotek powszechnych i związkowych, od czasu do czasu pojawiają się artykuły o współpracy środowiskowej. Kilka numerów *Bibliotekarza Zachodnio-Pomorskiego* zawiera materiały sesji popularnonaukowych organizowanych z okazji np. 20-lecia Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na Pomorzu Zachodnim (1967 nr 2/3), 25-lecia wojewódzkich i powiatowych bibliotek publicznych (1972 nr 4), nadania imienia Lelewela WiMBP w Koszalinie (1974 nr 1). Nr 3 rocznika 1975 poświęcony był w dużej części charakterystykom zasłużonych bibliotekarzy tego regionu, wyróżnionych specjalnym Medalem SBP, wybitym z okazji 30-lecia bibliotekarstwa na Pomorzu Zachodnim. W roczniku 1970 w nrze 3/4 Aleksander Majorek ogłosił cenny artykuł *Programowanie budowy Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Koszalinie*. Zakończenie artykułu ukazało się w roczniku 1971. Redaktorem *Bibliotekarza Zachodnio-Pomorskiego* od jego początków do 1973 r. był Stanisław Badoń, po nim przejął tę funkcję Stanisław Krzywicki.

Do tej grupy periodyków można by zaliczyć także wydawnictwo

ciągłe WiMBP w Rzeszowie wydawane od 1968 r. pt. *Rzeszowskie Biblioteki Publiczne*, które w zasadzie ukazują się jako półrocznik. Tematyka dotyczy głównie bibliotek publicznych regionu i ich współpracy z bibliotekami innych sieci oraz ze szkołami. Zeszyt ze stycznia/marca 1971 r. poświęcono w całości czytelnictwu i poczytności literatury rolniczej i rolniczej informacji naukowo-technicznej. Ostatni zeszyt za styczeń/lipiec 1973 r. ukazał się w lutym 1974 r.

Wśród regionalnych periodyków bibliotecznych, służących pomocą instrukcyjno-metodyczną przede wszystkim placówkom sieci bibliotek publicznych, wyróżnia się zarówno starannością typograficzną, jak i zawartością ilustrowany kwartalnik instrukcyjno-metodyczny *Pomagamy Sobie w Pracy*, wydawany od stycznia 1956 r. przez WiMBP w Opolu. W l. 1962-1975 współwydawcą była Wojewódzka Biblioteka Publiczna (WBP) w Katowicach. Od 1976 r. wydawnictwo nosi tytuł *Kwartalnik Instrukcyjno-Metodyczny — Pomagamy Sobie w Pracy* i jest wyłącznie organem WBP w Opolu. Pismo ma stałe działy, w których zamieszcza się roczne sprawozdania statystyczne i opisowe, materiały rocznicowe, artykuły omawiające doświadczenia, materiały metodyczne do pracy z czytelnikiem (scenariusze imprez, lekcji bibliotecznych, wystaw itp.), adnotowany przegląd książek o Śląsku i kronikę. Nr 1 z 1964 r. zawiera *Spis treści kwartalnika „Pomagamy Sobie w Pracy” za lata 1956-1963*, natomiast nr 1 z 1970 r. ma wkładkę: *Spis treści kwartalnika „Pomagamy Sobie w Pracy” za lata 1964-1969* w opracowaniu Heleny Vogt i Henryka Ostrowskiego. Wydano 3 numery jubileuszowe. Do numeru jubileuszowego okazji 30-lecia bibliotek załączono wkładkę: *Bibliotekarstwo i czytelnictwo na Opolszczyźnie w l. 1945-1975*.

W 1976 r. WBP w Katowicach przy współpracy WBP w Bielsku-Białej i WiMBP w Częstochowie wydała nr 1 *Kwartalnika Metodycznego*, który wydawcy uważają za kontynuację pisma *Pomagamy Sobie w Pracy* wydawanego wspólnie z WiMBP w Opolu i WBP w Katowicach.

W tym samym okresie ożywienia pracy bibliotek publicznych w atmosferze przygotowań do V Zjazdu bibliotekarzy polskich — który odbył się w lutym 1956 r. w Wraszawie — podobny kwartalnik zaczęła wydawać WiMBP we Wrocławiu pt. *Materiały Metodyczne*, zamieszczający pomoce do pracy z czytelnikiem (montaże literackie, scenariusze wystaw, konspekty lekcji bibliotecznych), opisy ciekawszych doświadczeń w pracy z czytelnikiem, materiały instruktażowe, wyniki badań i analiz działalności bibliotek i upowszechniania czytelnictwa, informacje o pracy innych sieci bibliotecznych, kronikę i wspomnienia z lat pionierskich. Dodawano stałą wkładkę z wykazem recenzji a także wkładki specjalne *Pisarze Dolnego Śląska. Informator*. Co pięć lat zamieszczano spisy treści. Nakład był stosunkowo wysoki (1000 egz.). Roc-

nik 21 ukazał się w 1976 r. 1 przeznaczony był również dla bibliotek nowo powstałych województw (jeleniogórskiego, legnickiego i wałbrzyskiego).

Podobny zakres tematyczny miał krótkotrwały półrocznik *Informator Bibliotekarza Wielkopolskiego*, wydawany w l. 1967-1972 przez WBP w Poznaniu pod redakcją Franciszka Łozowskiego. Omawiał osiągnięcia i doświadczenia bibliotek, różne aktualne zagadnienia pracy bibliotecznej, czytelnictwo grup społecznych i zawodowych, problemy bibliotecznej służby informacyjnej itp. Nr 2 z 1968 r. poświęcony był dwudziestolecu WBP. Jako specjalna wkładka załączona była jednostronnie drukowana *Bibliografia Wielkopolski* opracowywana na podstawie *Przewodnika Bibliograficznego*. Ogółem ukazało się 11 zeszytów pisma i 5 wkładek *Bibliografii* za l. 1966-1967.

Drukowane periodyki wydawały również WBP woj. warszawskiego *Informator Woj. Biblioteki Publicznej Woj. Warszawskiego* oraz Miejska Biblioteka Publiczna (MBP) im. L. Waryńskiego w Łodzi (*Biblioteki Łodzi. Informator*. Oprac. Krystyna Boska i in.), która (jedyna spośród bibliotek publicznych) wydaje systematycznie swoje sprawozdania jako rocznik.

Pożyteczną funkcję spełniały również inne powielane periodyki biblioteczne, z których przynajmniej na wzmiankę zasługuje *Biuletyn Informacyjno-Instrukcyjny* (ostatnio zmienił tytuł na *Biuletyn Informacyjny*) MBP w Krakowie, który miał bardzo skromne początki w 1953 r. W sumie ukazało się ponad 100 numerów. Najokazalszy jest numer jubileuszowy z okazji 25-lecia MBP (1971 nr 100), w którym ukazał się także *Spis treści Biuletynów Informacyjno-Instrukcyjnych za lata 1953-1970* autorstwa Ireny Bienkowskiej i Zdzisławy Vogel. Godne uwagi są numery z dokumentacją wystaw, numer poświęcony analizom bibliotek filialnych i numer specjalny pt. *Współczesny obieg literatury* (1976 nr 108).

Nie można pominąć również czasopisma *Biuletyn Informacyjno-Bibliograficzny*, od 1954 nr 3/4 — *Biblioteczna Służba Informacyjna* woj. lubelskiego, wydawanego przez MBP a następnie WiMBP w Lublinie od 1954 r., biuletynu WiMBP w Zielonej Górze pt. *Bibliotekarz Lubuski* (od 1958 r.) oraz *Biuletynu Woj. i Miejsk. Bibl. Publ.* w Kielcach (1960-1962). Z tych ostatnich największy dorobek ma *Biblioteczna Służba Informacyjna* WiMBP w Lublinie pod redakcją Jana Smolarza, opracowywana przez zespoły pracowników Działu Informacyjno-Bibliograficznego i Instrukcyjno-Metodycznego.

Kończąc ten szkicowy przegląd czasopism bibliotekarskich i bibliotecznych, w którym z konieczności pominięto w zasadzie biuletyny bibliotek specjalistycznych, w kilku przynajmniej zdaniach chciałbym sformułować ogólne wnioski nasuwające się w toku opracowania tego tematu. Czasopisma bibliotekarskie SBP jak i ogólne czasopisma nauko-

we tego typu *Roczniki Biblioteczne*, *Rocznik Biblioteki Narodowej* czy *Studia o Książce* spełniają ważną funkcję w życiu i pracy bibliotek, w rozwoju bibliotekoznawstwa i kształtowaniu jego nowoczesnego modelu. Równie bezsporne jest znaczenie i wartość wydawnictw bibliotek naukowych tego typu jak *Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie*, *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej*, *Ze Skarbcza Kultury*, *Libri Gedanenses* czy *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej* — dla potrzeb nauki, dokumentacji zasobów i ułatwienia ich wykorzystania. W miarę postępującej integracji bibliotek w ramach jednolitego systemu bibliotecznego ustalił się niewątpliwie profil tego typu wydawnictw.

Pożądane jest również utrzymanie regionalnych wydawnictw bibliotekarskich i pomocniczych biuletynów informacyjno-metodycznych wydawanych dla użytku wewnętrznego przez biblioteki szczebla wojewódzkiego, gdyż publikacje te spełniają ważną funkcję w upowszechnianiu wzorców i materiałów metodycznych i informacyjnych, służą aktywizacji działalności bibliotek i pracowników tych bibliotek a także popularyzacji doświadczeń i dokumentacji pracy. Dzięki tym czasopismom wielu pracowników wyrobiło się pod względem pisarskim i wzbogaciło kadre bibliotekarzy wypowiadających się w sprawach bibliotekarstwa nie tylko na łamach czasopism fachowych, ale także w prasie krajowej i regionalnej, co przyczyniło się do popularyzacji problemów bibliotekarstwa polskiego.

JÓZEF KORPAŁA

A SURVEY OF THE LIBRARY PERIODICALS APPEARING IN POLAND IN 1945-1975

There have been discerned four groups of publications: 1) the periodicals published by the Polish Library Association, 2) the periodicals published by the ministry of academic schools and sciences, 3) the periodicals published by the libraries of the academic schools, by the libraries of the Polish Academy of Sciences and by the National Library, 4) the periodicals published by the big public libraries.

Within the above groups the following titles have been given special attention: in group 1 — *Przegląd Biblioteczny*, *Bibliotekarz*, *Poradnik Bibliotekarza*; in group 2 — *Roczniki Biblioteczne* and *Studia o Książce*; in group 3 — *Rocznik Biblioteki Narodowej*, *Rocznik Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*, *Ze Skarbcza Kultury*, *Libri Gedanenses*, *Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie*, *Biuletyn Informacyjny Biblioteki Jagiellońskiej* and different professional publications of the university libraries; in group 4 — *Bibliotekarz Lubelski*, *Bibliotekarz Gdański*, *Bibliotekarz Olsztyński*, and other regional publications.

HENRYK SAWONIAK

**„BIBLIOGRAFIA ANALITYCZNA BIBLIOTEKOZNAWSTWA
I INFORMACJI NAUKOWEJ”
GENEZA I ROZWÓJ WYDAWNICTWA**

Historia wydawnictwa informacyjnego o piśmiennictwie zagranicznym, opracowywanego w Instytucie Bibliograficznym Biblioteki Narodowej, obejmuje dwa etapy. W l. 1951-1954 *Przeгляд Piśmiennictwa o Książce (PPKs)* ukazywał się w postaci powielanej w/ niewielkiej liczbie egzemplarzy; można ten okres traktować jako próbny. Od 1955 r. wydawnictwo jest publikowane jako regularny dodatek do kwartalnika *Przeгляд Biblioteczny* w większej objętości i w dużo wyższym nakładzie. Ze względu na odrębną postać i inny zasięg rozpowszechniania, bibliografię wydawaną w tych dwu okresach, choć ukazującą się pod tym samym tytułem i opracowywaną przez tę samą instytucję, można traktować jako odrębne publikacje, toteż będą one omówione oddzielnie.

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA O KSIĄŻCE 1951-1954

O przystąpieniu do „zorganizowania bieżącej informacji o postępach wiedzy fachowej bibliotekarskiej, bibliograficznej i bibliologicznej za granicą” informował *Komunikat* Instytutu Bibliograficznego nr 1 (z dn. 18 kwietnia 1950 r.), zapraszający do współpracy nad sporządzaniem „sprawozdań bibliograficznych” z zawartości zagranicznych czasopism księgoznawczych wpływających bieżąco do Instytutu Bibliograficznego BN. Sprawozdania te w postaci analiz i adnotacji stały się podstawą do utworzenia kartoteki bibliograficznej w układzie przedmiotowym obejmującej materiały od 1950 r. W tymże *Komunikacie* wspomniano, że „zamierza się również bieżąco publikować te materiały dla użytku pracowników książki w całym kraju”.

Zamiar ten zaczął być realizowany od 1951 r. w postaci wydawnictwa, redagowanego w Dziale Teorii Bibliografii pod redakcją Heleny Hleb-Koszańskiej (1951-1953) a następnie Jana Kossonogi (1954).

Z materiałów, które tworzyły kartotekę, tylko niewielka część wchodziła do *PPKs*, zapoczątkowanego zeszytem próbnym. Ogólny obraz wydawnictwa w latach 1951-1954 przedstawia tabela 1.

Tabela 1. PPKs 1951-1954 — dane ogólne

Rocznik	Liczba stron	Liczba pozycji	Liczba zeszytów
1951	44	99	próbny, 1-4
1952	82	183	1-9/10
1953	80	151	1-10
1954	72	99	1-8/9 + ind. 1951-1954
Razem	278	532	27 jednostek wydawniczych

Liczba pozycji wykazana w tab. 1 jest nieco większa od numeracji podanej w PPKs, gdyż w rocznikach 1952 i 1953 po niektórych pozycjach dodawano uwagę: „To samo zagadnienie omawia(ją)...”, wymieniając jeden lub kilka opisów¹.

Do PPKs 1951-1954 wprowadzono także 40 analiz dla wydawnictw zwartych (w tym 27 dla książek wydanych w ZSRR) oraz 10 analiz dla prac zamieszczonych w wydawnictwach zwartych. Nietypową formę pozycji stanowi omówienie organizacji bieżącej bibliografii narodowej w Czechosłowacji z wymienieniem tylko w tekście tytułów poszczególnych jej członów (1954 poz. 6), obszerne sprawozdanie na podstawie 5 artykułów wykazanych w jednej pozycji (1953 poz. 129) oraz tłumaczenie obszernego fragmentu książki W.N. Dienisjewa *Obszczaja bibliografija* (1953 cały nr 6/7).

Dobór opisów do PPKs wykazują tabele 2 i 3.

Ogółem wykorzystano do sporządzania analiz i adnotacji 39 czasopism z następujących krajów: 7 tytułów — Stany Zjednoczone; po 4 — W. Brytania, ZSRR; po 3 — Austria, Francja; po 2 — Czechosłowacja, Holandia, NRD, RFN, Szwajcaria; po 1 — Belgia, Bułgaria, Dania, Szwecja, Węgry.

Pozycje w PPKs 1951-1954 są wykazywane pod nagłówkami klasowymi lub przedmiotowymi uszeregowanymi alfabetycznie, po kilka w każdym zeszycie. Niektóre z nich mają zakres ogólniejszy (np. Bibliografia, Bibliotekarstwo, Dokumentacja, Klasyfikacja) i pojawiają się w zasadzie we wszystkich zeszytach, inne odnoszą się do poszczególnych odcinków pracy bibliotecznej (np. Gromadzenie biblioteczne, Katalogi, Wypożyczanie). Występują także nagłówki dotyczące określonych zagadnień (np. Bibliobus, Karty katalogowe drukowane, Opis bibliograficzny i katalogowy, Statystyka księgoznawcza).

W każdym z pierwszych trzech roczników występuje szczegółowy indeks przedmiotowy, rocznik 1954 zaś zawiera scalony indeks do wszystkich czterech roczników.

Charakterystyczną cechą PPKs w pierwszych dwu rocznikach są

¹ W roczniku 1952 numeracja wskazuje 178 poz., w 1953 — 139 poz.

Tabela 2. PPK: 1951-1954 — opisy wg źródeł pochodzenia

Źródło pochodzenia opisów	Liczba opisów
Bibliotekar' (ZSRR)	145
Sowietskaja Bibliografja (ZSRR)	41
Knihovna (CSRS)	33
College and Research Libraries (St. Zjedn.)	29
Library Journal (St. Zjedn.)	25
Zentralblatt für Bibliothekswesen (NRD)	18
Library Association Record (W. Brytania)	17
Bibliothekar (NRD)	14
Revue de la Documentation (Holandia)	14
Poligraficzeskoje Proizwodstwo (ZSRR)	13
14 czasopism po 5-10 opisów	97
9 czasopism po 2-4 opisy	28
6 czasopism po 1 opisie	6
analizy wydawnictw zwartych	40
analizy prac z 3 wydawnictw zwartych	10
opisy zbiorowe (przeglądowe)	1
tłumaczenie fragmentów z wydawnictwa zwartego	1
Razem	532

Tabela 3. PPK: 1951-1954 — opisy
wg języków

Nazwa języka	Liczba analiz
rosyjski	231
angielski	148
niemiecki	57
czeski	37
francuski	33
włoski	9
bułgarski	8
szwedzki	6
węgierski	3
Razem	532

uwagi wprowadzające do pozycji wymienionych pod danym nagłówkiem. Np. po nagłówku Kompozycja graficzna książki (1951 nr 2) spotykamy uwagę: „Przedstawiamy to zagadnienie na podstawie piśmiennictwa ZSRR, gdzie istnieje ścisła kontrola produkcji książkowej pod tym względem. Dla ilustracji odmiennego stanowiska — dajemy głosy polemiczne włoskie”.

Niektórym analizom sprawozdawczym towarzyszą ogólne uwagi redaktora, np. uwaga dotycząca bibliografii zalecającej sformułowana w powiązaniu z trzema analizami poprzedzającymi (1953 po poz. 23), lub uwaga nawiązująca do odpowiednich publikacji polskich (np. 1952 po

poz. 92), a także odesłanie do analiz wykazanych w poprzednich zeszytach (np. 1952 po poz. 66). Niektórym analizom towarzyszą krytyczne uwagi redaktora wyróżnione graficznie przez węższą kolumnę (np. 1953 poz. 54, 1954 poz. 47). Przy niektórych opisach wydawnictw zwartych podane są recenzje.

W tym pierwszym okresie 1951–1954 PPKs pełnił niewątpliwie rolę pionierską. Niestety, jego oddziaływanie było stosunkowo niewielkie wobec małej objętości, niewielkiego nakładu i nieodpowiedniej postaci zewnętrznej. Skromna bowiem baza poligraficzna i reprograficzna Biblioteki Narodowej wpłynęła na ograniczoną objętość i bardzo ubogą szatę zewnętrzną publikacji, wydawanej jako maszynopis powielany w formacie A4, niestety, na marnym papierze o dość słabej na ogół czytelności.

Brakom tym miała zaradzić zmiana formy zewnętrznej wydawnictwa i związanie go z organem naukowym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich — *Przeglądem Bibliotecznym* przez publikowanie go jako dodatku do każdego zeszytu *Przeglądu*.

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA O KSIĄŻCE (BABIN) 1955–1976

W okresie od 1955 r. *Przegląd Piśmiennictwa o Książce* (od rocznika 1969 pt. *Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Piśmiennictwo zagraniczne*) jest w dalszym ciągu opracowywany przez Instytut Bibliograficzny BN i publikowany jako dodatek samodzielny do *Przeglądu Bibliotecznego* o częstotliwości takiej samej jak to czasopismo, czyli kwartalnej. Wydawcy *Przeglądu Bibliotecznego* (Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, a od 1972 r. Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich) zapewniają techniczną realizację wydawnictwa i jego rozprowadzanie.

Organizacją pracy i redagowaniem wydawnictwa zajmował się w dalszym ciągu Dział Teorii Bibliografii (następnie jako Zakład Teorii i Organizacji Bibliografii) IB. Redaktorami byli kolejno: Jan Kossonoga (1955 nr 1), Henryk Sawoniak (1955 nr 2–4 do 1973) oraz Barbara Eychlerowa (od 1974).

Analizy są sporządzane w większości na zasadzie prac zleconych, głównie przez pracowników IB, w sporej mierze przez pracowników innych komórek Biblioteki Narodowej, w sporadycznych przypadkach także przez osoby spoza BN². Dobór pozycji opiera się — jak w okresie 1951–1954 — na stałym przeglądzie bieżących czasopism i wydawnictw zwartych wpływających do księgozbioru bibliologicznego BN.

Wydawnictwo posiada odrębną paginację i własną (od rocznika 1957) kartę tytułową oraz roczny spis treści, wykaz wykorzystanych czasopism

² Spośród 145 autorów analiz do PPKs (BABIN-u) w okresie 1955–1976 najwięcej analiz dostarczyli: M. Brykczyńska, M. Budzanowska, B. Eychler, S. Michałowski, Z. Michejda, A. Nowińska, K. Nowiński, J. Pelcowa, H. Sawoniak, Z. Stasiewska, E. Stolarska, E. Suchodolska, H. Wlęcek, H. Żarebka.

i ich skrótów, wykaz autorów analiz i adnotacji. Jest wyposażone w roczne indeksy autorskie oraz przedmiotowe wprowadzone od rocznika 1956, przy czym pierwsze indeksy wykazywały łącznie materiały roczników 1955 i 1956.

Główną część bibliografii stanowią analizy i adnotacje artykułów z czasopism zagranicznych. W grupie analiz znajduje się także 36 analiz prac opublikowanych w wydawnictwach zwartych; były one zamieszczone głównie w pierwszych rocznikach (1955-1963; 1968; najwięcej — 18 analiz — w rocznikach 1955-1956). W roczniku 1958 pojawiła się nowa część składowa wydawnictwa, mianowicie *Wykaz ważniejszych książek zagranicznych za rok...*, z tym że w tym roczniku ukazały się dwa takie wykazy: w nr 1 za 1956 r., w nr 2/3 za 1957 r. *Wykaz książek* wypełnia część lub — zwłaszcza w ostatnich rocznikach — całość zeszytu, a nawet wyjątkowo w 1976 r. — dwa zeszyty.

O objętości i liczbie materiałów zawartych w PPKs (BABIN-ie) w okresie 1955-1976 informuje tabela 4.

Tabela 4. PPKs (BABIN) 1955-1976 — dane ogólne

Rocznik	Liczba stron*	Liczba pozycji**	W tym	
			analiz	opisów książek
1955	64	170	170	—
1956	72	198	198	—
1957	128	336	336	—
1958	132	506	279	227
1959	128	491	355	136
1960	129	558	359	199
1961	136	579	360	219
1962	136	525	321	204
1963	109	518	246	272
1964	118	526	271	255
1965	106	460	246	214
1966	125	579	255	324
1967	116	622	237	385
1968	140	816	244	572
1969	131	683	264	419
1970	115	618	247	371
1971	80	455	102	353
1972	86	409	207	202
1973	112	515	267	258
1974	114	528	181	347
1975	106	445	194	251
1976	123	674	206	468
Razem	2 506	11 211	5 535	5 676

* Bez kart tytułowych.

** Rzeczywista liczba pozycji, niekiedy inna od numeracji rocznika.

Tabela 5. PPKs (BABIN) 1955-1976. Wykaz czasopism i liczba sporządzonych analiz

Lp.	Tytuł czasopisma*	Liczba analiz
1	2	3
1	Bulletin de l'Unesco à l'Intention des Bibliothèques (*międzyn., Francja)	251
2	Zentralblatt für Bibliothekswesen (*NRD)	246
3	Sowietskaja Bibliografja (*ZSRR)	238
4	Nachrichten für Dokumentation (*RFN)	225
5	Libri (*międzyn., Dania)	217
6	Library Journal (*St. Zjedn.)	208
7	College and Research Libraries (*St. Zjedn.)	204
8	Special Libraries (*St. Zjedn.)	203
9	Bulletin des Bibliothèques de France (1956-, Francja)	168
10	Library Association Record (*W. Bryt.)	165
11	Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie (*RFN)	163
12	Library Resources and Technical Services (1957-, St. Zjedn.)	162
13	Dokumentation (nast.: ZIID-Zeitschrift; Informatik) (*NRD)	157
14	Aslib Proceedings (*W. Bryt.)	149
15	Bibliothekar (*NRD)	136
16	Journal of Documentation (*W. Bryt.)	131
17	Bücherei und Bildung (nast. Buch und Bibliotheken) (*RFN)	124
18	American Documentation (*St. Zjedn.)	122
19	Library Quarterly (* St. Zjedn.)	112
20	Revue de la Documentation (nast. Revue Internationale de la Documentation) (* międzyn., Holandia)	110
21	ALA Bulletin (nast. American Libraries) (*St. Zjedn.)	108
22	Knihovnik (*CSRS)	103
23	Library Trends (*St. Zjedn.)	103
24	Technická knihovna (1958-, CSRS)	86
25	Bibliotekar' (*ZSRR)	82
26	Dokumentation, Fachbibliothek, Werksbücherei (nast. DFW Dokumentation, Information) (*RFN)	73
27	Knihovna (1957-, CSRS)	66
28	Nauczno-Tiechniczeskaja Informacija. Ser. 1-2 (1961-, ZSRR)	62
29	Bibliografický Sborník (nast. Zborník) (1957-, CSRS)	61
30	Biblioteki SSSR (nast. Sowietskoje Bibliotiekowiedienie) (*ZSRR)	58
31	Australian Library Journal (*Australia)	57
32	Kněžničný Sborník (nast. ... Zborník) (1959-, CSRS)	50
33	Tiechnuczskie Biblioteki SSSR (nast. Naucznyje i Tiechnuczskie Biblioteki SSSR) (1961-, ZSRR)	50
34	Biblos (*Austria)	41
35	Bibliotiekowiedienie i Bibliografja za Rubiežom (1958-, ZSRR)	40
36	Annals of Library Science (*Indie)	39
37	Börsenblatt für den Deutschen Buchhandel (*RFN)	38
38	Information Storage and Retrieval (nast. Information Processing and Management) (1963-, międzyn., W. Bryt.)	38
39	Library World (nast. New Library World) (*W. Bryt.)	37
40	Nachrichten. Vereinigung Schweizerischer Bibliothekare (*Szwajc.)	31
41	Česká Bibliografie (1959-, CSRS)	30

cd tabeli 5

1	2	3
42	Journal of Education for Librarianship (1962-, St. Zjedn.)	29
43	Knižnice a Vedecké Informácie (1969-, CSRS)	28
44	Canadian Library Association Bulletin (nast.: Can. Library Journal; Canadian Library) (*Kanada)	28
45	Bulletin of the Medical Library Association (*St. Zjedn.)	25
46	Program. News of Computers in Libraries (1966-, W. Bryt.)	24
47	Trudy. Gosud. Biblioteka SSSR im. Lenina (1957-, ZSRR)	24
48	Illinois Libraries (*St. Zjedn.)	23
49	Journal of Library Automation (1968-, St. Zjedn.)	23
50	Kniga. Issledowanja i materijaly (1959-, ZSRR)	22
51	Knižnica (*CSRS)	22
52	International Library Review (1969-, międzyn., W. Bryt.)	21
53-69	17 czasopism (11-20 analiz)	253
70-84	15 czasopism (5-10 analiz)	111
85-119	35 czasopism (2-4 analizy)	94
120-147	28 czasopism (po 1 analizie)	28
Razem ze 147 czasopism		5499
Nadto analizy z wydawnictw zwartych		36
Ogólna liczba sporządzonych analiz		5535

+ Krzyżyk oznacza, że czasopismo zaczęło wychodzić przed 1955 r.

Tabela. 6. Kraje pochodzenia czasopism wykazanych w tab. 5

Lp.	Nazwa kraju	Liczba tytułów	Liczba analiz	W tym
1	Stany Zjednoczone	26	1378	8 czas. — 86%
2	RFN	10**	657	4 „ — 96%
3	W. Brytania	19**	646	3 „ — 73%
4	ZSRR	16	615	5 „ — 80%
5	NRD	6	550	3 „ — 98%
6	Czechosłowacja	14	498	5 „ — 74%
7	Francja	17***	475	2* „ — 88%
8	Dania	2**	230	1* „ — 94%
9	Holandia	6***	119	1* „ — 92%
10-20	11 krajów europejskich	24*	174	
21-25	5 krajów pozaeuropejskich	7	157	
Razem		147	5499	23*** czas. — 69%

* W tym 1 czasopismo międzynarodowe.

** W tym 2 czasopisma międzynarodowe.

*** W tym 4 czasopisma międzynarodowe.

Tabela 5 przedstawia czasopisma, które dostarczyły najwięcej analiz do PPKs (*BABIN-u*) w l. 1955-1976. Można stwierdzić, że figurują w niej czasopisma najważniejsze i najbardziej reprezentatywne zarówno dla bibliotekoznawstwa, jak i dla informacji naukowej. Z tabeli tej wynika jasno dominująca rola niewielkiej grupy czasopism: na ogólną liczbę 147 czasopism³ dokładnie połowę analiz dostarczyło tylko 14 czasopism, w tym z 8 czasopism (z czego 2 międzynarodowych) zaczerpnięto 33% czyli 1/3 wszystkich analiz.

Tabela 6 informuje o rozkładzie geograficznym czasopism wykazanych w tab. 5. Najwięcej analizowanych czasopism pochodzi z 6 krajów posługujących się 4 językami o znaczeniu międzynarodowym oraz z Czechosłowacji. Dominację tych języków dla PPKs (*BABIN-u*) ilustruje jeszcze dobitniej tab. 7 wykazująca łącznie liczbę analiz artykułów oraz prac z wydawnictw zwartych.

Tabela 7. Analizy w PPKs (*BABIN-ie*) 1955-1976
wg języków

Język	Liczba analiz	%
Angielski	2425	43,8
Niemiecki	1367	24,7
Rosyjski	628	11,3
Francuski	551	10,0
Czeski	333	6,0
Słowacki	161	2,9
Włoski	35	0,6
Serbochorwacki	16	0,3
Bułgarski	9	0,2
Rumuński	5	0,1
Węgierski	4	0,1
Holenderski	1	0,0
Razem	5535	100,0

Jak widać z tab. 7, zasięg językowy został w zasadzie ograniczony do czterech języków o międzynarodowym rozpowszechnieniu (tj. do angielskiego, niemieckiego, rosyjskiego i francuskiego⁴). Nadto w dość znacznej mierze są reprezentowane języki czeski i słowacki, co z jednej strony było wynikiem świadomego zamierzenia, aby zapoznać polskich bibliotekarzy z pokaźnym dorobkiem naszych pobratymców w językach bardziej dostępnych niż węgierski czy rumuński, z drugiej zaś strony

³ Liczba 147 czasopism odnosi się do tych tytułów, z których zaczerpnięto materiały do analiz. W rzeczywistości liczba wykorzystanych czasopism jest większa w związku z przeglądaniem wielu innych tytułów dla uzyskania opisów wydawnictw i recenzji do Wykazu ważniejszych ksiązek.

⁴ Należy tu zwrócić uwagę, że udział języka francuskiego i angielskiego mógłby wyglądać inaczej, gdyby zamiast uwzględnionej wersji francuskiej Bulletin de l'UNESCO à l'Intention des Bibliothèques (figurującej w tabeli 7 na pierwszym miejscu z 251 pozycjami), brano do sporządzania analiz wersję angielską UNESCO Bulletin for Libraries.

było umożliwiające przez znalezienie analityki znającego dobrze obydwa te języki. Niewielkie liczby analiz w innych językach reprezentują pewną liczbę pozycji głównie o charakterze bibliograficznym, ponadto w pierwszych rocznikach PPKs wśród analityków znajdowała się osoba znająca także te języki.

W doborze materiałów dążeniem Redakcji było poinformowanie czytelników o nowych tendencjach, metodach i doświadczeniach we współczesnym bibliotekarstwie światowym. Główną uwagę zwracano na zagadnienia ogólne, teorię, technikę, metodykę i organizację pracy bibliotecznej i informacyjnej, dlatego stosunkowo mało miejsca (zważywszy ponadto na niewielką objętość wydawnictwa) poświęcono zagadnieniom historycznym, czytelnictwu, problemom wydawniczym. Natomiast niezależnie od tematyki starano się uwzględnić artykuły poświęcone sprawom terminologii oraz artykuły o charakterze bibliograficznym i przeglądowym. Głównym odbiorcą BABIN-u są prenumerujący *Przegląd Biblioteczny*, który jest organem naukowym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich oraz (od 1972 r.) także Biblioteki PAN w Warszawie, toteż przy doborze materiałów w nieznacznym tylko stopniu uwzględnia się czasopisma popularne. Tendencja ta występuje wyraźnie zwłaszcza w ostatnich rocznikach, co jest także powodowane koniecznością ostrzejszej selekcji wobec wzrostu liczby czasopism uwzględnianych — przy niezmiennej i niewielkiej objętości BABIN-u.

Chociaż BABIN jest przeznaczona przede wszystkim dla bibliotekarzy (co jest związane z faktem wydawania go jako dodatku do *Przeglądu Bibliotecznego*), od początku kładziono duży nacisk na zagadnienia dokumentacji i informacji naukowej wychodząc z założenia, że współczesny bibliotekarz musi być równie dobrze zorientowany w problematyce tej dziedziny, gdyż — zdaniem Redakcji — obydwie te dyscypliny służą jednemu celowi, a różnice dotyczą raczej tylko metod. O tych tendencjach w doborze materiałów świadczy zarówno dobór czasopism (wśród 20 najbardziej intensywnie wykorzystywanych czasopism znajduje się 7 tytułów z dziedziny dokumentacji i informacji naukowej), jak i liczba analiz poświęcona zagadnieniom informacji. Zewnętrznym wyrazem tej tendencji była zmiana tytułu wydawnictwa na *Bibliografię Analityczną Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej*, choć trzeba zaznaczyć, że zmiana dotyczyła tylko nazwy a nie zawartości wydawnictwa.

Układ publikacji nie zmienił się w stosunku do przyjętego dla PPKs w okresie 1951–1954. Pozycje są uporządkowane pod stosunkowo niewielką liczbą nagłówków ułożonych abecedowo. Ich liczba i sformułowania zmieniały się w poszczególnych rocznikach, pojawiło się mianowicie stopniowo kilka nowych nagłówków (np. Mechanizacja i automatyzacja w bibliotekarstwie i informacji naukowej), zmieniono sformułowanie niektórych (np. początkowo: Dokumentacja, następnie: Informa-

cja naukowa i dokumentacja), bądź też nastąpiło rozczłonkowanie niektórych nagłówków zawierających więcej pozycji. *Wykaz ważniejszych ksiązek zagranicznych*, wypełniający część lub niekiedy cały zeszyt, ma w zasadzie podobny układ.

O układzie i jego ewolucji dają wyobrażenie nagłówki rzeczowe ze spisów treści roczników 1957 i 1976.

Nagłówki rzeczowe PPKs w 1957 r.

Bibliografia
 Bibliotekarstwo
 Budownictwo biblioteczne
 Czytelnictwo
 Dokumentacja
 Gromadzenie zbiorów
 Informacyjna służba [w bibliotece]
 Katalogi. Klasyfikacja
 Konserwacja zbiorów
 Reprodukacja dokumentacyjna
 Selekcja mechaniczna dokumentów
 Szkolenie kadr
 Udostępnianie zbiorów
 Wydawnicze zagadnienia
 Zawód bibliotekarski
 Zbiory specjalne

Nagłówki rzeczowe BABIN-u w 1976 r.

Bibliografia
 Bibliografia (historia i organizacja — ogólnie i w poszczególnych krajach)
 Bibliografia (spisy)
 Bibliografia (spisy: bibliografie narodowe i ogólne w poszczególnych krajach)
 Bibliotekarstwo (prace ogólne)
 Bibliotekarstwo (organizacja i technika ogólnie)
 Bibliotekarstwo (rodzaje bibliotek)
 Bibliotekarstwo (historia bibliotek ogólnie i w poszczególnych krajach)
 Bibliotekarstwo (w poszczególnych krajach)
 Bibliotekarze
 Budownictwo i urządzenia biblioteczne
 Czytelnictwo
 Gromadzenie i przechowywanie zbiorów
 Historia książki
 Informacja naukowa i dokumentacja
 Informacja naukowa i dokumentacja (technika i metodyka)
 Informacja naukowa i dokumentacja (poszczególne dziedziny)
 Informacja naukowa i dokumentacja (w poszczególnych krajach)
 Informacyjna służba w bibliotece
 Katalogi. Katalogowanie
 Katalog alfabetyczny
 Katalog przedmiotowy. Tezaurusy
 Klasyfikacja. Opracowanie rzeczowe
 Klasyfikacja (poszczególne systemy)
 Klasyfikacja (poszczególne dziedziny)
 Mechanizacja i automatyzacja w bibliotekarstwie i informacji naukowej (zagadnienia ogólne)

Mechanizacja i automatyzacja w bibliotekarstwie i informacji naukowej (zagadnienia szczegółowe)

Nauka o książce

Reprografia

Szkolenie zawodowe (bibliotekarzy i dokumentalistów)

Udostępnianie zbiorów. Korzystanie z bibliotek

Wydawnicze zagadnienia. Księgarstwo

Zawód (bibliotekarza i dokumentalisty)

Zbiory specjalne

W obrębie nagłówków pozycje są uszeregowane w porządku logicznym. Poszczególne pozycje przydziela się jednorazowo do odpowiednich nagłówków, choć niekiedy ich treść pasowałaby do kilku nagłówków. Dla zaradzenia temu brakowi wprowadzono od rocznika 1974 odсылacze kierujące do pozycji zamieszczonych pod innym nagłówkiem. Np. (w 1974 nr 3 s. 47): „Bibliografia w poszczególnych krajach zob. też: Szwajcaria (poz. 3146), W. Brytania (poz. 3145), ZSRR (poz. 3144)”.

Numeracja pozycji, początkowo odrębna dla każdego rocznika, od 1969 r. ma charakter ciągły. Wiązało się to z projektem zorganizowania kartoteki przezierniej opartej na materiałach BABIN-u (na urządzeniach typu Selecto⁵). Zapoczątkowane prace nie były jednak kontynuowane z powodu przeciążenia pracowników Zakładu Teorii i Organizacji Bibliografii IB innymi bieżącymi zadaniami.

Każdy rocznik jest zaopatrzony w dwa indeksy: autorski (nie obejmujący jednak recenzentów) oraz indeks przedmiotowy, w którym od rocznika 1969 w większym stopniu niż poprzednio wykazywano bardziej szczegółowo poszczególne pozycje pod wieloma aspektami.

Forma analiz i adnotacji w PPKs (BABIN-ie) w okresie 1955–1976 jest bardzo różnorodna, począwszy od kilkuwyrazowego uzupełnienia tytułu czy krótkich adnotacji określających bliżej tematykę, skończywszy na obszernych kilkudziesięciowierszowych streszczeniach dokumentacyjnych. Obszerność analizy nie jest proporcjonalna do objętości artykułu. Niekiedy treść obszernego kilkudziesięciostronicowego artykułu (np. mającego charakter przeglądu historii lub stanu jakiegoś zagadnienia) bywa sygnalizowana w zwięzłej adnotacji, a stosunkowo krótki artykuł zyskuje obszerną analizę, jeśli dotyczy mało znanego albo nowego zagadnienia, które należało omówić bardziej szczegółowo.

Odrębną częścią wydawnictwa jest podawany raz do roku *Wykaz ważniejszych książek zagranicznych*, do którego pozycje są dobierane według innych kryteriów niż artykuły z czasopism. Analizy i adnotacje artykułów są sporządzane na podstawie autopsji. Natomiast jeśli chodzi o książki, zamierzeniem Redakcji jest podawanie wyboru możliwie wszystkich najbardziej wartościowych pozycji bądź interesujących ze wzglę-

⁵ Por. Kartoteka przezierna dla BABIN-u. *Bibl. Nar. Biał. inf.* 1971 nr 1 s. 19–21. — W związku z tym na roczniku 1968 została zamknięta dotychczasowa kartoteka w układzie przedmiotowym prowadzona od 1950 r. dla materiałów wykorzystywanych częściowo do PPKs (zob. wyżej s. 281).

du na to, że odnoszą się do nowych, nie znanych czy mało znanych zagadnień. Toteż tylko część materiałów jest opisywana z autopsji na podstawie przeglądu bieżących nabytków zagranicznych księgozbioru bibliologicznego Biblioteki Narodowej. Informacje o innych książkach są czerpane z zagranicznych czasopism bibliotekarskich i dokumentacyjnych (głównie na podstawie recenzji) oraz z niektórych bibliografii bieżących — fachowych i ogólnych. Stąd spora liczba pozycji jest opatrzona odpowiednim znakiem, jako opisywana bez autopsji; stanowią one od 40% do 70% w różnych rocznikach, przeciętnie ok. 60%. Część tych pozycji wpływa do BN w późniejszym okresie, niemniej jest to dość duży odsetek braków jak na księgozbiór Biblioteki, która specjalizuje się w gromadzeniu zbiorów bibliologicznych, zwłaszcza że chodzi tu o wyselekcjonowany wybór ważniejszych pozycji.

W *Wykazie książek* podawane są także sporadycznie opisy nowych czasopism.

Adnotacje przy opisach książek mają inny charakter niż przy opisach artykułów, zawierają bowiem w miarę potrzeby tylko krótkie dodatkowe informacje dotyczące treści książki oraz krótką jej charakterystykę. Opisy książek są w miarę możliwości uzupełniane opisami recenzji i obszerniejszych adnotacji zamieszczanych w przeglądanych czasopismach. W razie potrzeby użytkownik będzie mógł na ich podstawie zorientować się bardziej szczegółowo w treści, charakterze i wartości danej publikacji.

Dla dobieranych książek przyjęto szerszy zasięg językowy i terytorialny. Mianowicie, niezależnie od języka i miejsca wydania podaje się opisy takich podstawowych publikacji, jak bibliografie (ogólnobibliotekarskie i dokumentacyjne, jak też dotyczące zagadnień szczegółowych), słowniki terminologiczne z zakresu bibliotekoznawstwa, informacji naukowej i dziedzin pokrewnych, wykazy bibliotek i ośrodków informacji (zarówno międzynarodowe jak dotyczące poszczególnych krajów), podstawowe podręczniki.

Wyjściem poza zakres wykazany w tytule *BABIN-u* jest zamieszczanie pewnej liczby opisów odnoszących się do wydawnictw informacyjnych nie związanych z bibliotekoznawstwem i informacją naukową; mianowicie sygnalizuje się zestawienia bibliograficzne zwłaszcza za dłuższe okresy takie, jak bibliografie bibliografii, bibliografie narodowe i ogólne, niektóre bibliografie specjalne o zasięgu międzynarodowym i nieco innych publikacji tego typu (reference books). Ogólna liczba tych wydawnictw (ok. 540 pozycji) stanowi niespełna 10% liczby pozycji zamieszczonych w *Wykazach książek*.

Dobór pozycji do *Wykazu książek* według miejsca wydania przedstawia tabela 8. Kolejność krajów, których publikacje występują najczęściej w *Wykazie książek*, jest prawie identyczna z kolejnością w tab. 6,

co dobrze odzwierciedla miejsce tych krajów i ich znaczenie w piśmiennictwie światowym w dziedzinie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Tabela 8. Pozycje z *Wykazu książek* wg miejsca wydania

Lp.	Kraj	Liczba pozycji	%
1	Stany Zjednoczone	1682	29,6
2	Wielka Brytania	895	15,8
3	ZSRR	705	12,4
4	RFN	605	10,7
5	Francja	338	6,0
6	Czechosłowacja	283	5,0
7	NRD	268	4,1
8	Holandia	127	2,2
9	Włochy	81	1,4
10	Kanada	79	1,4
11	Węgry	64	1,1
12	Indie	60	1,1
13	Austria	47	0,9
14	Dania	38	0,7
15	Jugosławia	36	0,6
16	Bułgaria	35	0,6
17	Belgia	33	0,6
18	Australia	31	0,6
19	Szwajcaria	28	0,5
20	Hiszpania	25	0,5
21	Szwecja	24	0,5
22	Afryka pld. inne kraje:	21	0,4
23-32	Ameryka Łac. (10)	63	1,1
33-42	Azja (i Nowa Zel.) (10)	58	1,1
43-50	Europa (8)	41	0,7
51-56	Afryka (6)	9	0,2
	Razem	5676	100,0

UWAGI OGÓLNE DOTYCZĄCE PPKs (BABIN-u) W OKRESIE 1955—1976

Dużą niedogodnością tej bibliografii jest niewątpliwie opóźnienie informacji, tzn. duży rozróż, dochodzący do dwóch lat, między datą opublikowania omawianych publikacji a datą ukazania się PPKs (BABIN-u). Jest to przede wszystkim spowodowane opóźnieniem w otrzymywaniu czasopism przez Bibliotekę Narodową, długim okresem produkcji *Przeglądu Bibliotecznego*, zwłaszcza przed przejściem realizacji wydawniczej przez Ossolineum, a także w dużej mierze trudnościami ze znalezieniem odpowiednich analistów (zwłaszcza dla zagadnień bardziej wyspecjalizowanych) i wyegzekwowaniem od nich analiz. Także w sto-

sunku do książek, w większości opisywanych bez autopsji, fakt opóźnionego otrzymywania czasopism, z których czerpane są ich opisy, wpływa automatycznie na opóźnianie informacji o książkach. Pewnym złagodzeniem sytuacji jest to, że piśmiennictwo z dyscyplin objętych zakresem *BABIN-u* nie starzeje się tak szybko, jak w innych dziedzinach, i w dużej części zachowuje walory informacji retrospektywnej, choć trzeba przyznać, że szybkie postępy np. w zakresie mechanizacji i automatyzacji dezaktualizują także część tego piśmiennictwa.

Mała objętość *BABIN-u* (14 arkuszy wydawniczych rocznie) powoduje coraz większe trudności przy doborze odpowiednich materiałów, zmuszając do coraz ostrzejszej selekcji wobec rosnącego piśmiennictwa światowego, zarówno książkowego, jak i czasopiśmienniczego. Wobec dylematu, czy w tych warunkach nie należałoby zmienić formy analiz i zamieszczać więcej opisów kosztem długości i szczegółowości analiz, Redakcja stała na stanowisku, że dłuższe analizy lepiej informują o najważniejszych tendencjach i zjawiskach w dziedzinie bibliotekarstwa i informacji naukowej. Potrzeby pogłębionej informacji (w sensie większej liczby pozycji) i tak nie mogłyby być zaspokojone przy dotychczasowej objętości, natomiast — zamieszczając więcej opisów z krótkimi adnotacjami — *BABIN* straciłaby walor bezpośredniej komunikatywności informacji. Każda z tych koncepcji ma swoje dobre i złe strony. Zwyciężyło dotychczas przekonanie, że dla odbiorców korzystniejsze są bardziej dokładne informacje dotyczące mniejszej liczby pozycji, niż większa liczba pozycji, ale mniej szczegółowo informujących o treści.

Oczywiście w porównaniu do wielkich bibliografii abstraktowych o zasięgu międzynarodowym — jak *LISA (Library and Information Science Abstracts)*, *Bulletin Signalétique. 101: Sciences de l'Information, Documentation, Riefieratiwnyj Żurnał. 59: Informatika* — *BABIN* jest skromną bibliografią, inne też są jej zadania. O ile wspomniane bibliografie dążą do względnej kompletności opierając się na szerokim zestawie czasopism w wielu językach, o tyle dla *BABIN-u* celem jest informacja o treści najważniejszych i najciekawszych artykułów (przy wykorzystaniu podstawowych czasopism zasadniczo tylko w sześciu językach) oraz informacja sygnalizująca o podstawowych pozycjach książkowych (o nieco szerszym zasięgu językowym i geograficznym), zebranych w jednym zestawieniu rocznym.

Nie przeceniając znaczenia skromnej w założeniu bibliografii, można chyba stwierdzić, że *BABIN* jest pożytecznym informatorem o tym, co się dzieje w dziedzinie bibliotekarstwa i informacji naukowej za granicą. Nie ma dokładnych danych co do stopnia wykorzystywania przez czytelników *Przeglądu Bibliotecznego* jego dodatku, sądzić jednak należy, że — przy ograniczonej dostępności z powodu małej liczby tytułów

i egzemplarzy bieżących zagranicznych wydawnictw bibliograficznych z tych dziedzin, zwłaszcza w mniejszych ośrodkach — dla wielu bibliotekarzy *BABIN*⁶ jest pierwszym, a niekiedy jedynym źródłem informacji o stanie i postępie w tych dziedzinach w świecie. Słysz się głosy, że lekturę *Przeglądu Bibliotecznego* niektórzy czytelnicy rozpoczynają od *BABIN-u*. Informacje zawarte w *PPKs (BABIN-ie)* nie zastąpią lektury oryginału, wiele jednak analiz daje dość dobre wyobrażenie o zawartości artykułu, podając konkretne informacje, toteż można niekiedy zetknąć się z cytowaniem analiz z *BABIN-u* w polskich pracach, jeśli autor nie miał możliwości albo nie odczuwał potrzeby sięgnięcia do oryginału.

Niewątpliwie dla szczegółowych badań *PPKs (BABIN)* nie jest źródłem wystarczającym. Liczba kilkuset pozycji rocznie nie wygląda imponująco wobec 3781 poz. *LISA*, 3331 poz. *Bulletin Signalétique*, czy 4826 poz. *Riefieratiwnogo Żurnala*⁷. Przy pogłębionych badaniach tamte źródła są niezastąpione. Obecnie liczba czasopism, które są uwzględniane w *BABIN-ie* wynosi ok. 100 tytułów. Artykuły wykazane w *BABIN-ie* stanowią tylko skromną część wszystkich artykułów zamieszczonych w tych czasopismach. A jest przecież wiele innych czasopism (także w językach nie uwzględnianych przez *BABIN*), wykorzystywanych przez wspomniane bibliografie. Niemniej przy poszukiwaniu piśmiennictwa jako punktu wyjścia w opracowaniu referatów czy artykułów materiały retrospektywne *PPKs (BABIN-u)* w dużej mierze zachowują aktualność. Materiały bieżące zaś mają przydatność jako „okno na świat”, przez które można ujrzeć, co się w naszym bibliotekarskim świecie dzieje. Informacja o postępie, osiągnięciach i doświadczeniach światowych ułatwia pracę na własnym, lokalnym podwórku, chroni przed zacieśnieniem i konserwatyzmem, dając w wielu przypadkach możliwość konfrontacji własnych doświadczeń i stanowiąc podniecie do korzystania z doświadczeń cudzych przy ulepszaniu własnego warsztatu.

Jeśli użytkownicy (choćby ich część) tak odbierają *BABIN* — jej zadanie będzie można uważać za spełnione⁸. Fakt nieprzerwanego ukazywania się wydawnictwa w dość długim już okresie ponad dwudziestu lat wskazywałby na to, że przy wszystkich swoich brakach i niedoskonałościach zaspokaja ono istotną potrzebę społeczną⁹.

⁶ Trzeba pamiętać, że ostatnio nakład *Przeglądu Bibliotecznego* (a więc także *BABIN-u*) wynosi 5000 egz.

⁷ Dane dotyczą roczników 1976.

⁸ Można wspomnieć o głosie B. Olejniczaka w artykule omawiającym *Przegląd Biblioteczny* w l. 1946—1966, który stwierdza: „Dodatek do *Przeglądu Bibliotecznego* pt. *Przegląd Piśmiennictwa* o Książce jest redagowany bardzo dobrze i nie wymaga modyfikacji” (*Prz. bibliot.* 1967 R. 35 z. 2 s. 136).

⁹ Dla uzupełnienia informacji o *PPKs (BABIN-ie)* należy przytoczyć pracę magisterską autorstwa Mirosława Pawlak: *Analiza porównawcza Przeglądu Piśmiennictwa o Książce i Przeglądu Piśmiennictwa Zagadnień Informacji* (wykonaną w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Warszawskiego w 1972 r.)

HENRYK SAWONIAK

THE POLISH ABSTRACTS OF FOREIGN LITERATURE ON LIBRARY
AND INFORMATION SCIENCE

The above bibliography under the title *Przegląd Piśmiennictwa o Książce (PPKs)* was edited by the Bibliographical Institute at the National Library in 1951-1954 as a mimeographed publication (5-10 numbers in the year). Since 1955 (*PPKs*) was edited by the Bibliographical Institute at the National Library in *teczny (Library Review)*, a journal of the Polish Library Association, the Bibliographical Institute being responsible for the edition. Since 1969 the title has been changed into *Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej (BABIN)*. The article presents the role of the bibliography, the methods of selection of materials to be abstracted and annotated (the number of items is about 500-600 annually), the arrangement of entries etc. 8 statistical tables give additional information about the most intensively used journals (table 5), languages of articles abstracted (table 6; six languages are mostly taken in consideration: English — 43,8%, German — 24,7%, Russian — 11,3%, French — 10%, Czech — 6%, Slovakish — 2,9%), about the countries of the origin of journals and books (tables 6 and 8) etc.

BARBARA EYCHLEROWA

RECEPCJA „PRZEGLĄDU BIBLIOTECZNEGO”
W ZAGRANICZNYCH SERWISACH INFORMACYJNYCH
Z ZAKRESU BIBLIOTEKOZNAWSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ

Rozwój służb informacyjnych dla różnych dziedzin wiedzy i praktyki w ostatnich dwóch dziesiątkach lat spowodował powstanie nowych, bardziej odpowiadających potrzebom współczesnych użytkowników form bibliograficznych. Obok tradycyjnych spisów rozwinęły się m.in. wydawnictwa ciągle zamieszczające przekłady lub obszernie streszczenia piśmiennictwa obcego (wydawnictwa referatowe), a także wydawnictwa abstraktowe (bibliografie analityczne zwane też przeglądami dokumentacyjnymi). Wydawnictwa abstraktowe stały się jedną z najdoskonalszych form przekazu informacji i zyskują coraz szersze zastosowanie zarówno w tradycyjnych jak i zautomatyzowanych systemach informacyjnych.

W służbach informacyjnych z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej serwisy informacyjne nowego typu pojawiły się w latach pięćdziesiątych i rozwinęły w sześćdziesiątych. W 1950 r. zaczął się ukazywać serwis *Library Science Abstracts*, przekształcony później na *Library and Information Science Abstracts*, w 1963 r. — *Riefieratiwnyj Żurnał. 59: Informatika* — dwa największe abstraktowe serwisy informacyjne, które ze względu na swój szeroki zasięg terytorialny, językowy, wydawniczy, liczbę rejestrowanych dokumentów i języki abstraktów stały się bibliografiami o znaczeniu międzynarodowym. Do grupy podstawowych bibliografii analitycznych należy ponadto zaliczyć amerykańską bibliografię *Information Science Abstracts* i francuski *Bulletin Signalétique. 101: Sciences de l'Information, Documentation*.

Celem niniejszego artykułu jest zbadanie recepcji zawartości *Przeгляdu Bibliotecznego*, podstawowego polskiego organu naukowego środowiska bibliotekarskiego, przede wszystkim w wymienionych wyżej najważniejszych abstraktowych serwisach informacyjnych. Analiza uzupełniona została jednak, dla uzyskania pełniejszego obrazu, także tytułami bibliografii analitycznych o znaczeniu lokalnym: rumuńską *Buletin de Informare in Bibliologie* oraz wydawaną w NRD *Informationsdienst*

Bibliotheksvesen. Ponadto uwzględniono kilka tradycyjnych spisów bibliograficznych, wśród których na pierwsze miejsce wysuwa się *Library Literature* — powszechnie znana bibliografia początkami sięgająca lat trzydziestych oraz znacznie późniejsze: *Fachbibliographischer Dienst Bibliotheksvesen*, *Neue Bücher und Aufsätze zum Bibliotheks- und Buchwesen* (publikowana jako bibliografia bieżąca w czasopiśmie *Zentralblatt für Bibliotheksvesen*) oraz bibliografie radzieckie: *Bibliografja Bibliotekowiedienija*, *Ukazatel litieratury* i *Bibliotekowiedienie* i *Bibliografowiedienie*. *Inostrannaja litieratura*.

Z trzeciej grupy — wydawnictw przekładowych lub zamieszczających obszernie streszczenia — przeanalizowano wydawnictwo radzieckie *Bibliotekowiedienie* i *Bibliografja w Zarubieżnych Stranach*, *Riefieraty statiej*; rumuńskie *Revista de Referate in Bibliologie* i czeskie *Novinky Knihovické Literatury*.

RECEPCJA ARTYKUŁÓW Z „PRZEGLĄDU BIBLIOTECZNEGO” W WYDAWNICTWACH ABSTRAKTOWYCH

Wśród wymienionych wyżej trzech grup serwisów informacyjnych, jak już wspomniano, najcenniejsze są bibliografie analityczne, dają bowiem nie tylko informację o ukazaniu się dokumentu, ale także prezentują jego treść poprzez analizę. Dla piśmiennictwa polskiego obwarowanego barierą językową jest sprawą bardzo istotną, w jakim stopniu uwzględniane jest ono w bibliografiach analitycznych, zwłaszcza tych, które uznane zostały za podstawowe i są powszechnie — nie tylko w krajach macierzystych — użytkowane. Stanowią one bowiem jeden z najbardziej dostępnych „kanałów informacyjnych”, przez który mogą w szerokim zasięgu docierać informacje o bibliotekarstwie polskim i polskiej myśli bibliologicznej.

Wśród bibliografii analitycznych pierwsze miejsce zajmuje *Library and Information Science Abstracts (LISA)* w najszerszym zakresie obejmująca czasopisma bibliotekarskie. *LISA* publikowana jest przez Library Association w Londynie, a wyrosła z *Library Science Abstracts (LSA)*, która jako kwartalnik zaczęła się ukazywać w 1950 r. Podjęta w końcu lat sześćdziesiątych współpraca z Aslib, które zobowiązało się dostarczać analizy dla piśmiennictwa z zakresu informacji naukowej, doprowadziła do integracji obu dziedzin — bibliotekarstwa i informacji naukowej — i przekształcenia od 1969 r. *LSA* na *LISA* (dwumiesięcznik). Rejestruje on rocznie ok. 4000 dokumentów różnego typu, z przewagą artykułów z czasopism. Przeprowadzona analiza roczników zarówno *LSA* jak i *LISA* wykazała, że *Przegląd Biblioteczny* nie jest reprezentowany w tym serwisie w zakresie dla nas zadowalającym. Wprawdzie wymieniany jest on regularnie w wykazie uwzględnianych czasopism w poszcze-

gólnych rocznikach *LSA*, lecz jest to niestety informacja błędna. W wyniku żmudnych poszukiwań ustalono bowiem, że w l. 1950-1968 w *LSA* zarejestrowano zaledwie 36 artykułów z *Przeгляdu Bibliotecznego*, przy czym zarówno ich dobór, jak i rozkład w poszczególnych rocznikach świadczą o zupełnej przypadkowości. Ilustruje to poniższe zestawienie, w którym obok roczników *LSA* wykazano liczbę zamieszczonych w nich analiz artykułów z *Przeгляdu*:

1950-1951	—	1957	2
1952	8	1958	1
1953	18	1959	—
1954	1	1960	1
1955	3	1961	2
1956	—	1962-1968	—

Podobny wniosek można wyciągnąć w stosunku do uwzględniania artykułów z innych czasopism bibliologicznych polskich. Ogólnie — poza 36 pozycjami z *Przeгляdu* — w powyższym okresie odnaleziono 54 opisy artykułów, głównie z *Bibliotekarza*. Sporadycznie wystąpiły takie czasopisma jak: *Prace Polonistyczne*, *Pamiętnik Literacki*, *Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej*.

Sytuacja dla *Przeгляdu Bibliotecznego* nie zmienia się niestety także po-reorganizacji i rozszerzeniu *LSA*. W l. 1969-1975 wydawnictwo *LISA* zarejestrowało ogółem 176 publikacji polskich, z czego tylko 2 pochodzą z *Przeгляdu* (w 1969 r.). Pozostałe pozycje zostały przejęte głównie z *Aktualnych Problemów Informacji i Dokumentacji*. Obecnie sytuacja ulega pewnej poprawie. Dostępne bowiem cztery pierwsze zeszyty *LISA* za 1976 r. odnotowują 9 artykułów z *Przeгляdu Bibliotecznego* — 6 z rocznika 1975 oraz 3 z zeszytu 1 za 1976 r., co stanowi około 25% wszystkich artykułów zamieszczonych w pięciu kolejnych numerach *Przeгляdu*. Opóźnienia we wpływie *LISA* do zbiorów Instytutu Bibliograficznego (ostatni nr 4 z 1976 r.) nie pozwoliły na dalszą analizę recepcji *Przeгляdu* w *LISA*. Sądząc jednak po ostatnich zeszytach można mieć nadzieję, że nasze czasopismo znajdzie w nim należne mu miejsce. Brak bowiem *Przeгляdu Bibliotecznego* przy jednoczesnym uwzględnianiu czasopism bibliotekarskich o mniejszej randze, takich jak *Bibliotekarz* czy nawet *Poradnik Bibliotekarza*, można jedynie traktować jako wyrażenie uchybienie ze strony redakcji *LISA*.

Riefieratiunyj Żurnał. 59: Informatika (RZI) wydawany przez WINITI w Moskwie od 1963 r. (do 1970 r. pt. *Nauczna i Tiechničeskaja Informacja*), pierwotnie jako dwumiesięcznik a od 1967 r. jako miesięcznik, jest drugim ważnym serwisem informacyjnym w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Zakresem tematycznym różni się nieco od *LISA*, większy bowiem nacisk kładzie na zagadnienia informacji naukowej, nie mniej szeroko uwzględnia jednak także zagad-

nienia bibliografii i bibliotekarstwa obejmując swym zasięgiem liczne czasopisma bibliotekarskie. Ze wszystkich abstraktowych serwisów informacyjnych RZI rejestruje rocznie najwięcej pozycji przekraczając znacznie liczbę 4000. Niestety, także i w przypadku tego wydawnictwa trzeba powtórzyć zarzut stawiany wobec *LISA*. *Przegląd Biblioteczny* nie jest analizowany przez RZI, chociaż uwzględniany jest szereg innych polskich czasopism bibliotekarskich, m.in. *Bibliotekarz*, *Poradnik Bibliotekarza*, *Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie*, *Rocznik Biblioteki Narodowej*. Poza tym uwzględniane są oczywiście inne czasopisma zawierające głównie artykuły z zakresu dokumentacji i informacji: *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, *Zagadnienia Informacji Naukowej OIN PAN*, *Zagadnienia Naukoznawstwa* i in. Dla *Przeglądu Bibliotecznego* w całym okresie wydawania RZI został zrobiony jeden wyjątek. W roczniku 1973 uwzględniono z. 1/4 *Przeglądu Bibliotecznego* z 1971 r. (poświęcony pamięci Adama Łysakowskiego), z którego zarejestrowano 16 artykułów. Dzięki temu we wstępie analitycznym zamieszczonym w 1 zeszyte rocznika 1974 RZI, w tabeli sporządzonej na podstawie materiałów uwzględnionych w 1973 r., a wykazującej wydawnictwa ciągle najbardziej przydatne dla celów RZI, wśród czasopism polskich *Przegląd Biblioteczny* znalazł się na drugim miejscu, wyprzedzony jedynie przez *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*. Rozkład artykułów czasopism polskich dla RZI w 1973 r. kształtował się następująco:

<i>Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji</i>	40 cytowań
<i>Przegląd Biblioteczny</i>	16 cytowań
<i>Zagadnienia Naukoznawstwa</i>	13 cytowań
<i>Bibliotekarz</i>	11 cytowań

Poniżej 10 cytowań miały następujące wydawnictwa: *Prace Naukowe i Progностyczne Politechniki Wrocławskiej* (9), *Informatyka* (7), *Poradnik Bibliotekarza* (5), *Rocznik Biblioteki Narodowej* (3), *Zagadnienia Informacji Naukowej OIN PAN* (3). W sytuacji tak uprzywilejowanego miejsca *Przeglądu Bibliotecznego* wśród wydawnictw ciągłych ocenianych pod względem liczby artykułów przydatnych dla RZI, rezygnacja z *Przeglądu* w dalszych rocznikach RZI przy zachowaniu wszystkich pozostałych wydawnictw jest całkowicie niezrozumiała i z pewnością niekorzystna zarówno dla użytkowników pozbawionych informacji o zawartości jednego z najważniejszych polskich czasopism bibliotekarskich, jak też dla samego *Przeglądu*, nieobecnego w tak poważnym serwisie informacyjnym jak RZI.

Trzecim wydawnictwem abstraktowym powszechnie uważanym za podstawowe jest serwis *Information Science Abstracts (ISA)*, które zaczęło się ukazywać jako kwartalnik w 1966 r. (do 1969 r. pt. *Documentation Abstracts*) jako publikacja *Documentation Abstracts Incorporation* w Stanach Zjednoczonych. W 1970 r. serwis *ISA* został przekształcony

na dwumiesięcznik. Zakresem tematycznym obejmuje zagadnienia informacji naukowej z szerokim jednak uwzględnieniem głównie bibliotekarstwa specjalnego. W pierwszym roczniku w wykazie wykorzystanych tytułów czasopism znajdują się trzy tytuły polskie: *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, *Bibliotekarz* oraz *Przegląd Biblioteczny*. Pięć następnych roczników *ISA Przeglądu* nie uwzględnia. Pojawia się on znowu w tomie 7 za 1972 r., w którym zamieszczono 8 analiz artykułów z *Przeglądu Bibliotecznego*, w tomie 8 — 5 analiz, w tomie zaś 9 za 1974 r. — 2 analizy, z których jedna omawia zbiorowo 11 artykułów zeszytu 1/2 z 1973 r. zawierającego materiały z ogólnokrajowej konferencji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich nt. działalności informacyjnej bibliotek. Dwa dostępne mi zeszyty *ISA* za 1975 r. materiałów z *Przeglądu* nie przynoszą. Charakteryzując całe wydawnictwo pod względem recepcji w nim piśmiennictwa polskiego należy powiedzieć, że — podobnie jak w wyżej już omówionych *LISA* i *RZI* — najczęściej i najbardziej regularnie cytowane są w nim *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*. W *ISA* pojawiają się ponadto sporadycznie artykuły z *Bibliotekarza*, *Roczników Bibliotecznych*, *Rocznika Biblioteki Narodowej*, *Biuletynu Ośrodka Informacji Naukowej PAN*, *Zagadnień Naukoznawstwa* i in. Recepcję *Przeglądu Bibliotecznego* należy uznać za niewystarczającą, nawet jeśli weźmie się pod uwagę wyłącznie tematykę związaną z bibliotekarstwem specjalnym, zagadnieniami dokumentacji i informacji oraz służby informacyjnej w bibliotekach.

Ostatni wreszcie abstraktowy serwis informacyjny „liczący się” na arenie międzynarodowej to wydawnictwo francuskie *Bulletin Signalétique. 101: Sciences de l'Information, Documentation* publikowany od 1970 r. przez Centre National de la Recherche Scientifique w Paryżu. Tematycznie ogranicza się do zagadnień informacji. Poszukiwania artykułów z *Przeglądu Bibliotecznego* nie przyniosły pozytywnych rezultatów.

Reasumując więc wyniki badań recepcji *Przeglądu Bibliotecznego* w czterech największych serwisach informacyjnych wydawanych w językach kongresowych należy stwierdzić, że nie jest on w nich respektowany w stopniu dla nas zadowalającym. Nie ulega wątpliwości, że jako czasopismo naukowe przeznaczone dla szerokiego kręgu odbiorców, podejmujące aktualną tematykę współczesnego bibliotekarstwa i ogólne zagadnienia informacji naukowej powinno ono znaleźć swoje stałe miejsce wśród innych czasopism (w tym także polskich) uwzględnianych regularnie przez abstraktowe serwisy informacyjne mające znaczenie międzynarodowe. Niewzględnianie *Przeglądu* lub uwzględnianie go nieregularnie i niejako przypadkowo potwierdza m.in. wnioski wyciągnięte z analizy porównawczej podstawowych serwisów informacyjnych w dziedzinie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej przeprowadzonej z in-

spiracji UNESCO¹, a mianowicie niekonsekwentnie realizowaną specjalizację tematyczną oraz nierównomierne wykorzystanie dokumentów pierwotnych. Analiza wykazała, że użytkownik dla uzyskania pełniejszej informacji musi korzystać z kilku wydawnictw, ponieważ żadne z nich nie zapewnia dostatecznej bazy danych. Jeśli chodzi o *Przegląd Biblioteczny*, to — jak wykazały nasze badania — nawet jednoczesne korzystanie ze wszystkich omawianych serwisów nie zapewnia pełnej informacji o jego zawartości.

Znacznie natomiast korzystniej kształtuje się recepcja *Przeglądu Bibliotecznego* w wydawnictwach abstraktowych wydawanych w Rumunii i w NRD. *Buletin de Informare in Bibliologie (BIB)* jest opracowywany i wydawany przez Centralną Bibliotekę Państwową w Bukareszcie od 1960 r. jako miesięcznik. Obejmuje ponad dwadzieścia tytułów czasopism wyłącznie bibliotekarskich. Z czasopism polskich poza *Przeglądem* uwzględnia *Bibliotekarza*, *Poradnik Bibliotekarza* i *Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej*. Poszukiwania w rocznikach 1967-1975 wykazały, że w tym okresie *BIB* zamieścił analizy 124 artykułów z *Przeglądu Bibliotecznego*, co stanowi ok. 50% całej jego zawartości (poza recenzjami i materiałami działu *Z życia SBP*). Gdyby wzięto pod uwagę wyłącznie publikacje zamieszczone w dziale *Artykuły*, procent ten byłby oczywiście znacznie wyższy.

Informationsdienst Bibliothekswesen (IB) wydawany jest we współpracy Deutsche Bücherei w Lipsku z Zentralinstitut für Bibliothekswesen w Berlinie od 1971 r. jako miesięcznik. Zakres jego nie ogranicza się wyłącznie do zagadnień bibliotekarskich, dlatego też wśród uwzględnianych polskich czasopism takich jak *Przegląd Biblioteczny*, *Roczniki Biblioteczne*, *Studia o Książce*, *Bibliotekarz*, *Poradnik Bibliotekarza* znalazły się także *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*. W okresie 1971-1976 *IB* zamieścił 45 analiz artykułów z *Przeglądu*.

Poniżej podano tabelę porównawczą wykazującą liczbę artykułów z *Przeglądu Bibliotecznego* analizowanych w abstraktowych serwisach informacyjnych w okresie 1970-1976.

	LISA	RZI	ISA	BS	BIB	IB
1970	—	—	—	—	5	—
1971	—	—	—	—	18	1
1972	—	—	8	—	17	6
1973	—	16	5	—	11	21
1974	—	—	2	—	19	3
1975	—	—	brak	—	11	7
1976	9	—	danych	—	11	7
Razem	9	16	15	0	92	45

¹ T. Edwards: Etude comparative des principaux services d'analyse et d'indexage consacrés à la bibliothéconomie et à la science de l'information. *Bulletin de l'Unesco à l'Intention des Bibliothèques* 1976 Vol. 30 s. 20-27, 48.

RECEPCJA „PRZEGLĄDU BIBLIOTECZNEGO” W TRADYCYJNYCH SPISACH BIBLIOGRAFICZNYCH

W badaniach recepcji *Przeglądu Bibliotecznego* w tej grupie serwisów informacyjnych wzięto przede wszystkim pod uwagę *Library Literature. An index to library and information science (LL)*. Jest to bibliografia swymi początkami sięgająca jeszcze okresu przedwojennego, wydawana obecnie jako dwumiesięcznik z kumulacjami rocznymi i dwuletnimi przez W. Wilson Co. w Nowym Jorku. Mimo że nie zamieszcza ona analiz ani nawet krótkich adnotacji, dzięki temu, że w bardzo szerokim zakresie uwzględnia światowe piśmiennictwo bibliologiczne porządkując je w układzie krzyżowym, *LL* jest powszechnie uważana — obok wspomnianych wyżej bibliografii analitycznych — za główny serwis dziedziny o znaczeniu międzynarodowym. Analiza kilku ostatnich roczników *LL* z punktu widzenia reprezentacji w nich *Przeglądu Bibliotecznego* wykazała, że jest on uwzględniany niemal w 100%, a nieliczne braki można traktować jako ewentualne przeoczenia. Respektowane są przy tym nie tylko artykuły, doniesienia i sprawozdania, lecz także zamieszczone w *Przeglądzie* recenzje. Zarzut, jaki można byłoby postawić, to zbyt duży rozróż czasowy między publikacją a rejestracją jej w *LL*. Np. *Przegląd Biblioteczny* 1971 jest w całości uwzględniony w kumulacji *LL* 1972-1973, rocznik 1972 częściowo w kumulacji 1972-1973, częściowo zaś dopiero w tomie za 1975 r., w którym znalazła miejsce także większość artykułów zamieszczonych w *Przeglądzie* za 1973 r. *LL* za 1976 r. *Przeglądu Bibliotecznego* nie wykazuje, brak więc informacji o jego zawartości za l. 1974-1975 oraz częściowo za 1976 r. Biorąc pod uwagę, że *LL* jest dwumiesięcznikiem, opóźnienia w rejestracji zawartości bieżących zeszytów *Przeglądu* są zbyt duże.

Jedną z ważniejszych bieżących bibliografii bibliologicznych rejestrujących piśmiennictwo w zasięgu międzynarodowym jest wydawany od 1965 r. w Berlinie przez Deutscher Büchereiverband serwis pt. *Fachbibliographischer Dienst Bibliothekswesen (FDB)*. Analiza zamieszczonego piśmiennictwa polskiego wykazuje, że nie jest ono rejestrowane w sposób systematyczny i regularny. *Przegląd Biblioteczny* np. wystąpił tylko w 1967 r. (12 cytowań), 1968 r. (1 cytowanie) i w 1969 r. (9 cytowań). Od 1970 r. nie jest uwzględniany.

Szerzej i bardziej regularnie natomiast cytowany jest w bibliografii bieżącej publikowanej w miesięczniku *Zentralblatt für Bibliothekswesen* wydawanym w Lipsku, ukazującej się pod tytułem *Neue Bücher und Aufsätze zum Bibliotheks- und Buchwesen (NBA)*. W l. 1970-1975 zarejestrowała ona 77 pozycji (na 173 możliwe), a więc około 45%.

Na koniec należy wspomnieć o dwóch bieżących bibliografiach ra-dzieckich, które także uwzględniają m.in. czasopisma polskie, a wśród nich *Przegląd Biblioteczny*. Jest to wydawana kwartalnie w l. 1955-

-1966 przez Bibliotekę Lenina *Bibliografja Bibliotekowiedienija. Anno-tirowannyj ukazatel*, od 1958 r. pod zmienionym tytułem *Bibliotekowiedienie i Bibliografja. Ukazatel literatury*. Bibliografia ta objęta w wyborze zawartość *Przeglądu* za l. 1954-1965. Od 1974 r. Informacyjny Centr po Problemam Kultury i Iskusstwa przy Bibliotece Lenina zaczął wydawać miesięcznik pt. *Nowaja Sowietskaja i Inostrannaja Litieratura po Bibliotekowiedienju i Bibliografii*. W 1975 r. czasopismo zmienia tytuł na *Nowaja Sowietskaja i Inostrannaja Litieratura po Kulturie i Iskusstwu, Bibliotekowiedienie i Bibliografowiedienie (BB)* i ukazuje się w dwóch seriach: *Sowietskaja litieratura* oraz *Inostrannaja litieratura*. W czasopiśmie tym uwzględniane są regularnie bieżące czasopisma polskie, m.in. także *Przegląd Biblioteczny*. W okresie 1974-1976 zarejestrowano 64 artykuły (1973 z. 3-4 — 1975 z. 1-4 *Przeglądu*), co stanowi ok. 80% wszystkich możliwych cytowań.

Tak więc w bibliografiach bibliologicznych tradycyjnych informacja o zawartości *Przeglądu Bibliotecznego* jest znacznie pełniejsza niż w serwisach abstraktowych, nie można jednak nie brać pod uwagę, że są to bibliografie, które mają charakter rejestracyjny, przy opisie pozycji co najwyżej podają niekiedy krótką adnotację. Dlatego też wprowadzenie *Przeglądu* zwłaszcza do *LISA* i *RZI* jest problemem otwartym.

Poniżej została podana tabela ilustrująca recepcję *Przeglądu Bibliotecznego* 1970-1975 w omówionych powyżej serwisach informacyjnych. W pierwszej rubryce podano kolejne roczniki *Przeglądu*, w drugiej liczbę artykułów² w nich zamieszczonych, dalsze rubryki wykazują liczbę artykułów poszczególnych roczników *Przeglądu* w podanych bibliografiach³.

<i>Przegląd Biblioteczny</i>		Bibliografie analityczne					Bibliografie rejestracyjne			
		<i>LISA</i>	<i>RZI</i>	<i>ISA</i>	<i>BIB</i>	<i>IB</i>	<i>LL</i>	<i>FDB</i>	<i>NBA</i>	<i>BB</i>
Rocznik	Liczba artykułów									
1970	23	—	—	8	5	4	—	—	11	
1971	26	—	16	—	18	—	24	—	17	
1972	24	—	—	5	17	8	21	—	12	
1973	36	—	—	10	11	15	28	—	19	16
1974	42	—	—	—	19	8	brak danych	—	11	22
1975	25	6	—	—	11	6		—	7	25
Razem	176	6	16	23	81	41	73	—	77	63

¹ Przy uwzględnianiu liczby artykułów nie brano pod uwagę recenzji ani materiałów zamieszczonych w działach „Z życia SBP” i „Z żalobnej karty”.

² Wydawnictwa referatowe nie zostały uwzględnione w tabeli ze względu na brak dostatecznych materiałów.

RECEPCJA „PRZEGLĄDU BIBLIOTECZNEGO” W WYDAWNICTWACH REFERATOWYCH

Wydawnictwa publikujące obszernie streszczenia artykułów z czasopism zagranicznych nie mają zbyt dużego znaczenia w upowszechnianiu ich zawartości, ponieważ z natury rzeczy mogą uwzględnić tylko jej znikomy procent. Odnosi się to także do *Przeгляdu Bibliotecznego*. *Revista de Referate in Bibliologie*, kwartalnik wydawany od 1965 r. przez Centralną Bibliotekę Państwową w Bukareszcie, w l. 1970-1976 uwzględniła streszczenia 12 artykułów opublikowanych w *Przeглядzie Bibliotecznym* w okresie 1970-1975 oraz 8 streszczeń z innych wydawnictw polskich, głównie z *Bibliotekarza* i *Poradnika Bibliotekarza*. Natomiast czasopismo wychodzące w l. 1958-1973 wydawane przez bibliotekę Státní Knihovna ĀSR w Pradze pt. *Novinky Knihovnické Literatury* zamieściło tylko jedno streszczenie artykułu z z. 1 za 1969 r. *Przeгляdu* i kilkanaście z innych czasopism polskich, także głównie z *Bibliotekarza* i *Poradnika Bibliotekarza*. Przewagą uwzględnionych artykułów z tych dwóch czasopism występuje również w wydawnictwie radzieckim publikowanym od 1971 r. przez Bibliotekę Lenina w Moskwie pt. *Bibliotekowiedjenje i Bibliografja w Zarubieźnych Stranach. Riefieraty statiej*. Analiza roczników 1971-1972 wykazała, że w latach tych uwzględniono 12 artykułów z *Bibliotekarza*, 3 artykuły z *Poradnika Bibliotekarza* i 3 z *Przeгляdu Bibliotecznego*.

BARBARA EYCHLEROWA

PRESENTATION OF THE „PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY” IN INFORMATIVE SERVICES FOR LIBRARY SCIENCE AND SCIENTIFIC INFORMATION

The author analyses some foreign abstracting services and indexing services. The former are represented by *Library and Information Science Abstracts (LISA)*, *Information Science Abstracts (ISA)*, *Referativnyj Žurnal*. 59: *Informatika (RZI)*, *Bulletin Signalétique*. 101: *Sciences de l'Information, Documentation (BS)*, *Buletin de Informare in Bibliologie (BIB)*, *Informationsdienst Bibliotheksvesen (IB)*, the latter by *Library Literature (LL)*, *Fachbibliographischer Dienst Bibliotheksvesen (FDB)*, *Neue Bücher und Aufsätze (NBA)*, *Bibliotekovedenie i Bibliografovedenie. Inostrannaja Literatura (BB)*. The analyse proves that presentation of the *Przeгляд Biblioteczny* in four major abstracting services (*LISA*, *ISA*, *RZI*, *BS*) is not satisfactory. In the period 1970-1976 *LISA* gave only 9 citations, *ISA* — 15, *RZI* — 16, *BS* — 0. The presentation of the *Przeгляд Biblioteczny* in the two local abstracting services: *BIB* (published in Rumunia) and *IB* (published in German Democratic Republic) is more advantageous. On the other hand, the presentation of the *Przeгляд Biblioteczny* in indexing services (*LL*, *FDB*, *NBA*, *BB*) is more regular and more detailed. Almost all articles are mentioned in *LL* (although late) and in *BB*.

MARIA DEMBOWSKA

UWAGI NA TEMAT ZAKRESU I ORGANIZACJI BADAŃ
W DZIEDZINIE INFORMACJI NAUKOWEJ,
ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM POTRZEB
WYNIKAJĄCYCH Z PROGRAMU SINTO¹

ZAKRES BADAŃ

Szeroka koncepcja SINTO, jako narodowego (krajowego) systemu informacji, zgodna z programem NATIS wysuniętym przez UNESCO, obejmuje całokształt procesów informacyjnych związanych z przekazywaniem wiedzy naukowej lub zawodowej dla potrzeb nauki i techniki, gospodarki i zarządzania, oświaty i kultury.

W realizacji tych zadań niezbędny jest udział wszelkich placówek informacji, między innymi bibliotek różnych typów; gromadzą one, opracowują, przechowują i udostępniają zbiory dokumentów pierwotnych, pochodnych i wtórnych, prowadzą wielostronne i zróżnicowane prace bibliograficzne, dokumentacyjne i informacyjne, a także prace o charakterze dydaktycznym (biblioteki szkolne, publiczne i wyższych uczelni), przygotowując uczącą się młodzież do roli przyszłych użytkowników informacji.

Dlatego też programem badań dla potrzeb SINTO należałoby objąć w możliwie szerokim zakresie problematykę związaną z udziałem bibliotek w krajowym systemie informacji. Na plan pierwszy w tym względzie wysuwa się zagadnienie zbiorów bibliotek (źródeł informacji), ujmowane zarówno w skali ogólnokrajowej, jak i w odniesieniu do zespołów bibliotek zobowiązanych do zaspokajania potrzeb określonych dziedzin wiedzy (wiąże się to ze sprawą specjalizacji bibliotek). Można tu wymienić przykładowo następujące tematy badawcze o istotnym znaczeniu dla SINTO:

— podział zadań w zakresie gromadzenia krajowego zasobu źródeł informacji pomiędzy bibliotekami, ośrodkami inte, archiwami;

¹ W związku z artykułem K. Fiałkowskiego: Główne kierunki prac naukowo-badawczych i projektowych dla systemu SINTO. *Prz. bibliot.* 1977 R. 45 z. 2 s. 109–115. Uwagi te, w nieco odmiennej formie, zostały przekazane organizatorom XV Krajowej Rady Informacji w Katowicach (15–16.2.1977).

- analiza ilościowa i merytoryczna zasobów źródeł informacji znajdujących się w kraju, ich rozmieszczenie, dostępność i przydatność dla różnych grup użytkowników;
- stosunek zbiorów krajowych do światowego zasobu źródeł informacji (z uwzględnieniem poszczególnych typów dokumentów: czasopism bieżących, patentów, norm, literatury firmowej i in.)²;
- analiza stanu opracowania rzeczowego bibliotecznych zbiorów źródeł informacji — pod kątem możliwości ich włączenia do krajowego i międzynarodowego obiegu informacji;
- analiza działalności informacyjnej bibliotek różnych typów i określenie ich roli w realizacji programu SINTO;
- analiza rozmieszczenia bibliotek i ośrodków inte — z punktu widzenia potrzeb informacyjnych poszczególnych regionów kraju.

Uzasadnieniem potrzeby prowadzenia badań nad stanem zbiorów bibliotecznych i działalnością informacyjną bibliotek jest konieczność poprawy istniejącej sytuacji, w której biblioteki — według opinii zainteresowanych środowisk — nie spełniają w sposób zadowalający swoich zadań.

Wyrazem takiej opinii są m.in. uwagi na temat bibliotek i „służb informacyjnych”, zawarte w wydanej ostatnio pracy Jarosława Rudniańskiego pt. *Nauka: twórczość i organizacja* (Warszawa 1976). Autor opierając się na badaniach przeprowadzonych wśród samodzielnych pracowników nauki (w dziedzinach: matematyki, fizyki, elektroniki, mikrobiologii i ekonomii) i omawiając rezultaty tych badań w punkcie dotyczącym zagadnienia informacji w procesie pracy twórczej, stwierdza m.in.: „Pracownicy naukowcy z badanych dyscyplin korzystają w głównej mierze, poza seminariami i zebraniem roboczymi zespołu, z informacji zawartych w czasopiśmie i książkach. Na podstawie obserwacji potocznej autor niniejszej pracy może stwierdzić, iż podobnie rzeczy się mają w przeciętnych środowiskach naukowych w krajach wysoko rozwiniętych [...] Wyprowadzając wnioski praktyczne z tego, co zostało powiedziane dotychczas, stwierdzić należy, iż korzystanie głównie z czasopism i książek wymaga przede wszystkim, aby owe czasopisma i książki dostępne były w dostatecznej ilości, aby nadchodziły szybko i bez utrudnień z różnych ośrodków naukowych całego świata, aby były łatwo i o każdej porze dostępne dla każdego pracownika nauki. Są to kwestie podstawowe, respektowane niemal we wszystkich placówkach naukowych w krajach wysoko rozwiniętych. Respektowanie tych właśnie, podstawowych dla postępu nauki kwestii przyczynia się prawdopodobnie w niemałym stopniu do dalszego rozwoju krajów już rozwiniętych. U nas natomiast kwestie te w bardzo wielu ośrodkach i instytucjach

² Ciekawą pod względem metodologicznym próbę ustalenia kryteriów selekcji tytułów czasopism dla potrzeb określonej dyscypliny, opartą na analizie cytowań bibliograficznych, stanowi praca A. W. Hafner: *Characteristics of individual physiology source journals, 1970-72. International Library Review 1977 Vol. 9 nr 1 s. 19-42.*

naukowych przedstawiają się inaczej, niż powinny przedstawiać się z uwagi na postępowanie nauki i rozwój kraju" (s. 129).

Przypomnieć warto, że podobne wnioski, dotyczące stanu zaopatrzenia naszych bibliotek naukowych w piśmiennictwo zagraniczne, wypływają z doświadczeń ośrodków, które prowadzą selektywną dystrybucję informacji (SDI) na podstawie serwisów otrzymywanych z międzynarodowych systemów specjalistycznych (np. INSPEC). Badania przeprowadzone w Bibliotece i Ośrodku Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej wykazują, że z grupy czasopism, których zawartość referowana jest systematycznie w bazie danych INSPEC, zaledwie 51% znajduje się w bibliotekach krajowych (w tym 32% w Politechnice Wrocławskiej), a 49% tytułów w ogóle do kraju nie dociera³.

Tak więc wystąpiło tu z całą jaskrawością paradoksalne zjawisko: użytkownicy korzystający z udoskonalonego systemu informacji pochodnej nie mają faktycznej możliwości dotarcia w krajowych zbiorach do interesujących ich dokumentów prymarnych, o których istnieniu dowiedzieli się na podstawie serwisu informacyjnego⁴. Jest to wymowne świadectwo zasadniczego „zachwiania proporcji” w realizowaniu zasad racjonalnego systemu informacji naukowej w kraju.

We wspomnianej publikacji J. Rudniańskiego wyrażona została nader krytyczna ocena sytuacji w zakresie organizacji informacji naukowej w kraju, wypowiedziana m.in. w słowach „... musimy stwierdzić, iż niewłaściwa organizacja informacji naukowej w zakładach i instytutach stanowi jedną z najpoważniejszych przeszkód w osiąganiu zamierzonych rezultatów pracy naukowej” (s. 266). „Być może, warto zdawać sobie sprawę, że pod wymienionymi wyżej względami jesteśmy, w stosunku do państw wysoko rozwiniętych, opóźnieni o lat kilkadziesiąt” (s. 275).

Sądzę, że przytoczone opinie, potwierdzające zresztą znane powszechnie fakty, wskazują na pilną potrzebę podjęcia szerokich badań dotyczących źródeł informacji, ich dopływu do krajowych zbiorów (z uwzględnieniem właściwych kryteriów doboru), rozmieszczenia zbiorów informacyjnych oraz organizacji dostępu do nich — zgodnie z potrzebami użytkowników. Rozpoznawanie tych potrzeb należy do podstawowych zadań badawczych, bez których rozwiązania trudno będzie zrealizować ambitny i słuszny program SINTO.

Wydaje się również, że w badaniach na rzecz SINTO powinny być

³ Dane zaczerpnięte z artykułu Cz. Daniłowicza: Selektywna dystrybucja informacji w obsłudze badań naukowych w Politechnice Wrocławskiej. *Prz. bibliot.* 1977 R. 45 z. 1 s. 49—60.

⁴ Na podobne zjawisko, występujące również w innych krajach, zwraca uwagę Ch. P. Bourne w artykule Computer-based reference services as an alternative means to improve resource-poor local libraries... (*International Library Review* 1977 Vol. 9 nr 1 s. 43—50), pisząc: „Local collections are often so weak, and current journal subscriptions so limited, that it becomes very difficult to follow up on the results of a good SDI or retrospective search. In fact it has even been suggested that it is an unkindness to provide good reference retrieval service if the user can only be frustrated by hearing about so many relevant publications that are unavailable because of problems with the supporting document delivery system”.

względnione także zagadnienia związane z udziałem ludzi w realizacji projektowanego systemu informacji. Poza problemem potrzeb użytkowników, niezwykle ważnym i ciągle aktualnym, nasuwają się tematy dotyczące różnych grup pracowników informacji naukowej: bibliotekarzy, dokumentalistów, archiwistów, projektantów i realizatorów zautomatyzowanych systemów informacyjnych, organizatorów działalności informacyjnej, dydaktyków i badaczy w dziedzinie informacji naukowej — ich statusu, kwalifikacji, systemu kształcenia i doskonalenia⁵.

Wreszcie należy podkreślić potrzebę prowadzenia prac badawczych związanych z zagadnieniem ustalania pojęć i terminologii w zakresie teorii i praktyki informacji naukowej. Celem tych prac, rozwijanych zarówno w poszczególnych krajach, jak i na terenie międzynarodowym, jest doskonalenie metod porozumiewania się tak w praktycznej działalności informacyjnej, jak i w komunikowaniu wyników prac badawczych, jak również w przekazywaniu wiedzy z zakresu informacji naukowej w toku procesów dydaktycznych⁶.

Na zakończenie tej części mojej wypowiedzi — uwaga ogólna, przypominająca, że badania w dziedzinie informacji naukowej (w szerokim rozumieniu tego pojęcia), obejmującej część procesów komunikacji międzyludzkiej, stanowią domenę nauk społecznych. Nie wyklucza to oczywiście potrzeby prowadzenia i rozwijania badań nad usprawnieniem technik i narzędzi warunkujących formalną i materialną efektywność procesów informacyjnych. Badania te, doskonaląc instrumenty działania, przyczyniają się w sposób pośredni do spełnienia właściwych zadań działalności informacyjnej — osiągnięcia społecznej efektywności informacji, która polega na zaspokojeniu potrzeb związanych z uzyskiwaniem wiedzy w realizacji określonych celów społecznych lub indywidualnych.

ORGANIZACJA BADAŃ

Bogata i złożona problematyka badań, które powinny być rozwijane w celu stworzenia racjonalnych podstaw dla realizacji programu krajowego systemu informacji SINTO, wymaga odpowiedniej organizacji badań. Podstawą tej organizacji powinien być kompleksowy, perspektywiczny plan prac badawczych, przygotowany przez Instytut INTE w po-

⁵ Do tej grupy tematycznej należy przygotowana w Zakładzie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Łódzkiego oraz w Instytucie INTE praca doktorska mgra inż. Jerzego Szwałbego: *Zadania i sytuacja pracowników informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w Polsce (1977, maszynopis)*, oparta na obszernym piśmiennictwie i badaniach ankietowych przeprowadzonych wśród pracowników informacji naukowej w różnych resortach.

⁶ O dużym i stale rosnącym zainteresowaniu problematyką terminologii w dziedzinie informacji naukowej świadczy obszerna bibliografia z tego zakresu *Terminologia Informatyki*. (Bibliograficzny ukazatel) robot. Naučný redaktor A. I. Michajlov. Moskwa (1978) opublikowana przez WINTI jako tom I serii *Itogi Nauki i Techniki*. *Informatika*. Bibliografia ta o zasięgu międzynarodowym (licząca 1823 pozycje) rejestruje zarówno prace zawierające spisy i definicje terminów (słowniki, encyklopedie, tezaury, normy, wykazy skrótów) z zakresu szeroko ujętej problematyki informacji naukowej, jak również prace teoretyczne poświęcone w całości lub w części tej problematyce.

rozumieniu z zainteresowanymi instytucjami i organizacjami. Zadania w zakresie realizacji prac przewidzianych w planie powinny być podzielone pomiędzy IINTE i inne placówki: instytuty (zakłady) bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w wyższych uczelniach, biblioteki, ośrodki inte, archiwa.

W Instytucie INTE powinny być prowadzone przede wszystkim prace o charakterze podstawowym, m.in. dotyczące metodologii badań w różnych ich aspektach, prace teoretyczne i terminologiczne, a także prace analityczno-przeładowe, przedstawiające rozwiązania — w skali międzynarodowej — różnych problemów związanych z budową narodowych systemów informacji, oraz prace podsumowujące w sposób krytyczny poszczególne etapy realizacji SINTO.

Nasuwa się tu refleksja, że Instytut INTE powinien mieć większe niż dotychczas możliwości prowadzenia prac naukowych podstawowych, które mogłyby stanowić podbudowę teoretyczno-metodologiczną dla badań o charakterze pragmatycznym, służących bezpośrednio celom praktycznym. Warto powołać się tutaj na przykład WINITI, który prowadzi działalność naukową o bardzo zróżnicowanym profilu, publikując — poza szeroko rozbudowanymi wydawnictwami bibliograficzno-dokumentacyjnymi — liczne prace teoretyczne, metodologiczne, a nawet historyczne⁷.

Trzeba zdać sobie sprawę, że IINTE znajduje się w odmiennej sytuacji niż inne instytuty resortowe, które mogą oprzeć swoje prace badawcze i rozwojowe na badaniach podstawowych prowadzonych w pokrewnych placówkach naukowych innych pionów nauki (PAN lub szkolnictwa wyższego). Instytut INTE natomiast jest centralną placówką badawczą, powołaną do podejmowania we własnym zakresie oraz koordynowania w skali krajowej prac naukowych, których tematyka powinna objąć szeroki krąg zagadnień związanych zarówno z teorią, jak i praktyką informacji naukowej.

Zaniedbywanie badań podstawowych w ciągu długoletniej działalności Instytutu doprowadziło w rezultacie do sytuacji, w której wartość wykonywanych w Instytucie prac badawczych budziła uzasadnione wątpliwości i zastrzeżenia. Wpływało to w sposób zdecydowanie ujemny na prestiż naukowy i społeczny Instytutu, a także odbijało się niekorzystnie zarówno na rozwoju nauki o informacji naukowej, jak i praktycznej działalności informacyjnej w kraju.

Dlatego też podjęte przez obecne kierownictwo Instytutu starania, mające na celu podniesienie poziomu pracy naukowej w tej placówce oraz odpowiednie ukierunkowanie tej pracy, należy uznać za sprawę

⁷ Tak np. wśród wydawnictw WINITI w ostatnich latach znalazła się praca poświęcona pionierowi dokumentacji P. Otletowi (W. B. Rayward: *The universe of information. The work of Paul Otlet for documentation and international organization*, Moscow 1975).

bardzo istotną i ważną dla rozwoju informacji naukowej, jej teorii i praktyki, a w konsekwencji — dla realizacji programu krajowego systemu informacji SINTO.

MARIA DEMBOWSKA

RESEARCH WORK IN SCIENTIFIC INFORMATION AND THE SINTO PROGRAM

The realization of the SINTO system requires extension of the research work upon the following problems:

1) the role of libraries in the national system of information (organization of collections and information services),

2) professionals taking part in the realization of the national system of information — their status, qualifications and education (schooling),

3) terminology used in the theory and practice of scientific information.

The organization of the research work should consist in central planning and in execution divided among the institutions concerned (libraries, centres of scientific, technical and economical information, academic institutes of library and information science) with the Institute of Scientific, Technical and Economical Information as a co-ordinator at the top.

AUTOMATYZACJA I MECHANIZACJA PRACY
W BIBLIOTEKACH WIELKIEJ BRYTANII¹

Biblioteki angielskie od kilku lat coraz powszechniej wykorzystują komputery do prac bibliotecznych. Rozwój komputeryzacji w bibliotekach uczelnianych i bibliotekach publicznych nastąpił w połowie lat 60-tych, lecz dopiero w latach 70-tych zaczęto stosować komputery na szerszą skalę.

Główne kierunki badań i istniejących już rozwiązań technicznych w zakresie mechanizacji i automatyzacji procesów bibliotecznych dotyczą przede wszystkim gromadzenia zbiorów i ich ewidencji, maszynowego opracowania katalogów poszczególnych bibliotek, jak również katalogów centralnych, opracowywania wykazów nowości, systemów kontroli udostępniania, wypożyczania międzybibliotecznego sposobów magazynowania oraz służby informacyjnej.

Na szczególną uwagę zasługuje wprowadzenie komputeryzacji do prac związanych z katalogowaniem oraz do rejestracji wypożyczeń i zwrotów (tzw. issue system). Ciekawe rozwiązania techniczne stosowane są również w celu zabezpieczenia zbiorów przed kradzieżą.

Systemy komputeryzacji katalogów często związane są z daleko rozwiniętą współpracą bibliotek. Dotyczy ona przede wszystkim wypożyczania międzybibliotecznego oraz wspólnego tworzenia katalogów. Obejmuje biblioteki znajdujące się na terenie jednego miasta, regionu lub też położone w różnych miastach Wielkiej Brytanii czy nawet Europy.

Do najbardziej znanych i największych systemów zajmujących się współpracą międzybiblioteczną należy system LASER (London And South Eastern Library Region). Został on utworzony 30 stycznia 1969 r. z połączenia Regional Library Bureaux oraz London Union Catalogue². Zadaniem systemu jest kierowanie działalnością biblioteczną i jej doskonalenie przez popieranie i rozwój współpracy między bibliotekami i innymi instytucjami powiązаныmi z nimi, znajdującymi się na terenie regionu lub poza regionem. Region ten, obejmujący teren Londynu i Południowo-Wschodniej Anglii (9 hrabstw), zamieszkiwany przez ok. 16 mln ludności, jest najbardziej zaludnionym obszarem Wielkiej Brytanii. System finansowany jest przez instytucje członkowskie.

W ramach systemu LASER współpracują przede wszystkim biblioteki publiczne oraz niektóre uniwersytety, instytuty, politechniki, towarzystwa, urzędy państwowe.

Wypożyczanie międzybiblioteczne, stanowiące jeden z głównych celów systemu, jest ułatwione dzięki katalogom centralnym, które rejestrują zbiory wszystkich bibliotek objętych systemem. Początkowo bazę stanowiły dwa duże katalogi centralne w układzie alfabetycznym, obejmujące zbiory niebeletrystyczne, znajdujące się

¹ Wrażenia z wizyty studyjnej w bibliotekach angielskich, zorganizowanej przez The British Council dla grupy bibliotekarzy polskich w okresie 13-27 lutego 1977 r.

² Początki tej współpracy datują się od 1965 r., kiedy po połączeniu dzielnic Londynu pod wspólnym zarządem doszło do centralizacji sieci bibliotecznej i niektóre dzielnice zaczęły produkować wspólne katalogi przy pomocy komputerów. Zob. K. W. Humphreys: Najnowsze problemy bibliotekarstwa w Wielkiej Brytanii. Roczn. Bibl. Nar. 1972 [R.] 8 s. 5-24.

w bibliotekach regionu. Obecnie prowadzone są dwa katalogi porządkujące materiały w nowych, niekonwencjonalnych układach. Jeden sporządzany jest według numerów książek podawanych w *The British National Bibliography (BNB)* za l. 1950-1969, drugi to spis porządkowany od 1970 r. według międzynarodowego znormalizowanego numeru książki (International Standard Book Number — ISBN). Opisy katalogowanych książek uzupełniane są sigłami bibliotek posiadających daną pozycję. Katalogi te są wytwarzane w formie czytelnej dla maszyny w centrum komputerowym systemu LASER.

Poszczególne biblioteki, po zakupieniu książek lub nawet na podstawie zgłaszanych do wydawców zamówień, przesyłają do centrali wykazy tych książek porządkowane według ISBN, po czym następuje wprowadzenie każdej pozycji do pamięci komputera z kodem określającym lokalizację. Dane te poprzez ISBN łączone są z opisem książki istniejącym już w pamięci komputera. Podstawową bazę stanowią produkowane co tydzień taśmy magnetyczne zawierające opisy *BNB* z zastosowaniem formatu MARC *BNB*.

Wszystkie opisy znajdujące się w pamięci komputera, uzupełnione kodem odpowiedniej biblioteki, stanowią podstawę katalogu centralnego. Co dwa miesiące komputer sporządza wykazy w postaci taśmy magnetycznej, na której podstawie wydawane są centralne katalogi mikrofilmowe. Powstają one przez przeniesienie techniką COM (Computer Output Microfilm) danych z taśmy magnetycznej na taśmę filmową 16 mm. Uzupełniane co dwa miesiące katalogi zawierają około 5000 nowych opisów.

Ponieważ opisy porządkowane są m.in. według ISBN, aby odszukać poszukiwaną książkę, należy znać jej międzynarodowy znormalizowany numer. Od 1970 r. podawany jest on we wszystkich książkach angielskich oraz w opisach bibliograficznych.

Dzięki katalogom centralnym każda biblioteka ma możliwość sprawdzenia, jakie książki znajdują się w innych bibliotekach, i może bezpośrednio wypożyczać poszukiwaną pozycję. Wypożyczenia międzybiblioteczne stale rosną. Na przykład, w okresie sprawozdawczym systemu LASER, od 1 kwietnia 1975 do 31 marca 1976 r. wypożyczenia te wynosiły 189 000 pozycji³.

Od 1973 r. prowadzone są również prace nad konwersją w formie czytelnej dla maszyny centralnego katalogu retrospektywnego, obejmującego zbiory bibliotek po 1901 r. Są one prowadzone przy ścisłej współpracy z the British Library Bibliographic Services Division. Ok. 1 mln opisów z centralnych katalogów LASER, zawierających ok. 1,5 mln pozycji, przekształcono już na formę czytelną dla maszyny (w tym ok. 700 000 opisów zbiorów z l. 1950-1974 — wg numerów *BNB/ISBN* oraz ok. 300 000 opisów książek z l. 1901-1949, nie zarejestrowanych w *BNB* i nie posiadających numerów ISBN)⁴.

W ostatnich latach w bibliotekach objętych systemem LASER zaczęto wprowadzać „systemy minikomputerowe” w celu usprawnienia prowadzenia katalogu centralnego oraz wypożyczeń międzybibliotecznych. M.in. w jednej z bibliotek publicznych, w Centralnej Bibliotece w Sutton (Wielki Londyn) zainstalowano terminal komputera, dla którego centrum komputerowe mieści się w Worcester Park i jest wyposażone w komputer średniej wielkości IBM 370/145. Od 1975 r. Biblioteka wykorzystuje tygodniowe taśmy magnetyczne *BNB*. Dzięki istniejącej końcówce zaopatrzonej w monitor ekranowy (Visual Display Unit) prowadzone są bieżące zapisy katalogowe oraz udzielane są informacje o zbiorach, których opisy znajdują się w pamięci komputera. Terminal służy również do tworzenia zapisów komputerowych dla katalogów retrospektywnych, które oczekują na konwersję w

³ LASER. List of members and annual report 1975-1976. London 1976.

⁴ British National Bibliography wydawana jest od 1950 r.

formie czytelnej dla maszyny. Uzyskanie informacji jest możliwe wg ISBN, numerów akcesji książek i wg autorów.

Biblioteka w Sutton od 1976 r. otrzymuje również uzupełniane co 2 miesiące katalogi mikrofilmowe i takie same katalogi rozsyłane są do 9 filii Biblioteki Centralnej.

Obok systemu LASER, drugim skomputeryzowanym systemem współpracy bibliotek, obejmującym gromadzenie i katalogowanie jest system BLCMP (Birmingham Libraries Co-operative Mechanisation Project) działający od 1969 r. Początkowo systemem współpracy objęte były 3 biblioteki: Birmingham University Library, Aston University Library oraz Birmingham Public Libraries. Obecnie, poza wymienionymi bibliotekami, współpracuje w systemie 6 innych bibliotek brytyjskich a ponadto Aarlborg University Library [Dania] oraz European University Institute we Florencji. Można więc mówić o współpracy międzynarodowej w tym systemie.

System pracuje na zasadzie wykorzystania wydawanych bieżąco przez British Library opisów bibliograficznych BNB na taśmach magnetycznych oraz taśm Biblioteki Kongresu. Ponadto wykorzystywane są spisy bibliograficzne BNB z lat wcześniejszych (1950-1968) oraz katalogi centralne systemu LASER.

Otrzymywane taśmy stanowią podstawę do tworzenia katalogu centralnego oraz katalogów dla poszczególnych bibliotek. Dane te uzupełniane są dodatkowymi opisami bibliograficznymi sporządzanymi przez poszczególne biblioteki dla książek zagranicznych i broszur, które nie są uwzględnione na taśmach *Brzytyjskiej Bibliografii Narodowej* i Biblioteki Kongresu. Opisy na taśmach magnetycznych, dzięki zaletom formatu MARC, mogą być wykorzystywane przy produkowaniu katalogów dla wszystkich bibliotek systemu. Podstawą wyszukiwania książek jest ich ISBN. Każda biblioteka ma możliwość uwzględnienia tej części opisu, która jest przydatna do jej katalogów. Komputer może produkować różne rodzaje katalogów w dowolnej formie: kartkowej, książkowej, mikrofilmowej, mikrofiszowej.

W ramach systemu BLCMP wydawane są obecnie katalogi alfabetyczne, tytułowe, systematyczne, wydawnictw ciągłych oraz miesięczny katalog centralny dla wszystkich współpracujących bibliotek. Istnieją również możliwości wydawania katalogów specjalnych, np. katalogu książek dla dzieci lub kartkowego katalogu dla celów skontrum (katalog w układzie topograficznym). Większość bibliotek korzysta z katalogów w formie mikrofilmowej, przede wszystkim ze względu na ich niski koszt.

Na przykład, współpracująca w systemie Centralna Biblioteka Publiczna Birmingham posiada dla zbiorów od 1973 r. katalogi mikrofilmowe. W celu ułatwienia posługiwania się nimi, mikrofilmy przechowywane są w różnokolorowych kasetach (katalog centralny w żółtych, katalog alfabetyczny w fioletowych, katalog systematyczny w zielonych a katalog czasopism w kasetach brązowych). Natomiast katalogi z l. 1879-1962 zostały sfotografowane i wydane w formie książkowej. Jedynie katalogi zbiorów z okresu 1963-1973 pozostają nadal w tradycyjnej formie kartkowej.

Obok biblioteki opracowujących katalogi na zasadzie współpracy, liczne biblioteki pracują na bazie własnych, lokalnych programów automatyzacji i również sporządzają katalogi przy pomocy komputera. Katalogi te najczęściej występują w formie mikrofilmów lub mikrofisz. Na przykład, the City University Library w Londynie, w ramach lokalnego systemu katalogowania, wytwarza katalogi w formie mikrofisz (jedna mikrofisz zawiera 1500 opisów). Są to katalogi w układzie alfabetycznym i systematycznym (Klasyfikacja Dziesiąta Dewey'a). Zbiory do 1975 r. pozostają nadal w katalogu kartkowym.

Biblioteka Uniwersytecka w Bath również opracowuje swoje katalogi w formie mikrofisz przy pomocy komputera, będącego w posiadaniu Uniwersytetu. Ka-

talogi te zmieniane są co sześć tygodni. Kolejne wydanie jest uzupełnione opisami nowo zakupionych książek, natomiast co tydzień wydruki komputerowe informują o najnowszych nabytkach Biblioteki. Katalogi mikrofiszowe są opracowywane w kilku układach: autorskim, tytułowym, systematycznym oraz sporządzany jest dodatkowo indeks typu KWOC. Komputer produkuje kilkanaście kopii katalogu, które są umieszczone w różnych działach Biblioteki.

Na podstawie podanych tutaj przykładów przedstawiających tendencje komputeryzacji katalogów w bibliotekach angielskich należy jeszcze raz podkreślić znaczenie współpracy bibliotek w opracowywaniu katalogów, która ma m.in. na celu obniżenie kosztów tych prac, jak również stale prowadzone badania nad zmianą i ulepszaniem skomputeryzowanych procesów katalogowania. Katalogi w formie mikrofilmów lub mikrofisz mają tę zaletę, że produkowane są w licznych kopiach, ich wytwarzanie jest tańsze aniżeli sporządzanie tradycyjnych kart katalogowych, są więc bardziej opłacalne dla bibliotek, zajmują mało miejsca, wymagają właściwie tylko odpowiednich czytników. Czytniki te są zazwyczaj ustawiane we wszystkich działach biblioteki, na różnych piętrach, w różnych czytelniach.

Obok systemów komputeryzacji katalogów duże postępy osiągnięto w bibliotekach angielskich w dziedzinie automatycznej rejestracji wypożyczeń. Skomputeryzowane systemy kontroli udostępniania mają na celu m.in. przyspieszenie rejestracji wypożyczeń z myślą o oszczędzaniu czasu czytelnikom i bibliotekarzom, prowadzenie pełniejszego i dokładniejszego zapisu wypożyczanych materiałów, ułatwienie prowadzenia statystyki, kontrolę terminowości zwrotów, przygotowywanie wykazów książek rezerwowanych i przetrzymywanych.

Pierwszy w Wielkiej Brytanii automatyczny system w zakresie wypożyczeń został wprowadzony w 1968 r. w West Sussex County Library w Chichester.

W bibliotekach publicznych, m.in. we wspomnianej już Bibliotece Centralnej w Sutton, bardzo popularny jest skomputeryzowany system wypożyczeń, tzw. Plessey Library Pen. Zapis wypożyczenia odbywa się przez pociągnięcie pióra świetlnego po specjalnej nalepce zamieszczonej na karcie przedtytułowej książki z zakodowaną na niej sygnaturą. Do pamięci komputera zostają przekazane informacje o wypożyczeniach danego czytelnika, którego karta z numerem identyfikacyjnym została wcześniej wprowadzona do komputera. Wszelkie operacje związane z rejestracją wypożyczeń, statystyką, sporządzaniem monitów dla czytelników przetrzymujących książki są wykonywane przez komputer.

Do rejestracji wypożyczeń stosowane są również inne zautomatyzowane systemy, opracowywane często lokalnie, np. przez biblioteki wyższych uczelni. Są one szczególnie przydatne w tych bibliotekach ze względu na dużą liczbę czytelników, dając możliwość bieżącej kontroli wypożyczeń.

Zautomatyzowany system kontroli obiegu książek (w trybie on-line) zastosowano w 1975 r. w Bibliotece Uniwersyteckiej w Bath. Biblioteka wykorzystuje do tego celu komputer Burroughs B 1726. Wszystkie książki znajdujące się w Bibliotece zaopatrzone są w karty dziurkowane 80-kolumnowe, na których zakodowane są dane identyfikujące określoną książkę wraz z informacją, na jaki okres może być wypożyczona. Jest to związane z trzema rodzajami wypożyczeń. Mogą być one krótkotrwałe — kilkugodzinne, tygodniowe i 4-tygodniowe. Dziurkowane karty czytelników — 22-kolumnowe — zawierają zakodowane informacje dotyczące danego czytelnika (nazwisko, adres, wydział) oraz zaopatrzone są w jego fotografię i podpis.

Rejestracja wypożyczeń i zwrotów odbywa się na zasadzie wprowadzenia do pamięci komputera przez końcówkę wczytującą (2 terminale Burroughs TV 1100) karty czytelnika i karty książki. Do systemu włączony jest również terminal z monitorem ekranowym (Burroughs TD 700), który jest wykorzystywany do udzielania bieżących informacji na temat wypożyczeń oraz do zgłaszania rezerwacji książek.

M.in. na ekranie monitora w ciągu kilkunastu sekund można uzyskać informacje, jakie książki są wypożyczone przez określonego czytelnika, kto wypożyczył daną pozycję, czy są zgłoszone rezerwacje na określoną książkę, kiedy książka powinna być zwrócona do biblioteki, jak często dana pozycja jest wypożyczana itp.

Dzięki automatycznej rejestracji wypożyczeń komputer sporządza również różnego rodzaju zestawienia: statystykę czytelników i wypożyczeń, listy z upomnieniami dla czytelników przetrzymujących książki (drukowane są one przez drukarki będące dodatkowym wyposażeniem systemu komputerowego) oraz listy informujące o odłożonych, zarezerwowanych książkach.

Interesujący system, działający również w trybie on-line, zastosowano w 1976 r. w nowo wybudowanym gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej w Bristolu. Proces wypożyczania w tym systemie odbywa się na bardzo prostych zasadach. Kartę czytelnika z zakodowanym numerem wkłada się do specjalnego otworu terminala wypożyczeń i zwrotów, będącego ladą wypożyczeń. Następnie książkę, z przyklejoną na wewnętrznej stronie okładki nalepką z zakodowaną przez odpowiedni układ punktów sygnaturą, przesuwają po specjalnym pulpicie umieszczonym na ladzie. Podobna operacja odbywa się przy zwrocie książek i przy prolongacie wypożyczeń. Wprowadzenie do pamięci komputera danych o wypożyczeniach lub zwrotach odbywa się w trakcie przesuwania książki po pulpicie. Wykorzystując dodatkowo terminal z monitorem ekranowym można również dokonać rezerwacji książek, uzyskać informacje o wypożyczonych materiałach, o aktualnym stanie wypożyczeń itp.

Ze skomputeryzowanymi systemami wypożyczeń, działającymi na podobnych lub innych zasadach, można się spotkać w wielu bibliotekach uczelnianych, m.in. w Bibliotece the City University of London i Bibliotece the School of Oriental and African Studies Uniwersytetu Londyńskiego.

Systemy te nie zawsze działają w trybie on-line, umożliwiającym konwersację z komputerem. Często wypożyczenia czy zwroty rejestrowane są na taśmie papierowej, z której w wolnych godzinach pracy komputera, np. w nocy, sporządzane są potrzebne danej bibliotece zestawienia statystyczne oraz różnego rodzaju wykazy.

Wśród innych zastosowań mechanizacji i automatyzacji w bibliotekarstwie angielskim należy zwrócić uwagę na sprawę zabezpieczenia zbiorów przed kradzieżą. W związku z powszechnie przyjętym w bibliotekach angielskich wolnym dostępem do zbiorów, coraz częściej stwierdzano liczne straty księgozbioru. Problem ten wymagał więc szybkiego rozwiązania. W ostatnich latach wiele bibliotek wprowadziło systemy automatycznej kontroli wynoszonych z biblioteki materiałów. W związku z tym książki zaopatrywane są w specjalne wklejki, paski, taśmy, niewidoczne dla czytelnika, a specjalne urządzenie instalowane przy wyjściu „wykrywa”, które książki są wynoszone przez czytelnika bez dokonania rejestracji wypożyczenia.

Na zakończenie podkreślić wypada fakt, że w ciągu krótkiego czasu, obejmującego kilka ostatnich lat, automatyzacja w bibliotekach angielskich stała się sprawą niemal powszechną. Wprowadzenie techniki komputerowej do procesów bibliotecznych jest w Wielkiej Brytanii ściśle związane z rozumieniem funkcji i zadań współczesnej biblioteki oraz nowoczesną koncepcję współpracy międzybibliotecznej. Współpraca bibliotek podejmowana jest m.in. w celu zwiększenia efektywności działań bibliotecznych przy jednoczesnym obniżeniu ich kosztów. Na szczególną uwagę zasługuje również ściśła zależność rozwijającej się współpracy oraz komputeryzacji katalogów od stale ulepszanej, w pełni zautomatyzowanej *Brytyjskiej Bibliografii Narodowej*⁵.

Danuta Konieczna

⁵ R. T. Kimber: Library automation in Britain 1969. *Libri* 1969 Vol. 19 nr 4 s. 292-303.

XV KRAJOWA NARADA INFORMACJI (Katowice, 15-16 lutego 1977)

XV Krajowa narada informacji została zorganizowana przez Centrum INTE przy udziale Ośrodka Postępu Technicznego w Katowicach. W Naradzie wzięli udział przedstawiciele bibliotek, archiwów i ośrodków informacji oraz goście z Francji, Rumunii i ZSRR — łącznie ok. 400 osób.

Celem Narady było przedstawienie i przedyskutowanie problemów związanych z realizacją projektu Systemu Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej SINTO, przede wszystkim zagadnień najistotniejszych dla pierwszego etapu budowy systemu.

W pierwszym dniu obrad plenarnych zostały wygłoszone trzy referaty: Zadania krajowej służby informacji w programie budowy SINTO (inż. Mieczysław Derentowicz, dyrektor generalny Centrum INTE) i Zagadnienia realizacji prac naukowobadawczych dla potrzeb SINTO (prof. dr hab. Konrad Fiałkowski, dyrektor Instytutu INTE), Współpraca międzynarodowa w dziedzinie informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (mgr Florian Atkonis, kierownik Zespołu Współpracy Międzynarodowej Centrum INTE).

Następnie obrady toczyły się w trzech zespołach problemowych:

- 1) w Zespole ds. prac naukowobadawczych pod przewodnictwem prof. dra hab. K. Fiałkowskiego,
- 2) w Zespole ds. zasad gromadzenia i dokumentowania zbiorów źródeł informacji pod przewodnictwem prof. dra hab. Juliusza Lecha Kulikowskiego, dyrektora Sekretariatu Komitetu Informatyki,
- 3) w Zespole ds. kształcenia i szkolenia kadr dla SINTO pod przewodnictwem dra Jerzego Steszenki, kierownika Zespołu Szkolenia i Doskonalenia Kadr Centrum INTE.

Wnioski z obrad zespołów zostały przedstawione na końcowych obradach plenarnych w ramach podsumowania przebiegu Narady.

W związku z Naradą zorganizowano trzy wystawy:

- 1) Międzynarodowego Centrum Informacji Naukowej i Technicznej,
- 2) Służby Selekttywnej Dystrybucji Informacji w Ośrodku Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej,
- 3) Wydawnictw krajowych placówek informacji.

OBRADY ZESPOŁU DO SPRAW PRAC NAUKOWOBADAWCZYCH

Podstawę dyskusji stanowił wygłoszony w czasie obrad plenarnych referat prof. dra hab. K. Fiałkowskiego¹. Ponadto wygłoszono szereg referatów i komunikatów naukowych związanych z tematyką Zespołu, a mianowicie: Doświadczenia Biblioteki Narodowej w pracach nad zautomatyzowanym systemem informacji bi-

¹ Zob. K. Fiałkowski: Główne kierunki prac naukowobadawczych i projektowych dla systemu SINTO. *Prz. bibliot.* 1977 R. 45 z. 2 s. 109—115.

biotecznej i bibliograficznej (doc. dr R. Cybulski, Biblioteka Narodowa), Prace w zakresie informatyki prawniczej prowadzone w Bibliotece Sejmowej (mgr T. Kozanecki, Biblioteka Sejmowa), Rola archiwów w SINTO (prof. dr Z. Kolankowski, Archiwum PAN), Środowiskowy międzybiblioteczny system informatyczny KRAKUS (dr J. Czerni, Biblioteka Główna Politechniki Krakowskiej), Prace badawcze dla potrzeb SINTO prowadzone w Politechnice Wrocławskiej (dr inż. Cz. Daniłowicz, Biblioteka Główna Politechniki Wrocławskiej), Języki informacyjne dla potrzeb SINTO (dr E. Scibor, Instytut INTE), Doświadczenia i wyniki własne z automatyzacji procesów informacyjno-bibliotecznych w naukowej informacji medycznej (prof. dr hab. F. Widy-Wirski, Główna Biblioteka Lekarska), Problemy projektowania i unifikacji formatu dla potrzeb SINTO (dr inż. H. Rybiński, Instytut INTE), Normalizacja zagadnień informacji warunkiem spójności w SINTO (mgr. inż. Elżbieta Łazanowicz, Instytut INTE).

Jak z przytoczonych tytułów referatów wynika, problematyka Zespołu ds. prac naukowobadawczych była dosyć wszechstronnie reprezentowana przez różne środowiska bibliotekarskie i placówki badawcze. Jej bogactwo nie pozwala na szczegółowe ustosunkowanie się do wszystkich poruszonych zagadnień, tym bardziej że całość materiałów z XV Narady będzie ogłoszona drukiem w *Aktualnych Problemach Informacji i Dokumentacji*. Można tu jedynie zwrócić uwagę na pewne węzłowe zagadnienia badawcze, które mają zasadnicze znaczenie dla budowy SINTO. Pierwsze doświadczenia w zakresie automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych szereg bibliotek ma już za sobą. Są to przede wszystkim biblioteki spełniające funkcje centralne w państwie bądź też przewidziane do pełnienia takich funkcji w ramach SINTO, jak Biblioteka Narodowa, Biblioteka Sejmowa, Główna Biblioteka Lekarska. Poważne osiągnięcia ma Biblioteka Główna Politechniki Wrocławskiej, która wdrożyła system APIN oraz upowszechniła system selektywnej dystrybucji informacji na podstawie zagranicznych serwisów informacyjno-bibliograficznych z pięciu baz danych. Przykładem systemu środowiskowego terytorialnego jest KRAKUS (Krakowski Regionalny Abonencki Kombinat Informacji Użytkowników Stowarzyszonych), który powstał w Krakowie jesienią 1975 r. i obejmuje obecnie 5 bibliotek uczelnianych oraz Miejską Bibliotekę Publiczną. Są to ośrodki przyjmujące na siebie rolę pilotażowo-doświadczalną, których metody będą mogły być stopniowo upowszechniane.

Nie mniej ważne znaczenie posiadają prace normalizacyjne i unifikacyjne prowadzone głównie w Bibliotece Narodowej i Instytucie INTE, które mają na celu ujednoczenie zasad opisu różnego typu dokumentów dla umożliwienia przepływu informacji pomiędzy poszczególnymi ogniwami SINTO. Obok unifikacji formatów zapisu danych bibliograficznych istotne znaczenie mają prace badawcze nad wprowadzeniem obowiązującej w SINTO klasyfikacji rzeczowej dokumentów czyli ujednoczonych języków informacyjnych.

Wydaje się, że problemem najmniej docenianym — i to niesłusznie — jest problem faktycznych i potencjalnych użytkowników przyszłego systemu. Dowodem tego niedoceniań jest choćby sprawa proporcji w podziale środków na badania naukowe dla SINTO, w której zaledwie 10% przeznaczona jest na zagadnienia metodologiczno-organizacyjne, w tym badania potrzeb użytkowników informacji. SINTO ma być systemem dla użytkowników, systemem otwartym, dlatego też wymagania ich muszą być brane pod uwagę. Istnieje więc potrzeba odpowiedniego przygotowania ich do korzystania z usług informacyjnych.

Barbara Sordylowa

OBRADY ZESPOŁU DO SPRAW ZASAD GROMADZENIA
I DOKUMENTOWANIA ZBIORÓW ŹRÓDEŁ INFORMACJI

Obrady zagał prof. dr hab. J. L. Kulikowski wskazując na zagadnienia istotne dla realizacji SINTO². Przyjęcie koncepcji Systemu Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej SINTO, mimo dużych oporów, okazało się możliwe dzięki temu, że jest to system: wygodny dla użytkownika, respektujący istniejące układy organizacyjne, nie traktujący żadnych rozwiązań organizacyjnych i technologicznych jako ostatecznych; w założeniu ma być on systemem elastycznym, jako system w rozwoju i dlatego słuszniej jest mówić nie o systemie, a o programie SINTO.

W realizacji programu SINTO uczestniczyć będą trzy rodzaje placówek informacyjnych: biblioteki, archiwa i ośrodki informacji. Wszystkie one muszą pełnić funkcje informacyjne, jakkolwiek należy się liczyć z pewnymi różnicami co do zakresu tych funkcji w zależności od rodzaju placówki informacji. W przyszłości funkcje tych trzech rodzajów komórek informacyjnych będą się upodobniały, zwłaszcza na szczeblu zakładowym.

Program SINTO przewiduje trzy układy (podsystemy): centralny, dziedzino-gałęziowy, terytorialny. Przywiązuje się duże znaczenie do układu centralnego, zakładając jednocześnie możliwość łączenia dwóch układów — centralnego i dziedzino-gałęziowego, co znajduje swój wyraz w działalności bibliotek centralnych, które powinny być powoływane przy dużych ośrodkach badawczych.

Dla realizacji SINTO istotne znaczenie będzie miał podział zadań pomiędzy ośrodkami uczestniczącymi w poszczególnych podsystemach, gdyż w podsystemach dziedzino-gałęziowych informacja oparta jedynie na automatyzacji nie jest wystarczająca. Dlatego też rozwiązań dostępnych poprzez selektywną dystrybucję informacji nie należy traktować jako docelowych, ale jedynie jako pewien etap w rozwoju służb informacyjnych. Selektywna dystrybucja informacji nie obejmuje bowiem publikacji krajowych i nie wiąże informacji bibliograficznej z informacją biblioteczną — informując o istniejącym piśmiennictwie nie informuje, gdzie (w jakiej bibliotece) przechowywane są dokumenty.

Rozwiązaniem docelowym będą ośrodki dziedzino-gałęziowe dysponujące pełną informacją, stanowiącą podstawę do przygotowania informacji merytorycznej. Realizacja tego docelowego zadania uzależniona będzie od przyjęcia w SINTO pewnych stałych relacji między poszczególnymi ogniwami systemu. Zakładać należy, że żaden ośrodek dziedzino-gałęziowy nie będzie mógł zgromadzić wszystkich typów dokumentów, dlatego konieczna będzie współpraca ośrodków o pokrewnym profilu, z tym że każdy z ośrodków uczestniczących w systemie powinien sam decydować, z jakimi partnerami chce nawiązać współpracę w zakresie gromadzenia i dokumentowania zbiorów. Typowym przykładem może być współpraca w zakresie informacji patentowej pomiędzy Ośrodkiem Informacji Patentowej i ośrodkami branżowymi.

Ważną sprawą dla SINTO będą katalogi centralne, obecnie informacja biblioteczna jest wciąż jeszcze bardzo utrudniona. Poza katalogami ogólnokrajowymi, prowadzonymi przez Bibliotekę Narodową, powinny powstawać katalogi regionalne i specjalistyczne, powiązane systemem komputerowym.

W dyskusji wzięło udział 14 osób. Poruszano zagadnienia o charakterze ogólnym nawiązując do problemów wynikających z obrad plenarnych, zwłaszcza z referatu M. Derentowicza. Część wystąpień miała charakter informacyjno-sprawozdawczy i dotyczyła działalności placówek reprezentowanych przez dyskutantów.

² Zob. też J. L. Kulikowski: System Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej — SINTO. *Prz. bibliot.* 1975 R. 43 z. 1 s. 3—28.

Podsumowując obrady Zespołu ds. zasad gromadzenia i dokumentowania zbiorów źródeł informacji prof. J. L. Kulikowski stwierdził, że szczególne zainteresowanie dyskutantów budziły następujące zagadnienia: 1) celowość istnienia branżowych ośrodków informacji w strukturze SINTO; 2) system SDI i doprowadzanie serwisów zagranicznych do ośrodków dziedzinowo-gałęziowych; 3) konieczność organizowania konferencji specjalistycznych, m.in. na temat katalogów centralnych i SDI; 4) problemy zasad gromadzenia zbiorów w systemach terytorialnych, zwłaszcza szczebla wojewódzkiego; 5) zagadnienie bibliotek centralnych (w tym punkcie za szczególnie interesującą uznano propozycję dwuetapowego realizowania planu powoływania tych bibliotek).

OBRADY ZESPOŁU DO SPRAW KSZTAŁCENIA I SZKOLENIA KADR DLA SINTO

Obrady koncentrowały się na problematyce poruszonej w referacie dra J. Ste-szenki „Stan aktualny i kierunki rozwoju kształcenia i doskonalenia kadr dla potrzeb informacji oraz przygotowania użytkowników do korzystania z inte”. Wyek-sponowane zostały dwa zagadnienia: kształcenie i doskonalenie pracowników służb informacji naukowej oraz przygotowanie użytkowników do korzystania z informacji. Centrum INTE zaprezentowało swoje koncepcje i plany działania w stosunku do obu tych zagadnień. Zostały one przedstawione a następnie dyskutowane przez zebranych w kilku blokach tematycznych:

1. Kształcenie pracowników informacji na poziomie wyższym

Informacje na ten temat zawarte w referacie zostały uzupełnione wypowiedziami przedstawicieli instytutów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej uniwersytetów w Warszawie i Poznaniu oraz przedstawiciela Instytutu Informacji Naukowo-Technicznej Uniwersytetu Śląskiego. Omawiano programy studiów i ich różnorodne formy, zwłaszcza poświęcono dużo uwagi studiom międzywydziałowym i podyplomowym; podkreślano ich przydatność, ale jednocześnie trudności organizacyjne, hamujące rozwój tego typu kształcenia.

Zebrani zostali poinformowani o porozumieniu Centrum INTE z Instytutem Nauk Ekonomiczno-Społecznych Politechniki Warszawskiej, na którego mocy z początkiem 1977 r. zorganizowano seminarium doktoranckie z zakresu informacji naukowej dla osób, czynnych zawodowo. Jednym z głównych zadań Centrum INTE na najbliższe lata ma być dążenie do zorganizowania analogicznych studiów i seminariów w innych ośrodkach kraju.

2. Kształcenie pracowników informacji na poziomie średnim

Zebranych poinformowano, że Centrum INTE współpracuje z Instytutem Kształcenia Zawodowego w zakresie zmodyfikowania i aktualizacji treści programowych w policealnych studiach zawodowych o specjalności „dokumentacja i informacja naukowa, techniczna i ekonomiczna”, które dają absolwentom tytuł technika dokumentalisty, kształcąc w zakresie metodyki, techniki i organizacji prac informacyjnych. Studia policealne tego typu istnieją w Warszawie, Gdyni, Chorzowie i Kołobrzegu. Ponadto od r. szk. 1975/76 działa w Warszawie studium zaoczną dla osób już zatrudnionych w placówkach informacji.

Rozważana jest również w Centrum INTE koncepcja stworzenia 2-letniej szkoły pomaturalnej, która kształciłaby pracowników dla potrzeb placówek informacji — bibliotek, archiwów i ośrodków inte.

3. Doskonalenie pracowników informacji

Referat wprowadzający informował o dotychczasowych formach działalności w tym zakresie, zwłaszcza o kursach i konferencjach specjalistycznych organizowanych przez Centrum INTE przy współpracy z poszczególnymi resortami. Akcentowano konieczność zmian programowych i wprowadzenia nowych form szkolenia

(m. in. zorganizowanie szkolenia kadry kierowniczej służb informacji). Podkreślano współpracę z Instytutem Podwyższania Kwalifikacji Pracowników Informacji w Moskwie (IPKIR), informując o nowych formach tej współpracy — szkoleniu zaocznym, organizowanym w Polsce a opartym na programie tego Instytutu.

W dyskusji nad zagadnieniami kształcenia i doskonalenia pracowników informacji sugerowano konieczność dostosowania form i zakresu szkolenia do bieżących potrzeb placówek informacji z zachowaniem właściwych proporcji pomiędzy elementami wiedzy informatycznej i wiedzy o informacji naukowej. Wyrażano nadzieję, że deklaracja Centrum INTE, mówiąca o porozumieniu i współpracy zainteresowanych środowisk, doprowadzi rzeczywiście do stworzenia forum wymiany myśli i doświadczeń i że wśród tych zainteresowanych znajdują się przedstawiciele nie tylko ośrodków szkolących, ale również przedstawiciele instytucji, dla których szkoli się kadrę pracowników. Dopiero taka zintegrowana działalność byłaby podstawą dalszych modyfikacji i ulepszenia programów szkolenia pracowników informacji. Postulowano również pilne zwrócenie uwagi na status pracownika informacji naukowej i uporządkowanie postanowień prawnych w tej dziedzinie.

4. Przygotowanie użytkowników do korzystania z informacji

Przedmiotem rozważań były trzy grupy użytkowników: uczniowie szkół średnich, studenci oraz osoby pracujące zawodowo. Przedstawiono wyniki badań prowadzonych przez Centrum INTE i Instytut Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych — Szczecin nad stopniem realizacji zarządzenia Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego (Dz. urz. Min. Ośw. i Szk. Wyż. 1971 nr B-13) w sprawie wprowadzenia problematyki in-te do programów nauczania w szkołach średnich ogólnokształcących i zawodowych. Stwierdzono brak przygotowania kadry pedagogicznej do nauczania tego przedmiotu, brak odpowiednich materiałów dydaktycznych, niezadowalające przygotowanie bibliotek szkolnych do zadań, jakie nakłada na nie nowy program nauczania.

W dyskusji zwracano uwagę na dobrze rozwijającą się współpracę między Zespołem Szkolenia Centrum INTE i Instytutem Programów Szkolnych w przygotowaniach do wprowadzenia w średniej szkole dziesięcioletniej nauczania podstaw informacji naukowej; problematykę tę zamierza się włączyć do programu języka polskiego. Przygotowaniem kadry dydaktycznej do tych zadań zajmuje się Instytut Kształcenia Nauczycieli, który — jak poinformowano zebranych — prowadzi m. in. prace w zakresie dokumentowania piśmiennictwa pedagogicznego, co będzie pomocne w przygotowaniu nauczycieli do korzystania z informacji naukowej.

Na przykładzie regionu łódzkiego omawiano znaczenie współpracy szkół średnich z Nacelną Organizacją Techniczną; podkreślano również dobre rezultaty kooperacji Instytutu Badawczego Leśnictwa z kadrą pedagogiczną techników leśnych.

Równie ożywiona dyskusja, choć niestety niezupełnie wyczerpująca temat z powodu braku czasu, dotyczyła wprowadzania studentów szkół wyższych w zagadnienia informacji naukowej. Pismo Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego w tej sprawie (1971) miało charakter zalecający a nie obowiązujący, podobnie jak zalecenia dotyczące szkół średnich, toteż nie we wszystkich szkołach wyższych prowadzi się zajęcia z informacji naukowej dla studentów starszych lat. Szczupła kadra wykładowców rekrutująca się przede wszystkim z bibliotekarzy bibliotek głównych, brak odpowiednich materiałów dydaktycznych, a zwłaszcza trudności z wygospodarowaniem czasu na ten przedmiot powodują, iż o pełnej realizacji zarządzenia trudno jeszcze mówić. Tym bardziej podkreślano osiągnięcia takich bibliotek jak Akademia Górniczo-Hutniczej w Krakowie, Uniwersyteckiej w Poznaniu czy Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie. Postulowano zatem wprowadzenie przedmiotu „informacja naukowa” do programów studiów w szkołach wyższych oraz przygotowanie odpowiednich skryptów: ogólnego, wprowadzającego

w zagadnienia informacji naukowej, który mógłby służyć studentom wszystkich kierunków studiów, oraz serii skryptów specjalistycznych dla poszczególnych dyscyplin reprezentowanych w szkołach wyższych.

Centrum INTE zamierza dokonać zbadania sytuacji w zakresie realizacji zarządzenia MOiSW dotyczącego zajęć związanych z informacją naukową w szkołach wyższych.

W dyskusji podkreślono też, że niemal wszystkie biblioteki szkół wyższych prowadzą tzw. przysposobienie biblioteczne studentów pierwszego roku.

W stosunku do użytkowników informacji pracujących zawodowo postulowano zaktywizowanie w tym zakresie działalności branżowych ośrodków inte oraz dalszą współpracę odpowiednich instytucji z NOT, która ma duże zasługi w popularyzowaniu zagadnień informacji naukowej na kursach i poprzez różnego rodzaju wydawnictwa.

Wypowiedzi dyskutantów (głos zabierały 22 osoby) świadczą, że problemy kształcenia kadr pracowników informacji i szkolenia odbiorców są przez przedstawicieli placówek informacji traktowane jako pierwszoplanowe dla realizacji założeń SINTO, a przedstawione koncepcje Centrum INTE — jak się wydaje — stwarzają warunki do wymiany doświadczeń i prezentowania propozycji w skali szerszej, niż miało to miejsce dotychczas.

Hanna Zasadowa

BIBLIOTEKA POLSKIEJ AKADEMII NAUK W WARSZAWIE W 1976 ROKU

Rok 1976 był pierwszym okresem pracy Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, w którym nadzór naukowy nad Biblioteką — analogicznie jak nad placówkami naukowymi PAN — sprawował sekretarz Wydziału I. Pozytywne skutki tego stanu ujawniły się w zacieśnieniu kontaktu Biblioteki z Wydziałem I i podległymi mu placówkami poprzez udział przedstawiciela dyrekcji Biblioteki w posiedzeniach Wydziału I i w organizowanych przez Sekretariat Wydziału I PAN naradach kierowników placówek. Spotkania te pozwalały uzyskiwać informacje o bieżących i perspektywicznych kierunkach działalności Akademii.

W roku sprawozdawczym obowiązki statutowe Biblioteki zostały rozszerzone o merytoryczną opiekę nad gromadzeniem materiałów bibliotecznych krajowych dla biblioteki Stacji Naukowej PAN w Rzymie. Finansowanie gromadzenia zbiorów Stacji powierzono Biuru Współpracy Naukowej z Zagranicą a spedycję — Ośrodkowi Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych.

W okresie sprawozdawczym odbyło się jedno posiedzenie Rady Naukowej. Podstawowym punktem porządku obrad było przyjęcie sprawozdania z pracy Biblioteki za ubiegły rok. Na tym też posiedzeniu Rada Naukowa przedyskutowała i zaakceptowała przygotowane w Bibliotece wytyczne gromadzenia zbiorów.

W 1976 r. działało Kolegium Biblioteki jako organ doradczy dyrektora. Odbyło ono 12 posiedzeń, na których omówiono sprawy związane z realizacją podstawowych zadań i bieżącą działalnością Biblioteki, mających istotne znaczenie w jej pracy.

Według stanu na dzień 31 grudnia 1976 r. w Bibliotece PAN w Warszawie było 45 etatów, w tym 42 osoby były zatrudnione na pełnych etatach a 6 osób na niepełnych. W porównaniu z 1975 r. stan zatrudnienia zwiększył się o 2 etaty.

Budżet Biblioteki na 1976 r. wynosił 5 934 840 zł i został wykonany w wysokości 5 849 844 zł, co stanowi 98,54% wykorzystania całości środków budżetowych. Wydatki na zakup materiałów bibliotecznych wyniosły 937 830 zł, z tego na prenumeratę czasopism zagranicznych wydano 223 339 zł (w tym na czasopisma z krajów

kapitalistycznych 193 239 zł). W usługach materialnych większość wydatków stanowiły kwoty na remont Biblioteki, urządzenia biblioteczne i biurowe oraz urządzenie dodatkowych pomieszczeń magazynowych poza Pałacem Kultury i Nauki. Wyniosły one łącznie 398 015 zł. Remont Biblioteki był szczególnie uciążliwy, gdyż niektóre jej pomieszczenia nie były odnawiane od 20 lat. Wyposażenie Biblioteki w niektóre nowe urządzenia, remont pomieszczeń i sprzętu biurowego oraz przemieszczenie części księgozbioru pozwoliło na ulepszenie warunków wielu stanowisk pracy.

Według stanu na dzień 31 grudnia 1976 r. księgozbiór Biblioteki liczył:

wydawnictwa zwarte		88 164 wol.
wydawnictwa ciągłe		76 375 wol.
zbiory specjalne		6 647 wol.
rozprawy doktorskie i habilitacyjne	1 979	•
dokumenty życia naukowego	3 790	
inne	878	
ogółem		171 186 wol.

Zasób dubletów i druków zbędnych wynosił na koniec roku sprawozdawczego: druków zwartych 2439 wol., ciągłych 2300 wol.

Magazyny Biblioteki mogą pomieścić ok. 150 000 wol. Tak więc już w 1975 r. trzeba było ulokować pewną część zbiorów na korytarzach i w sali katalogowej, co stworzyło trudne warunki do magazynowania księgozbioru oraz zagrożenie pożarowe. Powstała pilna potrzeba radykalnej zmiany zaistniałej sytuacji. Po jej przeanalizowaniu postanowiono część zbiorów umieścić poza obrębem Pałacu Kultury i Nauki i stworzyć bibliotekę składową jako integralną część Biblioteki PAN w Warszawie. W wyniku podjętych starań uzyskano pomieszczenia magazynowe w Archiwum Rezerw Wieczystych Wydawnictw PAN w Tyborach-Kamiance. Równocześnie ustalono zasady selekcji materiałów przeznaczonych do zmagazynowania w bibliotece składowej oraz materiałów nie odpowiadających profilowi Biblioteki, które zamierzano przekazać innym bibliotekom.

W wyniku badań nad częstotliwością wykorzystania księgozbioru postanowiono przenieść do Tybor następujące partie druków zwartych: a) księgozbiór najstarszy (sygn. 1-15 000) z wyjątkiem tych tytułów, które były wypożyczone w 1975 i 1976 r.; b) księgozbiór zamknięty: prace doktorskie i habilitacyjne (sygn. 1-1813); c) zdezaktualizowane i częściowo zdekompletowane dublety encyklopedii i leksykonów.

W zakresie wydawnictw ciągłych wyselekcjonowano do biblioteki składowej: a) drugie egzemplarze wydawnictw PAN zawieszonych w l. 1965-1967 z zakresu nauk społecznych; b) czasopisma polskie i zagraniczne z zakresu nauk społecznych (ekonomiczne i statystyczne, etnograficzne, z zakresu historii sztuki, muzykologiczne, filologiczne, historyczne, pedagogiczne, prawnicze), które Biblioteka przestała gromadzić w l. 1965-1970 i które nie były wykorzystywane przez czytelników bądź wykorzystywane bardzo rzadko.

Selekcji nie podlegał księgozbiór byłego Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, który postanowiono zachować w całości w zbiorach Biblioteki na miejscu.

Ekspedycji wydawnictw do Tybor w liczbie 25 000 wol. dokonano w okresie od 2 czerwca do 4 sierpnia 1976 r. własnymi siłami całego zespołu Biblioteki.

Równocześnie czasopisma polskie i zagraniczne, które nie mieściły się w profilu zbiorów Biblioteki, postanowiono przekazać innym bibliotekom. Były to specjalistyczne czasopisma polskie i zagraniczne z zakresu nauk matematyczno-fizy-

cznych, chemicznych, geologicznych, geograficznych, rolniczo-leśnych, medycznych i technicznych; również bibliografie specjalistyczne i przeglądy dokumentacyjne z zakresu tych nauk. Czasopisma przeznaczone do nieodpłatnego przekazania umieszczono w 3 wykazach, które rozesłano do ponad 100 bibliotek. Najwięcej zgłoszeń wpłynęło na czasopisma biologiczne, chemiczne, medyczne, matematyczno-fizyczne i rolnicze. Łącznie Biblioteka przekazała innym bibliotekom 6187 wol. wydawnictw ciągłych.

Gromadzenie i opracowanie zbiorów

Kierunki pracy w zakresie gromadzenia zbiorów sprowadzały się do zapewnienia maksymalnego dopływu wydawnictw zgodnie z profilem Biblioteki, właściwego opracowania całości wpływu nabytków oraz zorganizowania prawidłowej ewidencji zbiorów. Istotne znaczenie miały przyjęte w 1976 r. wytyczne gromadzenia zbiorów, które wprowadziły jednoznaczne kryteria doboru materiałów.

Do zbiorów podstawowych wprowadzono w 1976 r.:

wydawnictw zwartych	2 117 wol.
wydawnictw ciągłych	1 539 wol.
zbiorów specjalnych	70 jednostek ewid.
(dokumenty życia naukowego)	
ogółem	3 726 jednostek ewid.

W stosunku do 1975 r. ilościowy wpływ zbiorów w 1976 r. jest niższy o 8,6%. Jest to z jednej strony wynikiem bardziej sprecyzowanych kryteriów doboru, zaś z drugiej strony — częściowym zahamowaniem w grudniu 1976 r. fakturowania wybranych pozycji przez sieć księgarską w Warszawie.

Po doświadczeniach ubiegłego roku gospodarka dubletami i drukami zbędnymi w 1976 r. kształtowała się również nieco inaczej. Wpływ dubletów i druków zbędnych został znacznie zahamowany, wyniósł on łącznie w drukach zwartych i ciągłych 574 wol. wobec 5126 wol. wpływu w 1975 r., czyli 11,2% w stosunku do wpływu roku poprzedniego. Do innych bibliotek lub na makulaturę przekazano łącznie 8993 wol. Akcja pozbywania się dubletów i druków zbędnych stanowiła integralną część działalności Biblioteki skierowanej na uzyskanie powierzchni do prowadzenia normalnej gospodarki magazynowej.

Całość nabytków została skatalogowana, zinwentaryzowana i przekazana do magazynu.

Zbiory Biblioteki są wykazywane w katalogach alfabetycznych wydawnictw zwartych i wydawnictw ciągłych oraz w katalogach rzeczowych: przedmiotowym i systematycznym.

Udostępnianie zbiorów i udzielanie informacji

W roku sprawozdawczym Biblioteka zmieniła regulamin czytelní i regulamin wypożyczalni, rozszerzając udostępnianie na rzecz studentów i wszystkich innych użytkowników zainteresowanych księgozbiorem Biblioteki, co spowodowało wzrost liczby udostępnionych woluminów o 14,6% (35 104 wol. wobec 30 618 wol. udostępnionych w roku ubiegłym) a liczby stałych czytelników o 45,9% (1547 czytelników wobec 1060 w r. ub.).

W ramach wypożyczeń międzybibliotecznych Biblioteka wypożyczyła do innych bibliotek krajowych i zagranicznych 725 pozycji wydawnictw zwartych i ciągłych, z obcych bibliotek naukowych wypożyczono 173 pozycje.

W porównaniu do roku ubiegłego wypożyczanie z magazynu do czytelní wzrosło o 15,2%.

Wzrost wskaźników udostępniania nie wpłynął jednak wyraźnie na zmianę struktury użytkowników Biblioteki. Najliczniejszą grupę stanowili pracownicy naukowcy Polskiej Akademii Nauk (61,4%), pracownicy naukowi spoza PAN — 17,3%, studenci (przede wszystkim z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej Uniwersytetu Warszawskiego) — 4,9%, inni — 9,9%.

Księgozbiór podręczny czytelnicy wg stanu na dzień 31.12.1976 r. wynosił 4235 tytułów wydawnictw zwartych o łącznej liczbie 7201 wol. oraz 139 tytułów czasopism bieżących (w tym 48 krajowych i 91 zagranicznych).

W działalności informacyjnej Biblioteki uczestniczyły wszystkie jej jednostki organizacyjne. Wyrazem tej działalności są dane liczbowe o udzielonych informacjach: wykazują one wzrost o 11,1% w stosunku do roku ubiegłego.

Należy też zanotować, że Bibliotekę zwiedziły 3 wycieczki krajowe związane z doskonaleniem zawodowym pracowników bibliotekarskiego środowiska warszawskiego i innych ośrodków.

Opieka i nadzór merytoryczny nad bibliotekami placówek PAN i towarzystw naukowych

W zakresie opieki i nadzoru merytorycznego nad bibliotekami placówek i towarzystw naukowych działalność Biblioteki przesunęła się nieco od spraw wewnętrznych sieci bibliotecznej środowiska warszawskiego na rzecz pogłębienia udziału Biblioteki w rozwiązywaniu aktualnych problemów bibliotekarstwa polskiego i informacji naukowej.

W zakresie bieżącego badania stanu i potrzeb sieci bibliotek PAN:

- 1) przygotowano materiały dotyczące stanu i perspektyw rozwoju bibliotek sieci PAN a szczególnie analizy zatrudnienia i warunków lokalowych bibliotek Akademii; materiały te zostały wykorzystane do zaprezentowania wymienionych zagadnień na posiedzeniu Państwowej Rady Bibliotecznej;
- 2) kontynuowano zbieranie i systematyzowanie materiałów do analizy całokształtu problematyki bibliotecznej w 25-lecie Akademii i określenia miejsca bibliotek placówek naukowych Akademii w ogólnokrajowym systemie informacji naukowej;
- 3) na podstawie przygotowanych materiałów wysunięto propozycje w postaci wyciecznych regulujących organizację i działalność bibliotek Akademii.

W związku z działaniami organizacyjnymi i merytorycznymi wynikającymi z zarządzenia nr 49/71 sekretarza naukowego PAN z dn. 16 grudnia 1971 r.:

- 1) udzielono 38 bibliotekom placówek PAN oraz 14 bibliotekom towarzystw naukowych 123 konsultacji w sprawach organizacyjnych i merytorycznych;
- 2) przygotowano charakterystykę statystyczną sieci bibliotek PAN ze szczególnym uwzględnieniem środowiska warszawskiego w l. 1971-1975;
- 3) kontynuowano działalność lustracyjną bibliotek placówek i towarzystw naukowych (łącznie przeprowadzono 3 lustracje);
- 4) uczestniczono w pracy zespołu bibliotek warszawskich; m.in. w porozumieniu z Biblioteką Narodową i Ośrodkiem Informacji Naukowej PAN przystąpiono do organizacji szkolenia bibliotekarzy w zakresie technik reprograficznych;
- 5) opiniowano materiały i projekty aktów normatywnych regulujących działalność informacyjną i biblioteczną.

Prace badawcze i bibliograficzno-dokumentacyjne

W zakresie bibliotekoznawstwa, bibliotekarstwa i informacji naukowej:

- 1) brano udział w pracach związanych z budową krajowego Systemu Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej SINTO poprzez uczestnictwo przedstawicieli Biblioteki w pracach Państwowej Rady Bibliotecznej oraz Centrum INTE;

- 2) uczestniczono w pracach normalizacyjnych z zakresu bibliografii i informacji naukowej prowadzonych przez Bibliotekę Narodową i Instytut INTE (opiniowanie dokumentów normalizacyjnych krajowych i międzynarodowych, uczestnictwo w posiedzeniach komisji normalizacyjnych);
- 3) kontynuowano prace nad polską adaptacją ISBD(M) — International Standard Bibliographic Description for Monographic Publications;
- 4) przygotowano do druku cztery kolejne zeszyty (2-4 za 1976 r. i 1 za 1977 r.) *Przeglądu Bibliotecznego*, wspólnego organu Biblioteki PAN i Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich;
- 5) kontynuowano prace nad przygotowaniem do druku bibliografii zawartości *Przeglądu Bibliotecznego* za l. 1927-1976;
- 6) opublikowano *Wykaz Bieżących Czasopism i Wydawnictw Zbiorowych Zagranicznych* (obejmujący wpływy z 1975 r.) w ramach serii *Dokumentacja Zbiorów Własnych*;
- 7) uzupełniano centralny katalog zagranicznych wydawnictw ciągłych bibliotek sieci PAN włączając do niego 19 000 nowych opisów. Przystąpiono do opracowania informacji o zasobach czasopiśmiennictwa zagranicznego w zbiorach bibliotek PAN, która ma stanowić podstawę analizy rozmieszczenia, profilu i kompletności tych zasobów w poszczególnych bibliotekach.

W zakresie naukoznawstwa i historii nauki:

- 1) zakończono prace nad pierwszym tomem *Słownika polskich towarzystw naukowych*, obejmującym polskie towarzystwa naukowe działające obecnie, i przekazano maszynopis (o objętości ok. 45 ark. wyd.) do Wydawnictwa Ossolineum.

Przygotowano do wydania publikację dokumentacyjną *Polskie towarzystwa naukowe działające obecnie i w przeszłości na terenie ziem polskich* (ok. 10 ark. wyd.) zawierającą wykaz towarzystw wraz z bibliografią prac dotyczących tych towarzystw naukowych.

Kontynuowano prace nad tomem drugim *Słownika*, który obejmie polskie towarzystwa naukowe działające w przeszłości; rozpoczęto pracę nad tomem trzecim, który będzie dotyczył towarzystw i stowarzyszeń kulturalnych, oświatowych, artystycznych i innych przyczyniających się do rozwoju nauki polskiej.

W zakresie tych prac Biblioteka zawarła wstępne porozumienie z Zakładem Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, na którego podstawie Biblioteka została włączona na l. 1977-1980 do współudziału w realizacji problemu międzyresortowego III. 11 Nauka i oświata w dziejach Polski jako czynnik postępu społecznego, gospodarczego i kulturalnego;

- 2) prowadzono prace nad kolejnym tomem *Polskiej Bibliografii Naukoznawstwa i Technoznawstwa* obejmującym l. 1974-1976, który ma być oddany do druku w 1977 r.;

- 3) opracowano i oddano do druku w *Kwartalniku Historii Nauki i Techniki* cztery kolejne odcinki (nr 20-23, [1296 poz.] *Bibliografii Bieżącej Historii Nauki i Techniki*;

- 4) opracowano i opublikowano *Wykaz Nabytków z Zakresu Naukoznawstwa i Historii Nauki* (nr 4 za 1975 r. i nr 1-3 za 1976 r.), który obejmuje bieżące wpływy Biblioteki oraz ośmiu współpracujących bibliotek o pokrewnych profilach gromadzenia zbiorów. Od 1977 r. w *Wykazie* zostanie wprowadzony nieco zmieniony schemat klasyfikacyjny.

W maju 1976 r. rozesłała ankietę do odbiorców *Wykazu*. Wyniki jej przeanalizowano i w rezultacie zmniejszono nakład wydawnictwa z 350 do 250 egz. zgodnie z realnymi potrzebami;

- 5) kontynuowano prace nad centralnym katalogiem z zakresu naukoznawstwa obejmującym nabytki bibliotek współpracujących przy wydawaniu *Wykazu Nabytków*.

W zakresie prognostyki:

1) opracowano 20 numerów dwutygodnika *Prognostyka. Nowe publikacje*, w których zarejestrowano 629 pozycji (w tym 523 adnotowanych opisów artykułów oraz 106 opisów książek).

Przeprowadzono analizę odbiorców *Prognostyki* metodą ankietową; na podstawie tej analizy ustalono listę nowych odbiorców czasopisma w liczbie 300 i zwiększono nakład publikacji do 600 egz.;

2) opracowano i przekazano do *Biuletynu Komitetu Badań i Prognoz „Polska 2000”* kolejny odcinek bieżącej *Bibliografii Książek Prognostycznych*;

3) opracowano *Bibliografię Prac Prognostycznych* za rok 1973 (1870 poz.), która została przekazana do Komitetu Badań i Prognoz „Polska 2000” z przeznaczeniem do druku. Prowadzono też prace nad rocznikiem tej bibliografii za 1974 r.;

4) kontynuowano prace nad centralnym katalogiem książek prognostycznych. Stan jego powiększył się o 313 opisów i na koniec roku sprawozdawczego wynosił 2210 poz.;

5) w dalszym ciągu prowadzono kartoteki: alfabetyczną i numeryczną literatury prognostycznej z indeksem typu UNITERM. Liczba opisów zwiększyła się o 258 i wynosi 5225 pozycji.

Prace dydaktyczne i szkoleniowe

W Bibliotece przeprowadzono praktyki wakacyjne dla ośmiu studentów kierunku: bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. Praktykanci zaznajomili się z ogólną organizacją Biblioteki, jej funkcjami i zadaniami, a następnie pracowali w poszczególnych działach Biblioteki.

Przeszkolono pięciu pracowników własnych; były to przeważnie osoby nowo przyjęte. Kilka osób brało udział w doształcaniu zawodowym poprzez uczestniczenie w seminariach, odczytach i konferencjach. Na terenie Biblioteki odbyły się 3 seminaria szkoleniowe. Inną formą doskonalenia zawodowego było zwiedzanie innych bibliotek krajowych i zagranicznych. W lektoratach języków obcych uczestniczyło 9 osób.

W Bibliotece działała Komisja Szkoleniowa pod przewodnictwem mgr Zofii Vollmer. Uzupełniany też był księgozbiór szkoleniowy zawierający literaturę z zakresu bibliotekoznawstwa oraz materiały do nauki języków obcych.

Należy wreszcie odnotować indywidualne podnoszenie kwalifikacji przez kilku pracowników: przygotowywanie prac doktorskich (2 osoby), uzyskanie stopnia magistra (1 osoba), studiowanie zaoczne bibliotekoznawstwa (2 osoby).

Współpraca krajowa i zagraniczna

Kontynuowano współpracę: z 8 placówkami o pokrewnej specjalizacji — przy opracowywaniu *Wykazu Nabytków z Zakresu Naukoznawstwa i Historii Nauki*; ze wszystkimi bibliotekami sieci PAN i towarzystw naukowych — przy pracach nad centralnym katalogiem bieżących czasopism zagranicznych; z bibliotekami różnych resortów — przy pracach nad centralnym katalogiem piśmiennictwa prognostycznego; z Biblioteką Narodową — w zakresie problematyki bibliotecznego środowiska bibliotecznego warszawskiego; z ponad 240 bibliotekami krajowymi i kilkoma zagranicznymi — w zakresie wypożyczania międzybibliotecznego.

Z Zakładem Historii Nauki i Techniki PAN współpracowano przy przygotowywaniu *Bieżącej Bibliografii Historii Nauki i Techniki* oraz *Słownika polskich towarzystw naukowych*; z Komitetem Badań i Prognoz „Polska 2000” — przy pracach bibliograficzno-dokumentacyjnych z zakresu prognostyki; z Komitetem Naukoznaw-

wstwa — przy badaniach ilościowego wzrostu literatury naukoznawczej; z licznymi towarzystwami naukowymi — przy przygotowywaniu *Słownika polskich towarzystw naukowych*; z Biblioteką Narodową i Instytutem INTE — w zakresie prac normalizacyjnych; ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich — w zakresie prac nad przepisami katalogowania alfabetycznego i przy publikowaniu *Przeglądu Bibliotecznego*; ze szkołami wyższymi kształcącymi bibliotekarzy — przy prowadzeniu praktyk studenckich.

Biblioteka utrzymywała kontakty z Komisją Katalogowania IFLA w związku z pracami nad polskimi przepisami katalogowania. Z tego względu też mgr Maria Lenartowicz brała udział jako członek delegacji polskiej w konferencji normalizacyjnej organizowanej przez Międzynarodowe Centrum Informacji Naukowej i Technicznej w Moskwie.

Biblioteka PAN w Warszawie w porozumieniu z innymi bibliotekami samodzielnymi Akademii podpisała porozumienie z siecią bibliotek Akademii Nauk ZSRR w zakresie planu roboczego współpracy na l. 1977-1980. Obejmuje on tematykę prac naukowo-badawczych w dziedzinie bibliotekoznawstwa i działalności bibliograficzno-informacyjnej, w dziedzinie działalności bibliotecznej i wymiany pracowników.

W okresie sprawozdawczym 7 pracowników Biblioteki wyjeżdżało za granicę do Bułgarii i ZSRR. Z Bułgarii, Finlandii, Jugosławii, Rumunii i ZSRR Biblioteka przyjęła łącznie 8 bibliotekarzy, którym organizowała pobyt w Warszawie i innych miastach przy pomocy pozostałych bibliotek samodzielnych PAN.

Wykaz publikacji Biblioteki

1. Wykaz Nabytków z Zakresu Naukoznawstwa i Historii Nauki. [Kwartalnik]. Zest. Zdena Maj. 1975 [nr 4] — 1976 [nr 1-3].

2. Wykaz Bieżących Czasopism i Zbiorowych Wydawnictw Zagranicznych, które wpłynęły do Biblioteki w 1975 r. Oprac. Zofia Pietrzak i Zofia Płuciennik. Dokumentacja Zbiorów Własnych.

3. Bibliografia Bieżąca Historii Nauki i Techniki. Dodatek do Kwartalnika Historii Nauki i Techniki. Oprac. Krystyna Bełkowska, Jadwiga Majewska-Tronowicz. 1975 z. 17-20, 1976 z. 21.

4. Prognozyka. Nowe publikacje. [Dwutygodnik]. Red. Janina Westermark. 1976 nr 120-142.

5. Przegląd Biblioteczny. Kom. red.: Maria Dembowska (red. nac.) Cecylia Duninowa, Joanna Grabowska, Maria Lenartowicz (sekretarz red.), Leon Łoś, Henryk Sawoniak, Hanna Zasadowa. 1976 R. 44 z. 1-4.

Współwydawca: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. — Dod. samoistny: Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej.

Leon Łoś

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA
I WYDAWNICTW INFORMACYJNYCH KRAJOWYCH

W grudniu 1974 r. odbyła się w Poznaniu, zorganizowana przez Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej oraz Bibliotekę Główną Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, sesja naukowa na temat metodologicznych problemów bibliotekoznawstwa i nauki o informacji naukowej. W sesji wzięli udział przedstawiciele zainteresowanych instytucji krajowych oraz goście z NRD i Czechosłowacji. Materiały z sesji [1], opublikowane w końcu 1976 r., obejmują dziewięć referatów i kilkanaście komunikatów. Wśród nich znajdują się prace prezentujące naukę o książce w szerszych aspektach; zaliczyć tu można m. in. artykuły: Joachima Dietzego na temat wzajemnych powiązań bibliotekoznawstwa i nauki o informacji naukowej, Stanisława Kubiaka — o miejscu tych dyscyplin wśród innych nauk, Jądwigi Kołodziejkiej — o bibliotekoznawstwie porównawczym. Szereg prac dotyczy metodologii poszczególnych gałęzi bibliologii i nauki o informacji, np. referaty Krzysztofa Migonia — księgoznawstwa, Stanisława Nawrockiego — archiwistyki, Eugeniusza Ścibora — nauki o informacji. Dla pełniejszego obrazu sesji można również przytoczyć kilka tematów wygłoszonych tam komunikatów: problemy terminologiczne informacji naukowej (Elżbieta Brandalska), kształcenie kadr dla potrzeb ośrodków inte (Regina Hancko), analiza cytowań w naukach społecznych (Karl Klaus Walther). Różnorodność problemów i ich aktualność stanowiąc będzie z pewnością zachętę do zapoznania się z materiałami z sesji poznańskiej.

Tematami artykułów zawartych w 34 numerze *Zeszytów Przekładów* [2] jest organizacja pracy bibliotecznej. Przedstawione zostały koncepcje struktur organizacyjnych systemów bibliotecznych, zastosowanie teorii organizacji w organizacji bibliotek, wykorzystanie analizy systemowej i teorii usług masowych dla potrzeb bibliotekarstwa. Podano również techniki badania pracy, ich zastosowanie do mierzenia pracy bibliotecznej, a także wyniki badań przeprowadzonych przy ich pomocy. Zastosowanie teorii organizacji i jej metod badawczych w bibliotekarstwie pozwoli na zoptymalizowanie funkcjonowania systemów bibliotecznych oraz zwiększenie wydajności pracy.

Następny — 35 numer *Zeszytów Przekładów* [3] poświęcony jest problemom centralizacji w bibliotekarstwie Związku Radzieckiego. Otwierają go: omówienie uchwały KC KPZR w sprawie rozwoju bibliotek i wytyczne Ministerstwa Kultury ZSRR w sprawie zasad centralizacji. Większość artykułów obrazuje kierunki prac nad centralizacją i teoretyczne problemy organizacji centralnych systemów bibliotecznych, z podkreśleniem decydującej roli centralizacji w utworzeniu jednolitej krajowej sieci bibliotecznej. Inne prace przedstawiają praktyczną organizację scentralizowanego gromadzenia, opracowania i udostępniania zbiorów oraz prowadzenia prac informacyjno-bibliograficznych. Zawartość omawianego numeru nie odzwierciedla całokształtu problemów centralizacji w bibliotekarstwie radzieckim, ponieważ jej zasady są zróżnicowane ze względu na specyfikę poszczególnych republik.

Książka Zbigniewa Nowaka [4] traktuje o początkach drukarstwa na Pomorzu. Rozdział wprowadzający obrazuje stan drukarstwa w Europie w XV w. Następny przedstawia sytuację polityczną, ekonomiczną i kulturalną Prus Królewskich. Kolejne dwa rozdziały poświęcone są historii książki rękopiśmiennej na tym terenie oraz importowi inkunabułów. Geneza powstania i działalności pierwszej oficyny pomorskiej — typografii Jakuba Karweysgo — są tematem rozdziału piątego. Autor przedstawia tu stan badań dotyczących drukarni, kreśli życiorys Karweysgo, omawia wytwory jego oficyny. Analogicznie przedstawia typografię Konrada Baumgarta. W ostatnim rozdziale rozpatruje hipotezę o istnieniu w XV w. oficyny drukarskiej w Chełmnie i wskazuje kierunki dalszych badań, które mogłyby prowadzić do potwierdzenia tej hipotezy. Praca Z. Nowaka jest pierwszym całościowym ujęciem historii drukarstwa na Pomorzu w XV w.

Monografia Marty Burbianki [5] jest także przyczynkiem do dziejów drukarstwa polskiego. Poświęcona jest wrocławskiej oficynie Jerzego Baumanna i jego spadkobierców. Autorka podkreśla funkcję tej typografii jako drukarni miejskiej. Na tle ówczesnych warunków życia społecznego i umysłowego Wrocławia charakteryzuje działalność kolejnych właścicieli drukarni. Przeprowadza też wnikliwą analizę treści druków i analizę typograficzną wydawnictw Baumannowskich. Jest to ostatnia praca M. Burbianki, wydana w cztery lata po śmierci autorki przez Wrocławskie Towarzystwo Naukowe.

O losach książki staropolskiej (XV-XVIII w.) pisze Barbara Bieńkowska [6]. Autorka przedstawia motywy twórczości autorów tego okresu i przyczyny zbierania książek. Zajmuje się kulturą czytelniczą, recepcją piśmiennictwa polskiego i zagranicznego, rozpowszechnianiem książki na ziemiach polskich. Omawia tworzenie i zasoby księgozbiorów prywatnych, szkolnych i kościelnych. Uwypukla olbrzymie wartości naukowe, pedagogiczne i etyczne dawnej książki i wielokierunkowość jej oddziaływania.

Kolejny wycinek dziejów Ossolineum opracował Józef Wojtała [7]. Praca dotyczy powołanego w ramach Zakładu w 1878 r. Wydawnictwa Książek Szkolnych, które przez 40 lat zaopatrywało szkoły galicyjskie w polskie wydawnictwa. Starańa związane z uzyskaniem przywileju wydawania podręczników, okoliczności towarzyszące jego przedłużaniu i działalność Wydawnictwa są tematem pierwszej części książki Wojtały. Część druga omawia sprawy czysto wydawnicze: nakłady, ceny, dystrybucję. Osobny rozdział to ocena znaczenia Wydawnictwa Książek Szkolnych. Książka zawiera też bibliografię publikacji Wydawnictwa z całego okresu jego istnienia (1878-1918).

Biblioteka Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej powstała równocześnie z utworzeniem uczelni w październiku 1944 r. Jej historię w l. 1944-1974 przedstawia Maria Wilczyńska [8]. Autorka opisuje kształtowanie się struktury organizacyjnej, warunki lokalowe, obsadę personalną, politykę gromadzenia zbiorów oraz aktualne formy działalności Biblioteki.

W tomie 7 *Studiów o Książce* [9] dominują prace o charakterze historycznym. Pierwsza, dedykowana Stefanowi Weymanowi, to zarys dziejów Biblioteki Kórnickiej pióra Ryszarda Marciniaka i Andrzeja Mężynskiego. O wpływie literatury antycznej na twórczość Jana Kochanowskiego pisze Tadeusz Bieńkowski, a Jurij Łabynczew — na temat tłumaczeń polskiej książki naukowej w Rosji w XVII w. Zaopatrzenie mieszczańskich bibliotek krakowskich XVII w. w literaturę polityczną omawia Renata Żurkova. Otylia Słomczyńska przedstawia unikalny podręcznik Jana Ernestego wydany w 1703 r. Socjologią literatury zajmuje się Elżbieta Zawisza, a Anna Nikliborc — recepcją książki francuskiej wśród młodzieży polskiej w XVIII w. Teorię dokumentacji Paula Otleta przedstawia Ewa Zgutowicz. Stefan Kubów referuje wkład Heleny Radlińskiej do nauki o książce. O życiu i działalności Zygmunta Mocarskiego pisze Urszula Paszkiewicz. Dwa kolejne artykuły

związane są z terenem Związku Radzieckiego; pierwszy — Radosława Cybulskiego dotyczy prac nad teoretycznymi podstawami typologii dokumentów, drugi — Zofii Gaca-Dąbrowskiej przedstawia najnowsze publikacje z historii bibliotekarstwa. Tom zawiera też kilkanaście recenzji oraz dwa sprawozdania: z sesji naukowej „500-lecie polskiego słowa drukowanego na Śląsku” (Ewa Pitak) i z seminarium „Praca pedagogiczna z literaturą popularnonaukową w bibliotekach dla dzieci” (Jadwiga Andrzejewska).

Na zawartość zeszytu 1/2 *Roczników Bibliotecznych* [10] za 1976 r. składają się prace: Leonarda Jarzębowskiego — o księgozbiorach fromborskim i braniewskim, Józefa Mandziuka — o bibliotece kościelnej w Nysie, Anny Lewickiej-Kamińskiej — o Piórze Postawie, introligatorze krakowskim oraz o ekslibrisach staropolskich, Stanisława Ciepłowskiego — o XVI-wiecznych mszałach podróżnych; Andrzeja Jagusztyna — o drukarstwie rzeszowskim, Elwiry Wróblewskiej — o Józefie Zielińskim, drukarzu, wydawcy, bibliotekarzu i bibliofilu. Sylwetkę Antoniego Z. Helcla przedstawiła Anna Aleksiewicz, a polskich księgarzy i wydawców działających w XIX w. w Lipsku — Andrzej Kłossowski. Hanna Tadeusiewicz omówiła czasopismo *Przewodnik dla Spraw Drukarsko-Litograficznych*, Małgorzata Stolzman — dzieje wydawnictwa *Księgi pamiątkowej jubileuszu J. I. Kraszewskiego*. Polską bibliotekę w Stambule opisał Janusz Albin, a Tanas Nikołowski — Narodową i Uniwersytecką Bibliotekę w Skopje. Recepcją książki przed wiekami i współcześnie zajęła się Renata Żurkowa, Leon Łoś przedstawił stan informacji naukowej w bibliotekach sieci PAN. Działalność informacyjną bibliotek leningradzkich zreferowała Krystyna Gieda. W *Materiałach* Janusz Kapuściak publikuje listy do Wacława Aleksandra Maciejewskiego, Antoni Knot — dokumenty dotyczące Władysława Łozińskiego, a Zbysław Arct omawia leksykony bibliotekarskie. Zeszyt zamykają stałe działy recenzji i kronika.

Warto jeszcze zasygnalizować na zakończenie dwa wydawnictwa informacyjne. Pierwsze przedstawia dziewięć głównych bibliotek Bydgoszczy [11] gromadzących piśmiennictwo naukowe. Podaje adresy, godziny otwarcia, liczebność i profil zbiorów, warunki korzystania oraz zarys historii placówki. Drugie obejmuje 38 placówek Trójmiasta [12] prowadzących działalność informacyjną z zakresu nauki, techniki i ekonomii. Znajdują się tu podstawowe dane o ośrodkach wyższych uczelni, Polskiej Akademii Nauk, o ośrodkach branżowych, zakładowych oraz bibliotek publicznych. Pierwsza część *Informatora* nie różni się od innych wydawnictw tego typu (kolejne elementy opisu to: adres, godziny otwarcia, zakres zbiorów, rodzaje katalogów, publikacje własne). W części drugiej przedstawiono warsztaty informacyjne instytucji omówionych w części pierwszej. Znajdują się tu wykazy posiadanych przez nie wydawnictw informacyjno-bibliograficznych, wykazy prowadzonych kartotek informacyjnych (kart dokumentacyjnych, norm i patentów, literatury firmowej, prac naukowych, wydawnictw ciągłych) oraz kartotek zagadnieniowych.

WYKAZ OMÓWIONYCH PUBLIKACJI

1. Metodologia bibliotekoznawstwa i nauki o informacji naukowej. Materiały z sesji naukowej zorganizowanej przez Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej oraz Bibliotekę Główną UAM (17-18 XII 1974 r.). Red. nauk. Stanisław Kubiak. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM 1976, 195 s. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Prace Biblioteki Głównej nr 9.

2. Zagadnienia organizacji pracy bibliotecznej. Warszawa: BN 1976, 130 s. Biblioteka Narodowa. Instytut Książki i Czytelnictwa. Zeszyty Przekładów nr 34.

3. Problemy centralizacji w bibliotekarstwie ZSRR. Warszawa: BN 1976, 177 s. Biblioteka Narodowa, Instytut Książki i Czytelnictwa. Zeszyty Przekładów nr 35.

4. Zbigniew Nowak: Początki sztuki drukarskiej na Pomorzu w XV wieku. Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1976, 230 s. Polska Akademia Nauk. Biblioteka Gdańska.

5. Marta Burbianka: Z dziejów drukarstwa śląskiego w XVII wieku. Baumannowie i ich spadkobiercy. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1977, 138 s. Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A nr 176.

6. Barbara Bieńkowska: Staropolski świat książek. Wrocław: Ossolinum 1976, 260 s. Książki o Książce.

7. Józef Wojtal: Wydawnictwo Książek Szkolnych w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich 1878-1918. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1976, 192 s. Polska Akademia Nauk. Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Biblioteka.

8. Maria Wilczyńska: Biblioteka Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (1944-1974). Lublin: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej 1976, 144 s.

9. Studia o Książce. Międzyuczelniane zeszyty naukowe resortu nauki, szkolnictwa wyższego i techniki. [T.] 7. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1977, 276 s.

10. Roczniki Biblioteczne. Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. 1976 R. 20 z. 1/2. Wrocław: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1977, 494 s.

11. Biblioteki i księgozbiory naukowe w Bydgoszczy. Informator. Bydgoszcz: Bydgoskie Towarzystwo Naukowe 1976, 62 s.

12. Informator o wybranych ośrodkach informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej Trójmiasta. Gdańsk: Wydawnictwo Uczelniane Uniwersytetu Gdańskiego 1976, 123 s. Uniwersytet Gdański. Biblioteka Główna.

Alicja Olejnik

NOVELIZACJA NORM BIBLIOGRAFICZNYCH

KOMUNIKAT

Zgodnie z Zarządzeniem nr 52 prezesa Rady Ministrów z dnia 6.7.1972 r. w sprawie aktualizacji norm ustanowionych do końca 1970 r. Biblioteka Narodowa podjęła nowelizację niemal wszystkich aktualnie obowiązujących norm bibliograficznych.

Od 1 stycznia 1977 r. obowiązują dwie znowelizowane normy: PN-76/N-01150 *Zasady skracania tytułów czasopism i wydawnictw zbiorowych* (zastępuje PN-65/N-01150 *Przepisy bibliograficzne. Skrótty tytułów czasopism i wydawnictw zbiorowych*) oraz PN-76/N-01153 *Kompozycja wydawnicza i typograficzna bibliografii specjalnych w układzie działowym lub systematycznym* (zastępuje PN-62/N-01153 *Przepisy bibliograficzne. Kompozycja wydawnicza i typograficzna bibliografii w układzie działowym lub systematycznym*).

Do najważniejszych zmian, jakie wprowadza pierwsza z wymienionych norm, należy nowa zasada pisowni, zgodnie z którą wszystkie elementy skróconego tytułu, z wyjątkiem przyimków i spójników, należy zaczynać wielką literą. Do czasu znowelizowania obecnie obowiązującej normy związanej PN-68/N-01178 *Przepisy bibliograficzne. Skrótty wyrazów typowych w tytułach czasopism i wydawnictw zbiorowych* należy przejmować z niej odpowiednie skrótty, modyfikując pisownię zgodnie z postanowieniami PN-76/N-01150 p. 2.2.2., tj. zastępując małe litery wielkimi w skrótach podanych w PN-68/N-01178 małymi literami.

W toku nowelizacji obydwu wymienionych norm dotyczących skracania tytułów czasopism i wydawnictw zbiorowych dążono do maksymalnego zbliżenia polskich przepisów do ustaleń międzynarodowych i zagranicznych, bowiem jednol-

tość metod i narzędzi prac bibliograficznych i informacyjnych jest jednym z podstawowych warunków efektywności tych prac, ważnej dla wszystkich uczestników procesu komunikacji naukowej — autorów i użytkowników dokumentów pierwotnych i pochodnych.

Nowelizacja PN-62/N-01153, która jest unikalną w skali światowej normą z tego zakresu, polegała przede wszystkim na sprecyzowaniu szeregu postanowień szczegółowych zgodnie z uwagami otrzymanymi od dotychczasowych użytkowników normy. Rozszerzono zakres stosowania znowelizowanej normy, obejmując jej postanowieniami bieżące i retrospektywne bibliografie specjalne w układzie działowym lub systematycznym, samoistne pod względem piśmienniczym. Zróznicowano przepisy dla bibliografii samoistnych i niesamoistnych wydawniczo znowelizowano i uzupełniono m. in. postanowienia dotyczące kompozycji typograficznej bibliografii, wzbogacając ponadto normę wieloma nowymi przykładami.

Obie normy są do nabycia w Księgarni Norm, ul. Sienna 63, 00-820 Warszawa.

Barbara Karamać

KRONIKA KRAJOWA

Z PRAC PAŃSTWOWEJ RADY BIBLIOTECZNEJ

Dnia 17 lutego 1977 r. odbyło się posiedzenie Prezydium Państwowej Rady Bibliotecznej pod przewodnictwem doc. dra hab. Witolda Stankiewicza. Przedmiotem obrad było sprawozdanie z działalności Rady w 1976 r. oraz plan jej pracy w 1977 r. Zebranych poinformowano o stopniu realizacji wniosków z *Raportu o stanie bibliotek polskich* oraz przedstawiono wnioski z posiedzenia Sekcji Zbiorów Bibliotecznych w sprawie zaopatrzenia bibliotek wszystkich typów w wydawnictwa krajowe i zagraniczne.

Dnia 1 marca 1977 r. odbyło się zebranie Państwowej Rady Bibliotecznej poświęcone omówieniu programu rozwoju bibliotek do 1990 r. i projektu uchwały Rady Ministrów w tej sprawie. W zebraniu uczestniczyli przedstawiciele zainteresowanych resortów, Centralnej Rady Związków Zawodowych, Związku Nauczycielstwa Polskiego oraz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Obradom przewodniczył wiceminister kultury i sztuki dr Józef Fajkowski.

Dnia 14 kwietnia 1977 r. odbyło się zebranie Sekcji Zbiorów Bibliotecznych Państwowej Rady Bibliotecznej pod przewodnictwem dra L. Łosia, poświęcone sprawie instrukcji wypożyczania międzybibliotecznego. W zebraniu uczestniczyli również przewodniczący Sekcji Upowszechniania Czytelnictwa mgr F. Łozowski, przedstawiciel Ministerstwa Kultury i Sztuki mgr L. Biliński oraz autorki projektu instrukcji: mgr Wanda Kronman-Czajka i mgr Danuta Korolko. W. Kronman-Czajka przedstawiła założenia projektu instrukcji i ustosunkowała się do recenzji nadesłanych przez członków Komisji do Ministerstwa Kultury i Sztuki. W wyniku dyskusji ustalono, że wydanie nowej instrukcji jest potrzebne i celowe. Zweryfikowany projekt instrukcji zostanie przedstawiony Prezydium Państwowej Rady Bibliotecznej i przesłany do zainteresowanych resortów w celu uzgodnienia ostatecznej wersji.

OGÓLNOPOLSKA NARADA BIBLIOTEKARZY I DOKUMENTALISTÓW

W dniach 29 i 30 marca 1977 r. odbyła się w Warszawie Ogólnokrajowa narada bibliotekarzy i dokumentalistów zorganizowana przez Zarząd Sekcji Nauki Związku Nauczycielstwa Polskiego przy współpracy Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz władz Polskiej Akademii Nauk. Wygłoszono następujące referaty: Komputeryzacja bibliografii narodowej (doc. dr R. Cybulski — Biblioteka Narodowa); Selektowna dystrybucja informacji (dr inż. Cz. Daniłowicz — Biblioteka Politechniki Wrocławskiej); Kierunki działalności Komisji Pracowników Informacji Naukowej Sekcji Nauki Związku Nauczycielstwa Polskiego (mgr A. Romańska — Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie); Rola bibliotek w Systemie

Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej SINTO (inż. M. Derentowicz — Centrum INTE); Regionalny system informacji KRAKUS (dr J. Czerni — Biblioteka Główna Politechniki Krakowskiej). Obradom przewodniczył doc. dr W. Jasiobędzki (Politechnika Warszawska).

SESJA NAUKOWA W POZNANIU

Dnia 5 kwietnia 1977 r. odbyła się w Poznaniu sesja naukowa nt. „Zautomatyzowane systemy biblioteczno-informacyjne w placówkach naukowych w Polsce”. Organizatorami jej były: Polska Akademia Nauk — Oddział w Poznaniu oraz Komisja Informacji Naukowej i Biblioteka Główna Politechniki Poznańskiej. Obrady otworzył prof. dr hab. inż. K. Wrześniowski, prorektor Politechniki. Wygłoszono następujące referaty: System SINTO (dr inż. H. Rybiński — Instytut INTE); Automatyczny system bibliograficzno-informacyjny stosowany w Bibliotece Narodowej (doc. dr R. Cybulski); Automatyczny system informacji naukowej stosowany w Bibliotece Głównej Lekarskiej w Warszawie (prof. dr hab. F. Widy-Wirski); Automatyczny system wyszukiwania informacji stosowany w Bibliotece Głównej i Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej w Politechnice Wrocławskiej (dr inż. Cz. Daniłowicz); Automatyczny system informacji KRAKUS (dr J. Czerni); Automatyczny system wyszukiwania informacji naukowej stosowany w Bibliotece Głównej Politechniki Warszawskiej (mgr E. Domański); Automatyczny system informacyjno-bibliograficzny KONFERENCJE stosowany w Bibliotece Głównej Politechniki Poznańskiej (dr S. Badoń, dr U. Kosiel); Zautomatyzowany system informatyczny z dziedziny naukoznawstwa i informacji naukowej (mgr Barbara Krygier — OIN PAN); Koncepcja uczelnianego systemu dokumentacyjno-informacyjnego na przykładzie systemu dokumentacyjno-informacyjnego Akademii Ekonomicznej w Poznaniu (dr J. Sójka).

SESJA EGZAMINACYJNA

W dniach od 14 do 16 kwietnia 1977 r. odbyła się w Jabłonie k. Warszawy sesja egzaminacyjna dla kandydatów na dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej. Do egzaminu przystąpiło 8 osób zatrudnionych w różnych typach placówek informacji. Na egzaminie pisemnym zdający mieli do wyboru trzy tematy: 1) Udział placówki reprezentowanej przez kandydata w realizacji zadań SINTO, 2) Rola dokumentalisty w bibliotekach szkoły wyższej, 3) Charakterystyka wybranego zautomatyzowanego systemu informacyjnego. Spośród 7 osób, które zdały z wynikiem pomyślnym, dwie będą musiały powtórzyć egzamin z języka obcego.

KRONIKA ZAGRANICZNA

POWOŁANIE GENERALNEGO PROGRAMU INFORMACYJNEGO UNESCO (GENERAL INFORMATION PROGRAM)

Podczas 19 Konferencji Generalnej UNESCO, która odbyła się w listopadzie 1976 r. w Nairobi, przyjęto rezolucję dotyczącą m. in. dalszego rozwoju UNISIST-u. Jednocześnie postanowiono powołać Generalny Program Informacyjny, który obejmie wszelkie działania związane z organizacją informacji naukowej i technicznej oraz dokumentacją, bibliotek i archiwów. Uchwalono zasady działalności Między-

rządowej Rady Programu oraz zalecono jej kontynuowanie prac podejmowanych w związku z realizacją programu UNISIST. Rada zastąpi działający dotychczas Komitet Kierujący (Steering Committee) UNISIST-u.

19 Konferencja Generalna UNESCO uznała znaczenie dotychczasowych prac nad wprowadzeniem UNISIST-u dla rozwoju i współdziałania systemów informacyjnych i stwierdziła, że Generalny Program Informacyjny będzie kontynuował realizację zadań, które podejmują w tym zakresie agencje Narodów Zjednoczonych oraz UNESCO.

Information Hotline 1977 Vol. 9 nr 2 s. 27

PROBLEMY LITERATURY W PAŃSTWACH WIELOJĘZycznych

W Moskwie i w Alma Acie (ZSRR), w dn. od 6 do 10 września 1976 r. odbyło się kolokwium zorganizowane przez UNESCO na temat publikowania książek w różnych językach w państwach wielojęzycznych. Uczestnikami spotkania byli przedstawiciele Czechosłowacji, Gwatemali, Indii, Jugosławii, Kenii, Mali, Meksyku, Nigerii, Pakistanu, Peru i Singapuru; liczny był również udział przedstawicieli Związku Radzieckiego.

Dyskusja dotyczyła zagadnień związanych z tworzeniem literatury w różnych językach, jej wydawaniem i upowszechnianiem a także ogólnych problemów jej rozwoju. Na zakończenie kolokwium przyjęto zalecenia mające na celu popieranie rozwoju literatury narodowej w państwach wielojęzycznych.

Promotion du Livre 1976 nr 12 s. 1-2

Z PRAC NAD ISDS W RFN

Z Międzynarodowym Centrum ISDS w Paryżu współpracują obecnie 32 ośrodki narodowe i regionalne. W 1976 r. ośrodek narodowy RFN zlokalizowany w Deutsche Bibliothek opublikował wykaz czasopism niemieckich opatrzonych symbolami ISSN. Wykaz ten obejmuje 3160 tytułów periodyków, które ukazywały się w grudniu 1970 r. bądź zaczęły wychodzić w 1971 r. Niezależnie od przekazywania danych do Międzynarodowego Centrum w Paryżu ośrodek niemiecki tworzy zautomatyzowany narodowy bank danych.

ISSN key title index. Amtliches Verzeichnis für die Bundesrepublik Deutschland. Frankfurt am Main 1976 119 s.

ZGON TEODORA BESTERMANA

Dnia 10 listopada 1976 r. zmarł Theodore Besterman (ur. 1904), angielski uczo-ny, bibliograf i edytor. Jest on autorem wielu podstawowych źródeł informacyjnych, z których *A world bibliography of bibliographies and of bibliographical catalogues, calendars, abstracts, digests, indexes, and the like* (wyd. 1, 1939-1940) stanowi niezbędną pomoc dla wszystkich, którzy prowadzą poszukiwania bibliograficzne. Besterman był także założycielem i w pierwszych latach redaktorem *Journal of Documentation* (1944-1947). Znane są również jego zasługi jako wydawcy dzieł wszystkich Woltera i studiów o nim.

Aslib Information 1977 Vol. 5 nr 1 s. 5-6
The International Who's Who 1975/76

WSPÓŁPRACA MIĘDZY BIBLIOTEKĄ BRYTYJSKĄ A BIBLIOTEKĄ NARODOWĄ W PARYŻU

Pracownicy Działu Sztuki Widowskowej (Département les Arts du Spectacle) francuskiej Biblioteki Narodowej i Biura Systemów Przedmiotowych (Subject Systems Office) Biblioteki Brytyjskiej przygotowali próbę zastosowania systemu PRECIS (PREserved Context Indexing System) do dokumentów znajdujących się we francuskich zbiorach sztuki widowskowej.

Pierwsza próba indeksu (dla 50 dokumentów) została przedstawiona podczas XII Międzynarodowego kongresu bibliotek i muzeów sztuk widowskowych w Wiedniu (wrzesień 1976). Pełny indeks pilotażowy (dla 100 dokumentów) przygotowany przez Dział Służb Bibliograficznych (Bibliographic Services Division) Biblioteki Brytyjskiej przeanalizowała w listopadzie 1976 r. Angielsko-Francuska Grupa Robocza Biblioteki Narodowej w Paryżu, uznając za szczególnie interesujący fakt, że PRECIS można stosować zarówno do, tak specjalnej kolekcji jak zbiory sztuki, jak i do zbioru tak uniwersalnego jak angielska bibliografia narodowa.

Udany eksperyment będzie prowadził do szerszej współpracy między narodowymi bibliotekami Wielkiej Brytanii i Francji.

British Library Bibliographic Services Division Newsletter 1977 nr 4 s. 8-9

UPOWSZECHNIENIE AMERYKAŃSKICH ZASAD TRANSLITERACJI

Biblioteka Brytyjska, po przeanalizowaniu znanych zasad transliteracji (m. in. ISO) oraz zasięgnięciu opinii innych bibliotek brytyjskich, zdecydowała się przystąpić do opracowania przez Bibliotekę Kongresu system transliteracji z języków używających alfabetów cyrylickich. System ten jest bowiem już obecnie szeroko stosowany w opisach dostępnych za pośrednictwem bazy danych Biblioteki Brytyjskiej, a w przyszłości zostanie wprowadzony powszechnie. Używają go również biblioteki Kanady i wiele bibliotek australijskich. Dla wielu bibliotek angielskich zasady transliteracji stosowane przez Bibliotekę Brytyjską będą miały duże znaczenie, będą one bowiem korzystały z jej bazy danych przy tworzeniu lokalnych katalogów, gromadzeniu zbiorów, informacjach bibliograficznych itp.

Biblioteka Brytyjska stosuje już system amerykański transliteracji przy gromadzeniu opisów czytelnych dla maszyny. Stopniowo system ten zostanie zastosowany we wszystkich pracach Biblioteki. W *British National Bibliography* występują dotychczas uproszczona wersja transliteracji, od 1978 r. jednak Dział Służb Bibliograficznych rozpocznie stosowanie jej pełnej wersji w czytelnych dla maszyny opisach książek w języku angielskim.

British Library Bibliographic Services Division Newsletter 1977 nr 4 s. 2

NOWE CZASOPISMA

W 1976 r. zaczął ukazywać się *Bulletin de la Bibliothèque Nationale* (Paris). Jest to kwartalnik prezentujący najcenniejsze zbiory Biblioteki: mapy i plany, ryciny i fotografie, druki, rękopisy, monety, medale, zbiory muzyczne i teatralne. Podaje on także wiadomości o wystawach, służbach dla czytelników, publikacjach oraz zapoznaje społeczeństwo z życiem Biblioteki.

Również w 1976 r. Stowarzyszenie Bibliotek Międzynarodowych opublikowało numer próbny nowego czasopisma: *Journal of the Association of International*

Libraries. Będą w nim ogłaszane materiały dotyczące prac Stowarzyszenia, informacje o konferencjach organizowanych przez Stowarzyszenie, teksty referatów wygłaszanych podczas tych konferencji, streszczenia dyskusji, wiadomości o międzynarodowych kursach bibliotekarskich, artykuły, informacje bibliograficzne, analizy dokumentacyjne artykułów itp.

*Bulletin de l'UNESCO à l'Intention des
Bibliothèques* 1977 Vol. 31 nr 1 s. 49-50

WYDAWNICTWA OTRZYMANE

WYDAWNICTWA ZWARTE

- The American Revolution. A continuing commitment. Papers presented at the fifth symposium, May 6 and 7, 1976. Washington: Library of Congress 1976.
- Armarium. Studia ex historia scripturae, librorum et ephemeridum. Hrsg. von Piroska Dezsényi Szemző, László Mezey. Budapest: Akadémiai Kiadó 1976.
- Teresa Bieńkowska, Zdzisława Vogel: Książki o Krakowie. Wybór publikacji z lat 1945-1971. Kraków: Miejska Biblioteka Publiczna 1972.
- Francesco Gravina: La legge toscana per le biblioteche. Firenze: Giunta regionale toscana. Dipartimento istruzione e cultura 1977.
- Jadwiga Kołodziejska: Społeczna funkcja biblioteki publicznej. Warszawa: BN 1976. Biblioteka Narodowa. Instytut Książki i Czytelnictwa.
- George Dimitri Selim: American doctoral dissertations of the Arab world. 1883-1974. 2 ed. Washington: Library of Congress 1976.
- Karl-Heinz Wenkel: Benutzungsführer der Deutschen Bücherei Leipzig. 2. erweiterte Aufl. Leipzig 1976.

WYDAWNICTWA CIĄGŁE

- Biblioteka Narodowa. Biuletyn Informacyjny 1975 nr 2/4 (63/65).
- Čitateľ 1977 R. 26 čis. 1-4.
- Knižnice a Vedecké Informácie 1977 R. 9 čis. 1-2.
- The Quarterly Journal of the Library of Congress 1976 Vol. 33 nr 4.
- Studia o Książce 1977 [T.] 7.

AUTORZY

Marla DEMBOWSKA,
prof. dr hab.

— Zakład Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej WSP
w Olsztynie

Barbara EYCHLEROWA, mgr
Barbara KARAMAC, mgr
Danuta KONIECZNA, mgr

— Biblioteka Narodowa
— Biblioteka Narodowa
— Zakład Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej WSP
w Olsztynie

Józef KORPAŁA, doc. dr
Leon ŁOS, dr
Alicja OLEJNIK, mgr
Henryk SAWONIAK, doc. dr

— Biblioteka PAN w Warszawie
— Biblioteka PAN w Warszawie
— Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie

Barbara SORDYLOWA, dr
HANNA ZASADOWA, mgr

— Biblioteka PAN w Warszawie
— Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie

Kronikę krajową oprac.
Jadwiga KRAJEWSKA, dr

— Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie

Kronikę zagraniczną oprac.
Mirosława KOCIEĆKA, mgr

— Biblioteka Narodowa

Tłumaczenia angielskie:
Anna TROMBAŁA, mgr

— Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie

WAŻNIEJSZE DOSTRZEŻONE BŁĘDY DRUKU

Str.	Wiersz	Jest	Powinno być
296	7 od g.	usunąć	PPKs has been published as regular supplement to the quarterly <i>Przeгляд Biblio-</i>

Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo. Wrocław 1977.
Nakład: 5000 egz. Objętość: ark. wyd. 12,80, ark. druk. 7,25 + wkład-
ka 2,25 ark. druk., ark. A1-11. Papier druk. sat. kl. IV, 70 g,
70 × 100. Oddano do składu 20 V 1977. Podpisano do druku 21 IX 1977.
Druk ukończono w październiku 1977. Wrocławskie Zakłady Gra-
ficzne. Wrocław, ul. Olawska 11. Zam. 374/77 G-11 Cena zł 24.—

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

Warunki prenumeraty

Cena prenumeraty rocznej zł 96.—

Cena prenumeraty półrocznej zł 48.—

Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch” oraz urzędy pocztowe i doręczyciele — w terminach:

— do 25 listopada na styczeń, I kwartał, I półrocze roku następnego i na cały rok następny,

— do dnia 10 miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty na pozostałe okresy roku bieżącego.

Jednostki gospodarki uspołecznionej, instytucje i organizacje społeczno-polityczne składają zamówienia w miejscowych Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch”.

Zakłady pracy i instytucje w miejscowościach, w których nie ma Oddziałów RSW oraz prenumeratorzy indywidualni zamawiają prenumeratę w urzędach pocztowych lub u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę, która jest o 50% droższa od prenumeraty krajowej, przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch”, Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto PKO nr 1531-71 w terminach podanych dla prenumeraty krajowej.

Sprzedż numerów bieżących i archiwalnych:

— w Księgarni Ośrodka Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN sprzedaż gotówkowa i wysyłkowa numerów bieżących i archiwalnych; płatność gotówką, przelewem lub za zaliczeniem pocztowym. Adres: OR PAN, Pałac Kultury i Nauki, 00-901 Warszawa, konto PKO 1531-912 I Oddział Warszawa.

Orders for this periodical from abroad can be placed with „Ars Polona” Krakowskie Przedmieście 7, 00-068 Warszawa, Poland or with:

— Kubon & Sagner, Inhaber Otto Sagner, D8 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik Deutschland,

— Earls court Publications Ltd., 130 Shepherd's Bush Centre, London W 12, Great Britain,

— Licosa Commissionaria Sansoni, Via Lamarmora 45, 50 121 Firenze, Italy.